

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Daniel Waerme

Behörighetsproblematiken i tvister
som endast delvis
omfattas av skiljeavtal

*Särskilt om utvecklingen av anknytnings-
doktrinen i NJA 2007 s. 475 och NJA 2008
s. 120*

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare
Professor Peter Westberg

Ämnesområde
Processrätt, Skiljemannarätt, Avtalsrätt

Termin
HT 2009

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Introduktion	7
1.2 Avgränsningar	8
1.3 Syfte	9
1.4 Metod och material	10
1.5 Forskningsläget	11
1.6 Disposition	12
2 SKILJEAVTALETS OBJEKTIVA OMFATTNING	13
2.1 Den inledande tolkningen	13
2.2 Påståendedoktrinen	15
2.2.1 Utgångspunkter	15
2.2.2 NJA 1973 s. 620	16
2.2.3 NJA 1982 s. 738	18
2.2.4 NJA 2007 s. 475	19
2.3 Särskilt om skiljeklausuler	20
2.4 Kravet på att rättsförhållandet ska vara preciserat	22
3 BLANDAD KOMPETENS	26
3.1 Utgångspunkterna för blandad kompetens	26
3.2 Fristående och kedjevis sammansatta grunder	28
3.3 Primära och finala grunder	29
3.4 Den praktiska hanteringen	31
3.5 Undantag i uppenbara fall	33

4	UTVECKLINGEN AV ANKNYTNINGSDOKTRINEN	35
4.1	Bakgrund	35
4.2	NJA 2007 s. 475	36
4.3	NJA 2008 s. 120	37
4.4	Synpunkter i doktrinen	38
4.4.1	Schöldström, Forsell och Wallin	38
4.4.2	Lindskog	39
4.4.3	Madsen	40
4.4.4	Heuman	41
4.5	Förespråkare för en anknytningsdoktrin före 2007 års fall	42
4.5.1	Heuman	42
4.5.2	Runesson	43
4.6	Analys av det nya rättsläget	43
4.6.1	Skiljeklausulen omfattar ett utomobligatoriskt anspråk som sammanhänger med huvudavtalet	44
4.6.2	Tolkningen av skiljeklausuler	46
4.6.3	Påståendedoktrinen innehåll och tillämpning	47
4.6.4	Sammanläggning i vissa fall vid blandad kompetens	48
4.6.5	Rättskraftens inverkan på utgången	49
4.6.6	Räckvidd och prejudikatvärde	50
5	DEN INTERNATIONELLA UTVECKLINGEN	52
5.1	Allmänt om skiljemannarätten i ett internationella perspektiv	52
5.2	Kaverit Steel v. Kone	54
5.3	Australien	55
5.4	USA	56
5.5	Tyskland	56
5.6	Italien	58
5.7	England	59
5.8	Nordisk utveckling	60
5.9	Ordalydelsens avgörande betydelse	61
5.10	Avslutande och sammanfattande synpunkter	62
6	PROBLEMINVENTERING	64
6.1	Rättfärdigande av anknytningsdoktrinen	64
6.2	Anknytningsdoktrinen räckvidd	66

6.3	Anknytningsdoktrinen och avtalsdispositioner	68
6.4	Den styrande delen	69
6.5	Anknytningsdoktrinen och kravet på att rättsförhållandet ska vara preciserat	70
7	KONKLUSION OCH AVSLUTANDE SYNPUNKTER	72
7.1	Överensstämmelse med den internationella utvecklingen	72
7.2	Rättfärdigande och rättssäkerhet kontra pragmatism	73
7.3	Slutord	75
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	77
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	83

Summary

The foundation of modern arbitration is an agreement by the parties to submit to arbitration any dispute or difference between them. The derogative effect – excluding the jurisdiction of the courts – thus rests solely on contractual basis. Matters falling within the scope of the arbitration agreement are therefore to be settled by the arbitrators, while matters falling outside the scope of the arbitration agreement are to be settled by the courts.

The derogative effect of the arbitration agreement, in the sense of constituting a bar to judicial proceedings, may lead to a fragmentation of the matters in dispute between a court of law and arbitrators. Although such fragmentation is impractical, no rule has been introduced that requires such interconnected matters in dispute to be tried in their entirety either by court or by arbitrators.

The Swedish development is moving towards increased possibilities for arbitrators to handle claims that are not directly based on the main agreement but are closely connected thereto. In a recent decision, NJA 2007 p. 475, the Supreme Court introduced *the connection* as a prerequisite to determine the scope of the arbitration agreement. Another precedent has followed the decision from the Supreme Court, NJA 2008 p. 120, which allows the arbitrators to examine issues with a strong connection to the main contract. The introduction of the *doctrine of connection* has influenced the arbitrators' mandate to examine issues involving non-contractual liability, as well as the notion of how cases with parallel competence are to be solved.

This thesis provides a good overview of the Swedish legal position regarding the scope of the arbitration agreement. In this respect, the essay investigates how the arbitration agreement shall be interpreted, the content of the so-called *doctrine of assertion*, specific aspects of the interpretation of arbitration clauses, and how interpretation relates to the Swedish Arbitration Act's requirement that the legal relationship of the arbitration agreement should be defined.

Furthermore, the thesis contains a thorough judicial inquiry of the legal position concerning cases in which the dispute is to be partly examined by court, and partly by an arbitral tribunal – so-called parallel competence. In this respect, the essay investigates the legal basis for parallel competence, and how the structure and internal relation between claims affect the handling of the parallel competence.

Moreover, the thesis provides a detailed explanation of the emerged legal position, including case reports of NJA 2007 p. 475 and NJA 2008 p. 120, a review of the opinions prominently figuring in the legal literature, and an analysis of the legal situation. The international development is examined by brief studies of a number of selected jurisdictions. The conclusion

reached is that the international development has moved towards a liberal or broad interpretation of the scope of the arbitration agreement. The risk of parallel competence and parallel trials are presented as an argument in support of a liberal interpretation, which includes non-contractual claims with sufficient connection to the main agreement.

The essay is completed with two sections of analytical nature. The first is a review of problems caused by the doctrine of connection, and the latter is a conclusion with a few final remarks. In this respect, I argue for the doctrine of connection to be justified as being a *naturalia negotii*, i.e. a rule that is naturally associated with the arbitration agreement, founded on the general assumption that the parties are likely to have intended any dispute arising out of the relationship into which they have entered to be decided by the same tribunal. The scope and range of such a rule for interpretation of arbitration contracts are discussed and analysed.

The inference to be reached is that the Supreme Court's creation of the doctrine of connection has moved Sweden closer towards the international development. The Supreme Court has therefore reduced the disparity that previously existed regarding the scope of the arbitration agreement and the notion of parallel competence through the establishment of the doctrine of connection. However, the issue is controversial and far from being unproblematic. Ultimately it is after all about reconciling the more practical solutions with the more orthodox notion that justification and principles of legal security are of higher importance.

Sammanfattning

Skiljeförfarandets tvistelösande funktion vilar uteslutande på avtalsrättslig grund. Det är nämligen *skiljeavtalet* som – till följd av dess verkan som rättegångshinder – medför en omstyrning av tvistlösningsform från rättegång till skiljeförfarande. De tvistefrågor som omfattas av skiljeavtalet ska avgöras av skiljemän, medan frågor som faller utanför skiljeavtalet ska avgöras av domstol. Skiljeavtalets verkan som rättegångshinder kan således få den opraktiska konsekvensen att en tvist till viss del ska avgöras av skiljenämnd och till viss del av domstol. Trots att praktiska skäl talar för en sammanläggning saknar LSF en dylik bestämmelse och huvudregeln är att uppdelning av tvisten mellan de olika forumen ska ske.

Den svenska utvecklingen inom skiljemannarätten tycks gå mot en ökad behörighet för skiljenämnden att pröva frågor som inte omfattas av skiljeavtalet, men som har en nära anknytning till detta. HD lanserade nämligen i NJA 2007 s. 475 anknytningen som kriterium för att avgöra skiljeavtalets objektiva omfattning. Avgörandet har följts av ytterligare ett prejudikat – NJA 2008 s. 120 – som låter skiljenämnden pröva frågor med anknytning till huvudavtalet. Införandet av denna anknytningsdoktrin har påverkat synen på såväl skiljeavtalets omfattning beträffande utomobligatoriska anspråk som synen på hur fall då domstol och skiljenämnd är parallellt behöriga ska lösas.

Förevarande uppsats ger en god överblick över rättsläget beträffande skiljeavtalets objektiva omfattning. Härvid utreds hur skiljeavtal ska tolkas, innehållet i den s.k. påståendedoktrinen, särskilda aspekter vid tolkningen av skiljeklausuler samt hur tolkningen förhåller sig till LSF:s krav på att skiljeavtalet måste avse ett preciserat rättsförhållande. Vidare innehåller uppsatsen en grundlig rättsutredning beträffande fall då domstol och skiljenämnd är parallellt behöriga – s.k. blandad kompetens. Härvid utreds de rättsliga utgångspunkterna för blandad kompetens samt hur grundernas uppbyggnad och förhållande till varandra (fristående och kedjevissammansatta grunder respektive primära och finala grunder) påverkar hur den blandade kompetensen ska hanteras.

Uppsatsen innehåller därefter en ingående redogörelse av det uppkomna rättsläget, innefattandes referat av NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120, redovisning av synpunkter i doktrinen, samt en analys av rättsläget. Den utländska utvecklingen behandlas, om än inte lika grundligt som den svenska, genom studier av ett antal utvalda rättsordningar. Slutsatsen som nås beträffande den internationella utvecklingen är att den utan tvekan går mot en liberal eller extensiv tolkning av skiljeavtalets objektiva omfattning. Risken för blandad kompetens och parallella prövningar lyfts därvid ofta fram som ett argument för att skiljeklausulen ska anses omfatta en utomobligatorisk grund.

Uppsatsen avslutas med två avsnitt av mer analytisk karaktär; en probleminventering och en konklusion med avslutande synpunkter. Härvid förespråkas att anknytningsdoktrinen rättfärdigas såsom varande en *naturalia negotii*, dvs. en regel som hör naturligt samman med skiljeavtalet och som är grundad på den allmänna rättsuppfattningen att parterna avsett att ett forum har att lösa tvister som uppkommer i anslutning till det kontraktsförhållande de ingått. Räckvidden av en sådan utfyllande regel diskuteras och analyseras.

Den konklusion som nås är att HD:s tillskapande av anknytningsdoktrinen onekligen har inneburit att Sverige närmat sig den internationella utvecklingen. HD har således genom tillskapandet av anknytningsdoktrinen reducerat den diskrepans som tidigare funnits beträffande skiljeavtalets omfattning och synen på blandad kompetens. Utvecklingen är emellertid omstridd och ingalunda oproblematiserad. Bland svårigheterna märks främst frågan om en princip som tvingar in en icke-skiljebunden part i ett skiljeförfarande kan rättfärdigas. Frågan är kontroversiell, men i slutändan handlar det trots allt om att förena de mer praktiskt lämpliga lösningarna med inställningen om att en part som inte ingått ett skiljeavtal inte kan anses skiljebunden.

Förord

Den här uppsatsen är inte bara det sista, stapplande steget på vägen mot min jur. kand., utan även avslutningen på min fantastiska studietid i Lund. Det har varit en dans på rosor som nästan uteslutande varit fylld av glädje och fest! Jag kan inte göra annat än att tacka alla Er som bidragit till detta.

Jag vill även ta tillfället i akt att tacka min handledare professor Peter Westberg för intressanta synpunkter på uppsatsen samt ideell och ovärderlig feedback på utkastet till artikeln som jag författade under våren. Särskild uppskattning riktas även till Daniel Svensson som bidragit med givande diskussioner kring ämnet under arbetets gång. Ett varmt tack riktas dessutom till advokaten Eric M. Runesson, advokaten Lars Edlund, advokaten Finn Madsen, samt justitierådet Stefan Lindskog för uppmuntrande, engagerande och givande synpunkter på uppsatsens ämne och disposition. Universitetslektorn Eva Lindell-Frantz förtjänar ett särskilt hjärtligt omnämnande. Tack för ditt stöd och ditt orubbliga förtroende för mig och min förmögenhetsrättsliga undervisning. Självfallet förtjänar även mina föräldrar ett tack för sin villkorslösa stöttning.

Förhoppningsvis blir tillvaron som praktiserandejurist lika spännande och engagerande som (den förvisso emellanåt mödosamt långa) utbildningen har varit. Om den affärsjuridiska banan nu inte skulle leva upp till mina förväntningar, sägs ju juristutbildningen erbjuda ett smörgåsbord av karriärmöjligheter...

Lund i januari 2010

Daniel Waerme

*Patrick Bateman: Ask me a question.
Daisy: What do you do?
Patrick Bateman: I'm into... well murders and executions mostly.
Daisy: Do you like it?
Patrick Bateman: It depends. Why?
Daisy: Because most guys I know who work with mergers and acquisitions really don't like it.*

Förkortningar

All ER	All England Law Reports
DLR	Dominion Law Reports, publicerad av Canada Law Book
FCA	Federal Court of Australia
EWCA	Court of Appeal (England and Wales)
HD	Högsta domstolen
ICC	International Chamber of Commerce, Paris
ICC Court	International Court of Arbitration of the ICC, Paris
ICCA	International Council for Commercial Arbitration
J Intl Arb	Journal of International Arbitration, publicerad av Kluwer
JT	Juridisk Tidskrift vid Stockholms universitet
LSF	Lagen (1999:116) om skiljeförfarande
Modellagen	UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration
New York-konventionen	Förenta Nationernas 1958 års New York-konvention om erkännande och verkställighet av skiljedomar
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
PT	Prövningstillstånd
RB	Rättegångsbalken
RH	Rättsfall från hovrätterna
Rt	Norsk Retstidende
SAR	Stockholm Arbitration Report
SHS	Stockholms handelskammars skiljedomsinstitut
SIAR	Stockholm International Arbitration Review
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
UfR	Ugeskrift for Retsvæsen
UKHL	United Kingdom House of Lords Decisions
UNCITRAL	United Nations Commission of International Trade Law
Y B	Yearbook Commercial Arbitration (ICCA)

1 Inledning

1.1 Introduktion

Skiljeförfarandets tvistelösande funktion vilar uteslutande på avtalsrättslig grund.¹ Det är således *skiljeavtalet* som medför en omstyrning av tvistlösningsform från rättegång till skiljeförfarande, såtillvida att frågor som omfattas av skiljeavtalet undantas (derogeras) domstolsprövningen. Denna skiljeavtalets funktion innebär (i) att domstol inte mot parts bestridande får pröva en fråga som enligt skiljeavtalet ska prövas av skiljenämnd, och (ii) att fråga som med stöd av skiljeavtalet överlämnats till avgörande av skiljenämnd blir rättskraftigt avgjord genom skiljedom. Samma principer ska tillämpas oavsett om det handlar om att positivt fastställa en skiljenämnds behörighet eller att negativt bestämma skiljeavtalets verkan som rättegångshinder.² Det rör sig närmast om två sidor av samma mynt.

Skiljeavtalets verkan som dispositivt rättegångshinder tar sikte på både situationen att en svarande invänder att tvistefrågan ska avgöras av skiljenämnd och situationen att en kärende gör gällande att svarandens invändning omfattas av ett skiljeavtal.³

En förutsättning för att skiljeavtalet ska utgöra rättegångshinder är att *skiljeavtalet omfattar den talan som begärs avvisad* med åberopande av skiljeavtalet och att motparten är skiljebunden. Det betyder att skiljeavtalet ska vara giltigt och att den omtvistade frågan ska vara skiljedomsmässig. Den part som åberopar skiljeavtalet som rättegångshinder ska följaktligen ha möjlighet att ensidigt få till stånd ett skiljeförfarande. Reglerna om skiljeavtalets verkan som rättegångshinder kan i vissa fall medföra att en tvist till viss del ska avgöras av allmän domstol och till viss del av skiljenämnd, s.k. *blandad kompetens*.⁴ Blandad kompetens kan uppstå dels då kärenden åberopar flera grunder och någon av dessa inte omfattas av skiljeavtalet, dels då svaranden gör en invändning som inte omfattas av skiljeavtalet.

Det rör sig emellertid om två skilda bedömningar.⁵ Den första – frågan om skiljeavtalet omfattar den talan som begärs avvisad med åberopande av skiljeavtalet – rör skiljeavtalets objektiva omfattning. Den andra – frågan om hur situationen då olika fora är behöriga ska lösas – handlar istället om de

---

¹ Här bortses helt från legala skiljeförfarande.

² Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet.*, I:4-4.2.1 not 50 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 177 f.

³ Se t.ex. Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*, s. 100.

⁴ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 188 ff. som istället använder termen *partiellt täckande skiljeavtal*.

⁵ Av denna uppfattning tycks emellertid inte samtliga författare vara, se t.ex. Schöldström, JT 2007-08, s. 467 ff. Lindskog och Heuman (se ovanstående not) tycks emellertid särskilja de bägge frågorna. Så även Welamson, SvJT 1964 s. 282.

praktiska problem, bl.a. turordningsfrågor, som uppstår till följd av att skiljeavtalet endast omfattar delar av tvisten.

Den svenska utvecklingen inom skiljemannarätten tycks gå mot en ökad behörighet för skiljenämnden att pröva yrkanden som inte direkt grundar sig på huvudavtalet, men som har en nära anknytning till detta. I NJA 2007 s. 475 lanserar HD *anknytningen* som kriterium för att avgöra skiljeavtalets objektiva omfattning. Denna s.k. *anknytningsdoktrin* innebär att skiljenämnd är behörig att pröva inte bara tvister som faller under huvudavtalet, utan också frågor som har anknytning till detta. Införandet av anknytningsdoktrinen har påverkat synen på såväl skiljeavtalets omfattning beträffande utomobligatoriska anspråk som synen på hur fall då domstol och skiljenämnd är parallellt behöriga ska lösas.

Utvecklingen är emellertid inte okontroversiell eller oproblematiserad. Fråga uppstår bl.a. hur doktrinen kan rättfärdigas, hur den förhåller sig till kravet på att rättsförhållande ska vara preciserat samt vilken del – den som ligger utanför eller den som omfattas av skiljeavtalet – som ska vara styrande.

1.2 Avgränsningar

Uppsatsen utgår primärt från svenska förhållanden och fokuserar på den svenska rättsutvecklingen. Det vore alltför optimistiskt att försöka sig på en fullständig belysning och behandling av utländska rättssystem. Kommersiella skiljeförfaranden har emellertid ofta internationella inslag, t.ex. på så sätt att parterna eller skiljemännen är hemmahörande i olika länder. Mot denna bakgrund framstår ett försök att belysa den internationella utvecklingen på de för uppsatsen relevanta områdena som motiverat. Den internationella utblicken begränsas härvid till ett mindre antal rättsordningar som är att betrakta som viktiga skiljedomsjurisdiktioner.

Skiljeavtalets verkan som rättegångshinder begränsas av kravet på att avtalet måste avse en *skiljedomsässig* fråga. Att en tvist är skiljedomsässig innebär att den är tillåten att lösas genom skiljeförfarande.⁶ Huruvida skiljeavtalet omfattar en viss tvistefråga bör inte sammanblandas med om tvisten i fråga är skiljedomsässig. Det rör sig återigen om två separata bedömningar.⁷ En tvist kan följaktligen omfattas av skiljeavtalet, men samtidigt anses icke skiljedomsässig. Frågan om en viss tvist är skiljedomsässig kommer inte behandlas i denna uppsats.

Uppsatsen kommer inte heller behandla de situationer då part återoppar en *kontraktuell grund som inte tydligt omfattas av skiljeavtalet*. Det kan röra sig om grunder som är hänförliga till andra avtal mellan parterna som saknar skiljeklausul eller grunder som bygger på att parterna träffat ett tilläggsavtal

---

⁶ Se 1 § 1 st. LSF som stadgar att ”frågor som parterna kan träffa förlikning” är skiljedomsässiga. Detta innefattar enligt 1 § 3 st. LSF även ”konkurrensrättens civilrättsliga verkningar mellan parterna”.

⁷ Se t.ex. Van den Berg, Y B, 1996, s. 415 ff.

till huvudavtalet utan att införa en skiljeklausul i tilläggsavtalet. Problemen blir i princip desamma; omfattas grunden av skiljeavtalet och hur ska den blandad kompetens i annat fall lösas? De avgöranden som anknytningsdoktrinen bygger på angår emellertid fall där part åberopat en utomobligatorisk grund och fråga uppstått om denna omfattas samt hur den blandade kompetensen ska lösas. Uppsatsen behandlar därför enbart skiljeavtalets omfattning beträffande utomobligatoriska grunder.

Avgöranden från skiljedomsinstitut eller skiljenämnder kommer i princip inte redovisas. Det grundläggande skälet är att beslut från skiljenämnder och skiljedomsinstitut (vilka ofta gör en prima facie-bedömning av om jurisdiktion föreligger) inte är slutliga. Om skiljenämnden prövar en fråga som inte omfattas av skiljeavtalet kommer den överskrida sin behörighet. Efter klandertalan från part har domstol att slutligt ta ställning till om skiljenämnden överskred sin behörighet, dvs. om skiljeavtalet omfattade tvistefrågan. Om domstol härvid finner att skiljenämnden överskridit sin behörighet upphävs skiljedomen.⁸

Skiljeavtalets räckvidd kan behöva avgöras i såväl subjektivt som objektivt hänseende. *Skiljeavtalets subjektiva omfattning* anger vilka rättssubjekt som är bundna och berättigade genom skiljeavtalet. *Skiljeavtalets objektiva omfattning* anger vilka tvistefrågor som omfattas av skiljeavtalet.⁹ Denna uppsats uppehåller sig uteslutande vid det senare och kommer följaktligen inte behandla skiljeavtalets subjektiva omfattning.

1.3 Syfte

Det övergripande syftet med uppsatsen är tudelat. Dels eftersträvas att ge en god överblick över det nya rättsläget som anknytningsdoktrinen skapat. För att förstå det nya och rådande rättsläget krävs emellertid även förståelse för det rättsläge som ersatts genom att HD tillämpat anknytningsdoktrinen.

Dels eftersträvas att identifiera och analysera olika rättsfrågor som anknytningsdoktrinen aktualiserar. De knapphändiga motiveringarna i HD:s domskäl har gett upphov till en debatt med vitt skilda åsikter. Min ambition är att uppsatsen härvid kan vara ett intressant inlägg i den rådande debatten samt bidra till att ytterligare identifiera, inventera och analysera de rättsfrågor som anknytningsdoktrinen ger upphov till.

Utöver dessa övergripande syften, eftersträvar uppsatsen även att placera in den svenska utvecklingen på området i ett internationellt perspektiv. Det ligger nämligen nära till hands att anta att utländska inspirationskällor kan komma (vilket redan skett, se t.ex. NJA 2007 s. 841) att utnyttjas vid sidan av vedertagna svenska rättskällor för att lösa tillämpningsproblem i LSF.

---

⁸ 34 § 1 LSF.

⁹ Begreppet är hämtat från Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-5 och I:0-6.

Syftet med uppsatsen är sålunda följande:

- Att presentera anknytningsdoktrinen och de förändringar av det tidigare rättsläget som doktrinen medför;
- Att identifiera och analysera olika rättsfrågor som anknytningsdoktrinen aktualiserar; samt
- Att summariskt beskriva den internationella utvecklingen beträffande skiljeavtalets omfattning och blandad kompetens.

1.4 Metod och material

Den första delen av uppsatsen (avsnitt 2 – 5) bygger på en traditionell rättsdogmatisk metod. Med det menas att lagtext, förarbeten, rättsfall, doktrin, ändamålssynpunkter etc. – beaktas på det sätt som domstolarna och då främst HD kan förväntas göra. Analysen utgår följaktligen från ett domarperspektiv.¹⁰ Rekommendationer från mig till kontraktsförfattare, skiljemän eller ombud förekommer därför sparsamt och i princip endast i förbifarten.

Jag har eftersträvat ett brett och gediget underlag för mina slutsatser. Det bör dock påpekas att jag, i linje med vad som angivits i avsnitt 1.3, accepterat ett svagare underlag vid undersökningen av utländska rättssystem, särskilt i de fall källmaterialet varit svårtillgängligt. Även när det gäller uppsatsens avtalsrättsliga delar har jag accepterat ett något svagare underlag och i vissa fall nöjt med mig Adlercreutzs erkända standardverk *Avtalsrätt I* och *II*. Det senare alldeles nyligen uppdaterat av Lars Gorton.

Det internationella perspektivet har naturligen krävt flitigt användande av utländsk litteratur och rättspraxis. Härvid förtjänar särskilt standardverket *Redfern and Hunter on International Arbitration* ett särskilt omnämnande. Vad gäller studierna av utländsk rättspraxis har jag i stor utsträckning tillåtit mig att använda utdrag skrivna av Jan Van den Berg i *Yearbook of Commercial Arbitration*. Valet av belysta rättsordningar har genomgående påverkats av vilka rättsfall som kommenterats och publicerats i *Yearbook of Commercial Arbitration* och annan liknande facklitteratur. Det har naturligtvis funnits en riklig tillgång på fall som angår bestämmandet skiljeförfarandets ram och problem vid blandad kompetens. Härvid har jag valt att behandla de som jag bedömt vara mest betydelsefulla eller som av andra skäl varit intressanta för att belysa utvecklingen.

Rättsmaterial från de övriga nordiska länderna kommer inte ges någon omfattande belysning. Rättsläget är – trots frånvaron av gemensamma lagstift-

---

¹⁰ Att uppsatsen utgår från ett domarperspektiv ska inte missförstås. Många av de frågor som behandlas är nämligen av sådan karaktär att det framförallt är skiljemän som ställs inför dem, inte domare. Skiljemännens prövning av dessa frågor är, som berörs ovan (se 1.2), emellertid inte slutlig, eftersom domstolsprövning kan bli aktuell i ett sekundärt skede då skiljedomen klandras.

ningssamarbeten – numera i stora drag likartat.¹¹ Nordiskt material kommer därför endast behandlas i den mån det medger intressanta infallsvinklar på skiljeavtalets omfattning och synen på blandad kompetens.

Beträffande det svenska materialet förtjänar Heumans och Linskogs respektive standardverk *Skiljemannarätt* och *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet* ett särskilt omnämnande. Linskogs verk är uppdaterat 2008 på Zeteo och jag har därför valt att använda denna elektroniska version. När det gäller Hassler och Cars framställning *Skiljeförfarande* har jag valt att hänvisa till Hassler och Cars endast när det finns något intresse som inte återkommer i den nyare, motsvarande framställningen av Cars. På liknande vis har jag valt att hänvisa till Heuman och Madsens svenska versioner. Hänvisningar till de engelska versionerna har skett i den utsträckning som de bidragit med intressanta synpunkter som inte beaktas i de svenska.

I den senare delen av uppsatsen (avsnitt 6 – 7) är metoden inte uteslutande rättsdogmatisk utan i vissa avseende förekommer egna synpunkter som snarare är att betrakta som åsikter de lege ferenda.¹²

Diskussion och analys av de frågor som behandlas i respektive avsnitt kommer att föras löpande. Uppfattningen kring frågorna skiljer sig oftast åt hos olika författare och jag försöker därför vara tydlig med vilken ståndpunkt jag ställer mig bakom och varför.

1.5 Forskningsläget

Även om den svenska skiljemannarättsliga doktrinen är tämligen omfattande, är anknytningsdoktrinen förhållandevis obehandlad. Skälet är naturligtvis att den bygger på HD-avgöranden från 2007 och 2008. Frågorna har visserligen behandlats tidigare av bl.a. Heuman och Runesson, men då främst som synpunkter de lege ferenda. Madsen berör kortfattat det nya rättsläget i sin senaste kommentar till LSF. Den mest utförliga behandlingen av rättsfallen finns i Linskogs senaste upplaga. Vidare bör de JT-artiklar som skrivits av Heuman, Schöldström och Wallin och Forssell – och som angår just det uppkomna rättsläget – nämnas.

Förhoppnings bidrar uppsatsen till att tydligt presentera anknytningsdoktrinen och därvid åskådliggöra dess inverkan på de olika skiljemannarättsliga frågor som jag anser att den påverkar. Vidare kan uppsatsen förhoppningsvis utgöra ett bidrag till den rådande debatten – inte minst genom att placera in den svenska utvecklingen i ett internationellt sammanhang.

---

¹¹ Linskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, 0-1.2.2.

¹² Begreppet *de lege ferenda* används i vidsträckt mening och innefattar även vad som ibland betecknas som *de sententia ferenda* (utveckling av rätten genom rättspraxis).

1.6 Disposition

Avsnitt 2 behandlar det svenska rättsläget beträffande skiljeavtalets objektiva omfattning. Rättsläget har klart förändrats genom NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120. De bägge rättsfallen refereras, kommenteras och analyseras först i avsnitt 4.2 och i den mån rättsläget förändrats beträffande de frågor som behandlas i avsnitt 2 och 3 kommer detta att påtalas. Undersökningen är härvid inriktad på att utröna i vilken utsträckning skiljeavtalet omfattar utomobligatoriska grunder.

Avsnitt 3 behandlar på motsvarande vis det svenska rättsläget beträffande blandad kompetens. Undersökningen är härvid inriktad på att utröna hur problem med blandad kompetens löses och i vilken utsträckning möjligheter till sammanläggning föreligger.

I avsnitt 4 presenteras anknytningsdoktrinen, dvs. hur HD i NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120 valt att låta anknytningen mellan utomobligatoriska grunder och huvudavtalet bli avgörande för skiljeavtalets omfattning och den blandade kompetensen. Synpunkter på anknytningen som kriterium för skiljeavtalets omfattning och blandad kompetens redovisas därefter. Avsnittet avslutas med en analys av det nya rättsläge som avgörandena aktualiserat.

Den internationella utvecklingen av de aktuella frågorna behandlas i avsnitt 5. Avsnittet inleds med en allmän del för att därefter behandla ett antal viktiga skiljedomsrättsordningar. Det internationella avsnittet avslutas med några korta avslutande och sammanfattande synpunkter.

Avsnitt 6 innehåller en probleminventering som syftar till att identifiera och analysera ett antal intressanta rättsfrågor som aktualiserats genom införandet av anknytningsdoktrinen. Uppsatsen slutförs i avsnitt 7 med en konklusion och några avslutande synpunkter.

2 Skiljeavtalets objektiva omfattning

2.1 Den inledande tolkningen

Skiljeavtalets objektiva omfattning anger vilka tvistefrågor som omfattas av skiljeavtalet (se avsnitt 1.2). Skiljeavtalet omfattar i objektivet hänseende vad som låter sig *intolkas* under detsamma.¹³ Det krävs följaktligen en inledande tolkningsoperation i syfte att fastställa vad som kan anses *avtalat* i fråga om objektiv omfattning.¹⁴

Tolkningen av skiljeavtal sker som utgångspunkt genom en tillämpning av *allmänna tolkningsprinciper*.¹⁵ Det har i rättslitteraturen emellanåt uttalats att skiljeavtal bör tolkas restriktivt.¹⁶ Eventuellt tar uttalandena sikte på *avtalströskeln* och inte skiljeavtalets omfattning i objektiv mening. Några skäl att tolka skiljeavtalet särskilt restriktivt beträffande dess objektiva omfattning finns inte.¹⁷ Om det är utrett att parterna träffat ett skiljeavtal finns det knappast något skyddsvärt intresse av att begränsa den objektiva omfattningen av skiljebundenheten. Tvärtom kan en sådan restriktiv tolkning leda till en olämplig uppdelning av behörigheten mellan skiljenämnd och domstol.¹⁸

HD har i rättsfallet NJA 1995 s. 586 (gällande s.k. stödbrev) sammanfattat de allmänna principerna för avtalstolkning på så sätt att inte bara nyanser i en klausuls lydelse utan även omständigheterna vid tillkomsten av denna och vad som kan utrönas om parternas avsikter kan få betydelse.

¹³ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:6.1.1; Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*, s. 73 f.; samt SOU 1994:81, s. 109.

¹⁴ Lindskog menar att denna tolkning kan ske efter *olika förklaringsmodeller*, nämligen tolkning, tillämpning av utfyllande rättsprinciper och jämkning, Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-3.1.2. För SHS tolkning av skiljeklausuler, se Magnusson, SAR 2000:2, s. 171 ff. och Magnusson & Larsson, SAR 2004:2, s. 47 ff.

¹⁵ SOU 1994:81, s. 109; Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-3.2.1; Cars, *Skiljeförfarande*, s. 37; Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*, s. 74; Olsson & Kvart, *Lagen om skiljeförfarande*, s. 37; Ramberg, SAR 1999:1, s. 23; jämför dock Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 73 f. som förordar att en klausul som inte på ett klart sätt inskränkt skiljemännens behörighet ges maximal räckvidd och detta oberoende av den valda formuleringen. Jämför också Seifert Palmlund, JT 2005-06, s. 436 ff., för ett märkligt resonemang om att HD upphört att tolka skiljeklausuler och istället tolkar huvudavtalet. För kritik beträffande Seifert Palmlunds sätt att resonera, se Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.1.1 not 3 och 4 och I:0-6.2.3 som bl.a. skriver att ”Det är dock svårt att se såväl att argumenteringen är riktig som att den har någon relevans.”

¹⁶ Cars, *Skiljeförfarande*, s. 36 och Lindell, *Alternativ tvistelösning*, s. 144.

¹⁷ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-3.2.1.

¹⁸ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 71 f.; Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-3.2.1; Cars, *Skiljeförfarande*, s. 37 f.; Olsson & Kvart, *Lagen om skiljeförfarande*, s. 37 f.; samt Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*, s. 102 f. som anser att de skäl som tidigare möjligen medfört en restriktiv tolkning (främst synsättet att skiljeförfarandet utgör en avvikelser från normal tvistelösning) inte längre motiverar en restriktiv tolkning.

I syfte att lösa oklarheter kring skiljeavtalets omfattning förefaller domstolarna emellanåt söka stöd i *hypotetiska partsviljor*.¹⁹ En sådan lösning är enligt Lindskog förkastlig som metod när det gäller att fastställa innehållet i det enskilda avtalet. Han förespråkar därför att ett skiljeavtal inte tolkningsvis bör sträckas ut i vare sig objektivt eller subjektivt hänseende, om inte föreliggande tolkningsdata motiverar det.²⁰ Lindskog anser att om skiljeavtalet är oklart på någon punkt bör inte ett tolkningsresultat som saknar stöd i erforderliga tolkningsdata pressas fram. I stället bör den ordning som följer av *dispositiv rätt* vara bestämmande.²¹

Cars tycks vara av en delvis annan uppfattning och menar att en klausul med standardiserad lydelse ("alla tvister i anledning av kontraktet") får anses omfatta tvist om vad som helst som i samband med kontraktets avslutande och genomförande tilldragit sig mellan parterna. Om förekomsten av ett sådant samband är osäker, anser Cars – mot bakgrund av en synpunkt som enligt honom framkommit i ett antal rättsfall – att om tolkning av kontraktet fordras, så omfattas tvisten av skiljeklausulen i kontraktet. Om det härvid saknas ett *kausalsamband mellan kontrakt och tvist*, blir skiljeklausulen i kontraktet enligt Cars inte tillämplig även om ett visst faktiskt samband kan anses föreligga.²²

Heuman förespråkar närmast en extensiv tolkning, rättfärdigad av rätts-skyddshänsyn. Om en restriktiv tolkning i motstats till en extensiv leder till en uppsplittring av tvistefrågor mellan domstol och skiljenämnd, får parterna – menar Heuman – förmodas ha önskat ge skiljenämnden en vidsträckt kompetens. Han menar även att processekonomiska synpunkter kan anföras till stöd för att samtliga sammanhängande tvistefrågor ska prövas i en och samma ordning, d.v.s. inom ramen för ett och samma skiljeförfarande.²³

En liknande inställning återfinns hos Hjerner, Jarvin och Bagner. De anser att man enligt svensk rättsuppfattning vanligen är beredd att ge skiljeklausuler en vidsträckt tillämpning, även om klausulen synes avfattad snävare, t.ex. såsom endast avseende avtalets "tolkning". Författarna menar härvid att skiljeklausulen medför att anspråk på utomkontraktuell grund, såsom krav på skadestånd för rättstridigt handlande eller ersättning för obehörig vinst – om det har samband med avtalet – ska handläggas tillsammans med en tvist som direkt grundar sig på avtalet.²⁴

Det är möjligt att HD:s avgörande i NJA 2007 s. 475 har påverkat hur skiljeavtal ska tolkas. Om så är fallet ger avgörandet åtminstone inte stöd för att

---

¹⁹ Se t.ex. RH 1994:45.

²⁰ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-3.2.2. Så även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 74.

²¹ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-3.2.2.

²² Cars, *Skiljeförfarande*, s. 38 samt not 109 och 110.

²³ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 72.

²⁴ Hjerner Jarvin & Bagner, s. 19 f.

skiljeavtal ska tolkas restriktivt – snarare tvärtom.²⁵ Rättsfallet behandlas mer utförligt nedan (se avsnitt 4.2).

2.2 Påståendedoktrinen

2.2.1 Utgångspunkter

Ofta har en tvist mer eller mindre begränsad anknytning till skiljeavtalet eller avtalet med skiljeklausulen i. Skiljebundenhet föreligger dock enligt den s.k. *påståendedoktrinen* så länge ett anspråk grundas på ett av skiljeavtalet omfattat rättsförhållande.²⁶ Med andra ord är det tillräckligt att viss rättsföljd påstås härflyta ur avtalet.²⁷

Det är dock tydligt att uppfattningen om påståendedoktrinen innehåll och omfattning varierar. HD uttalade i NJA 2008 s. 406 att "[det] råder viss oklarhet om vad denna doktrin innebär och hur långt den sträcker sig." Följaktligen förekommer emellanåt uppfattningen att påståendedoktrinen ger ledning beträffande skiljeavtalets omfattning.²⁸

På det viset förhåller det sig ingalunda. I NJA 2008 s. 406 uttalade HD (på s. 416) nämligen att "Kärnan i påståendedoktrinen får anses vara att skiljenämnden, när den prövar sin behörighet, inte skall ta ställning till existensen av de rättsfakta som skiljekäranden påstår omfattas av ett rättsförhållande som täcks av skiljeavtalet. Vid behörighetsprövningen skall skiljenämnden utgå från att dessa rättsfakta föreligger."

Men, fortsätter HD "En given utgångspunkt för påståendedoktrinen är att ett bindande skiljeavtal finns. Den som inte har ingått något skiljeavtal kan alltså inte göras skiljebunden med stöd av doktrinen. Skulle det vara tvistigt huruvida skiljebundenhet i sig är för handen, skall skiljenämnden pröva den frågan när den tar ställning till sin behörighet. På motsvarande sätt gäller att det rättsförhållande som skiljekäranden påstår ge stöd för ett framställt yrkande skall täckas av skiljeavtalet, antingen genom att det är ostridigt eller genom att det har fastställts i rättslig ordning. *Om parterna är oense om skiljeavtalets omfattning, kan således den tvisten inte lösas med hjälp av påståendedoktrinen* (min kursivering); omfattningen måste bestämmas vid behörighetsprövningen."

Ett påstående om att en viss tvist gäller huvudavtalet och därmed omfattas av skiljeavtalet är sålunda inte tillräckligt för att påståendedoktrinen ska bli tillämplig. Påståendedoktrinen saknar därför relevans om parterna är oense

---

²⁵ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-3.2.1 not 3 in fine.

²⁶ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.1.2 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 76. Doktrinen lanserades ursprungligen av Welamson (i polemik med Bolding), SvJT 1964, s. 276 ff.

²⁷ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.1.2 not 2.

²⁸ Så Schöldström, JT 2007-08, s. 138 ff. och JT 2008-09, s. 467 ff.

om skiljeavtalets omfattning.²⁹ Mot bakgrund av detta synes även synpunkten, att avgörande skulle vara den påstådda relationen mellan yrkandet och huvudavtalet, vara felaktig.³⁰ Istället förefaller det avgörande vara om det som grund åberopas ett förhållande som täcks av skiljeavtalet.³¹

Påståendedoktrinen kan enligt Lindskog även tillämpas omvänt, såtillvida att även om ett visst anspråk kan synas härröra ur ett huvudavtal som omfattas av ett skiljeavtal ska anspråket prövas av domstol, om part som grund för sitt påstående åberopar förhållande som ligger utanför skiljeavtalet.³² Lindskogs synpunkt överensstämmer med det innehåll och den omfattning som påståendedoktrinen givits i NJA 2008 s. 406; om de rättsfakta som åberopas inte omfattas av skiljeavtalet saknar skiljenämnden behörighet.

Det sagda innebär att grunder som omfattas av skiljeavtalet eller huvudavtalet ska prövas av skiljenämnd, medan grunder som inte omfattas av skiljeavtalet eller huvudavtalet ska prövas av allmän domstol. Vid bedömningen av om en viss grund *omfattas* eller inte kan påståendedoktrinen inte tillämpas – detta spörsmål får istället lösas då skiljenämnden eller domstolen prövar sin behörighet.

Om skiljemän eller domstol finner att dess behörighet omfattar någon av parternas grunder men inte samtliga, ska problemet enligt Lindskog lösas enligt reglerna om blandad kompetens (se avsnitt 4).³³ Ett viktigt påpekande är emellertid redan här på sin plats. Behörighetsfrågan har inget att göra med de problem som instanserna ställs inför när skiljeavtalet endast omfattar vissa tvistefrågor. Enbart gällande behörighetsfrågan har påståendedoktrinen relevans.

2.2.2 NJA 1973 s. 620

Ett svårtolkat avgörandet är NJA 1973 s. 620. Käranden yrkade att domstolen skulle erkänna honom bättre rätt till en uppfinning, varpå svaranden framförde två alternativa invändningar. I första hand gjorde svaranden gällande att det var han som gjort uppfinningen och i andra hand att han genom ett avtal med skiljeklausul förvärvat rätt att i eget namn söka patent. Svaranden framställde därvid en invändning om rättegångshinder med hänvisning till skiljeklausulen i huvudavtalet.

Käranden invände mot svarandens rättegångshindersinvändning att avtalet med skiljeklausulen annullerats, samt att frågan om vem som gjort uppfinningen inte omfattades av skiljeklausulen.

---

²⁹ Denna ståndpunkt även hos Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.1.2 not 1 och Lindskogs skiljaktiga motivering i NJA 2008 s. 406. Så även hos Heuman, JT 2009-10, s. 339 ff.

³⁰ Så Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 76.

³¹ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.1.2 not 3.

³² Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.1.2.

³³ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.1.2 not 4.

HD ansåg att en eventuell annullering av avtalet inte medförde att skiljeklausulen blev överksam med avseende på ett rättsförvärv som ägt rum enligt avtalet medan detta ännu var i kraft, även om tvisten uppkommit senare.³⁴ Eftersom skiljeklausulen befanns tillämplig var skiljenämnd behöriga att pröva svarandens invändning om att han genom huvudavtalet förvärvat rätt att i eget namn söka patent på uppfinningen. Beträffande invändningen att svaranden själv gjort uppfinningen konstaterade HD att den inte var av sådan beskaffenhet att den skulle avgöras av skiljenämnd.

Lindskog är kritisk till HD:s bedömning i 1973 års avgörande. Av påståendedoktrinen borde enligt Lindskog följa, att om part hade påstått att han grundade sin rätt på annat avtal än huvudavtalet skulle till huvudavtalet knutet skiljeklausul inte ha utgjort processhinder. Han ifrågasätter därför HD:s bedömning att – trots parts påstående att han hade viss rätt, som inte grundades på huvudavtalet – låta den påstådda rätten omfattas av skiljeavtalet.³⁵

Heuman är däremot av uppfattningen att HD:s bedömning är förenlig med påståendedoktrinen.³⁶ Jag håller med Heuman och menar att bedömningen, såsom varande förenlig med påståendedoktrinen, är korrekt. Käranden påstod att vissa rättsfakta förelåg som medförde att han hade bättre rätt till uppfinningen. Dessa rättsfakta omfattades inte av avtalet med skiljeklausulen. Någon behörighet för skiljenämnd att pröva den grunden kunde följaktligen inte komma ifråga.

Svaranden påstod att vissa rättsfakta (A-D) medförde att han hade bättre rätt till uppfinningen än käranden. Dessa rättsfakta omfattades inte heller av avtalet med skiljeklausulen och behörighet för skiljenämnd att pröva grunden förelåg alltså inte.

Men svaranden påstod även att vissa rättsfakta (E-G) medförde att han genom huvudavtalet förvärvat rätt att i eget namn söka patent på uppfinningen. Den rätt som svaranden åberopade eller påstod sig ha härrörde således från huvudavtalet. I enlighet med påståendedoktrinen skulle förekomsten av dessa rättsfakta prövas av skiljenämnd, eftersom de omfattades av huvudavtalet.

Lindskog synes mena att skiljenämnd inte var behörig att pröva någon del av tvisten, eftersom *käranden* inte åberopade några rättsfakta som omfattades av huvudavtalet. Som påpekats ovan kan påståendedoktrinen tillämpas omvänt, såtillvida att även om ett visst anspråk kan synas härröra ur ett huvudavtal som omfattas av ett skiljeavtal ska anspråket prövas av domstol, om part som grund för sitt påstående åberopar förhållande som ligger utanför skiljeavtalet.

---

³⁴ Beträffande dessa frågor, se Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.2.4.

³⁵ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.1.2 not 4.

³⁶ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 77 f.

Enligt min mening vore det emellertid orimligt att enbart låta de rättsfakta som åberopats av käranden styra behörigheten. Om svaranden gör gällande ett motfaktum och därvid åberopar rättsfakta som omfattas av skiljeavtalet bör denna grund prövas av skiljenämnd. En sådan uppfattning medför att grunder som omfattas av skiljeavtalet ska prövas av skiljenämnd, medan grunder som inte omfattas av skiljeavtalet ska prövas av allmän domstol. Ovanstående bör gälla med reservation för att undantag från påståendedoktrinen kan vara påkallat när skiljekärandens talan är uppenbart ogrundad.³⁷

Slutsatsen blir i sådant fall att svarandens invändning (E-G) ska avvisas såsom fallande under huvudavtalet. Domstol har därefter att pröva käromålet med beaktande av svarandens invändning (A-D). Partsställningen bör följaktligen inte tillmätas avgörande betydelse vid bedömningen av behörigheten. HD förefaller dessutom ha gjort ett sådant ställningstagande i 1973 års fall; skäl att låta skiljenämnd avgöra delar av tvisten saknas för det fall domstolen endast beaktat de rättsfakta som käranden åberopat.

2.2.3 NJA 1982 s. 738

I NJA 1982 s. 738 uppstod tvist mellan två parter som ingått ett licensavtal innehållandes en skiljeklausul. Innehavaren av mönsterrätterna väckte talan vid allmän domstol och yrkade skadestånd. Grunden var att svaranden, tillika licenstagaren, i strid med mönsterskyddslagen gjort intrång i mönsterrätterna. Det var ostridigt fråga om förfaranden som ägt rum efter tillkomsten av licensavtalet. Käranden gjorde för det första gällande att intrånget skett efter det att licensavtalet upphört att gälla. För det andra gjorde käranden gällande att tillverkning för utlandsförsäljning inte omfattades av licensavtalet.

Svaranden hävdade att licensavtalet alltjämt var gällande under tiden då intrånget påstods ha ägt rum enligt käranden och att de påstådda handlingarna inte utgjorde intrång eftersom de omfattades av licensavtalet. Mot bakgrund härav gjorde svaranden även invändning om rättegångshinder med hänvisning till den skiljeklausul som fanns i licensavtalet.

HD konstaterade att det var väsentligt att hålla för ögonen att käranden inte i någon mån stödde sin talan på licensavtalet. Skiljeklausulen berörde sålunda inte grunden för käromålet, utan hänförde sig enbart till svarandens invändning. Kärandens grund var följaktligen utomobligatorisk och svarandens invändning var kontraktsrättslig.

Under dessa förhållanden kunde åberopandet av skiljeklausulen inte få leda till att käromålet omedelbart avvisades. En sådan ordning skulle medföra att part skulle ställas inför valet att kanske alldeles i onödan inleda ett skiljeför-

---

³⁷ Se t.ex. Welamson, SvJT 1964 s. 278 f. Tanken bakom synsättet synes vara, att ingen ska behöva bli indragen i ett skiljeförfarande för att försvara sig mot ett anspråk som helt visst inte följer av ett av skiljeavtalet omfattat rättsförhållande, se NJA 2008 s. 406 (s. 14 i domen).

farande eller riskera avvísning av talan i allmän domstol med därtill knutet ansvar för rättegångskostnader.

HD ansåg – främst mot bakgrund av processekonomiska skäl – att det inte var tänkbart att domstolen skulle meddela ett avgörande som var villkorat av vad som kunde följa av en senare meddelad skiljedom. Målet skulle istället vilandeförklaras i väntan på att skiljenämnd skulle pröva den kontraktsrättsliga invändningen. Jag återkommer nedan till hur den blandade kompetens rent praktiskt skulle hanteras.

För att kunna ta ställning till prejudikatvärdet av 1982 års fall är det viktigt att separera problematiken kring skiljenämndens behörighet från problematiken med blandad kompetens. De rättsfakta som åberopades av käranden omfattades inte av huvudavtalet, medan de rättsfakta som åberopades av svaranden tydligt omfattades av detsamma. I enlighet med påståendedoktrinen hade HD inte att ta ställning till *existensen* av de rättsfakta som parterna åberopade vid bedömningen av domstol respektive skiljenämnds behörighet. En tillämpning av påståendedoktrinen innebar emellertid att domstol var behörig att pröva kärandens grund, samtidigt som skiljenämnd var behörig att pröva svarandens grund. I enlighet med 1973 års fall tillämpade HD påståendedoktrinen *fristående på respektive parts yrkande* och fäste därvid ingen vikt vid partsställningen. Konsekvensen härav tvingade HD att ta ställning till den andra frågan, nämligen hur en situation då två skilda fora är behöriga att pröva olika grunder i samma tvist ska lösas praktiskt.

Den situation HD hade att bedöma föranledda emellertid ingen prövning av skiljeavtalets omfattning i objektivt hänseende (eftersom någon anknytningsdoktrin inte existerade då). Eftersom skiljeavtalets objektiva omfattning var tämligen klar – kärandens grund omfattades inte, svarandens grund omfattades – förelåg inte heller några problem med att avgöra gränsen för skiljenämndens behörighet. I enlighet med påståendedoktrinen hade HD inte att ta ställning till förekomsten av de åberopade rättsfaktumen, utan endast bedöma om de, för det fall de förelåg, omfattades av skiljeavtalet. Den bedömningen var – som påpekats ovan – tämligen lätt. Rättsfallet handlar enligt mitt förmenande – vilket naturligtvis är avgörande för prejudikatvärdet – snarast om hur situationer då blandad kompetens föreligger ska lösas.³⁸

2.2.4 NJA 2007 s. 475

Enligt ett avtal hade A rätt att ta ut grus, sten och andra väghållningsämnen från ett angivet markområde som tillhörde B. Avtalet innehöll bl.a. följande föreskrift: ”Eventuella tvister avgörs enligt lag om skiljedom.”

A väckte talan i allmän domstol och åberopade i första hand att parterna fortfarande befann sig i ett avtalsförhållande och att B genom att bryta mot sin lojalitetsplikt mot A, hade ådragit sig skadeståndsskyldighet gentemot

---

³⁸ Denna uppfattning även hos Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.1.2 not 1 in fine.

denne. I andra hand gjorde A gällande att det förelåg ett avtalsliknande förhållande som medförde skadeståndsskyldighet. Som en tredje grund åberopade A att den representant för B som hade ansökt om täktillstånd hade gjort sig skyldig till oredligt förfarande och att B i egenskap av arbetsgivare var skadeståndsskyldig. Det rörde sig således om två kontraktsrättsliga grunder och en utomobligatorisk grund (principalansvar för arbetstagarens brottsliga handlande).³⁹

B yrkade att domstolen skulle avvisa käromålet, eftersom parterna hade avtalat att tvister skulle avgöras av skiljenämnd. Samtliga instanser fann att skiljeklausulen utgjorde rättegångshinder för kärandens talan i sin helhet.

Käranden påstod – beträffande den utomobligatoriska grunden – att han inte var skiljebunden. Trots att parten således inte stödde sig på huvudavtalet ansågs han skiljebunden. Rättsfallet – som är av stort intresse för i princip samtliga frågor som denna uppsats behandlar – refereras och diskuteras utförligt nedan (se avsnitt 4.6.3).

2.3 Särskilt om skiljeklausuler

Det vanligaste är att skiljeavtalet ingår som en tvistelösningsklausul i den kontraktshandling som huvudavtalet reglerats i. En dylik s.k. *skiljeklausul* är oftast kortfattad och innehåller inte annat än en hänvisning till LSF eller visst skiljereglemente.⁴⁰

Mot bakgrund av dessa standardiserade och stereotyp formulerade klausuler uppstår frågan om det finns skäl att standardisera eller räkna med viss presumtion vid innehållsbestämningen. Lindskog är av denna uppfattning. Han förespråkar inte enbart en standardiserad tolkning när varken skiljeklausulen eller omständigheterna i övrigt ger någon ledning i aktuellt hänseende, utan även när klausulen innehåller ordalag som kan ge underlag för tolkning. Formuleringarna är, skriver Lindskog, ofta så likartade att typiserade bedömningar är motiverade.⁴¹

Lindskog menar att en utgångspunkt bör vara att en skiljeklausul i en kontraktshandling ska omfatta hela det rättsförhållande som regleras i kontraktet.⁴² Den svenska uppfattningen tycks enligt honom vara att ordval som semantiskt innebär en begränsning av omfattningen inte bör hindra att skiljeklausulen gäller alla tvister med anledning av de rättsförhållanden som

---

³⁹ Det går visserligen att diskutera huruvida de två första grunderna (brott mot lojalitetsplikten och brott mot den avtalsliknande situationen) de facto är kontraktsrättsliga. Hovrätten fann emellertid att de två första grunderna onekligen omfattades av skiljeavtalet. HD meddelade ej PT beträffande de beslutet utan endast beträffande den tredje grunden.

⁴⁰ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.2.1; Öhrström, *SHS: handbok och regelkommentar*, 30 f.

⁴¹ Lindskog, *En kommentar på Internet*, I:0-6.2.1.

⁴² Liknande uppfattning hos Cars, *Skiljeförfarande*, s 32 och Edlund & Söderlund, SAR 1996, s. 10.

regleras i kontraktet, om det inte finns otvetydiga hållpunkter för annat.⁴³ Lindskog anser att det vanligen får antas att parterna tänkt sig att alla tvister rörande kontraktet ska avgöras genom skiljeförfarande. En motsatt ståndpunkt skulle enligt honom inte enbart kullkasta denna presumtion beträffande parternas intentioner, utan även medföra ökade problem med delad kompetens.⁴⁴ Lindskog menar att denna utgångspunkt för svensk rätt också har beästs genom ett antal rättsfall.⁴⁵

Heuman tycks vilja gå längre och menar att ”[e]n klausul som inte på ett klart sätt inskränkt skiljemännens behörighet [bör] ges maximal räckvidd och detta oberoende av den valda formuleringen.”⁴⁶

Den omständigheten att en tvist är av *avvikande eller oförutsebar natur*, bör enligt Lindskog inte vara ett argument för att tolkningsvis begränsa skiljeavtalet.⁴⁷ Heuman är av en liknande uppfattning och menar att den gemensamma partsavsikten sällan kan fastställas med sådan säkerhet att den kan läggas till grund för tolkningen av skiljeavtalet.⁴⁸

Synpunkterna är förnuftiga. Det är enligt mitt förmenande inte rimligt att parterna ska kunna överblicka och hypotetiskt förhålla sig till samtliga tvister som kan uppstå med anledning av ett rättsförhållande. Den typiserade bedömningen framstår därför enligt mig som en god utgångspunkt, trots att tvisten rör omständigheter av mer avvikande eller oförutsebar natur. Skiljeavtalet måste naturligtvis befinnas omfatta ifrågavarande omständigheterna för att grunda skiljenämndens behörighet, men tolkningen av om så är fallet bör inte vara mer restriktiv i fall då omständigheterna som åberopas är av mer oförutsebar natur.

Ett särskilt spörsmål – som är ytterst viktigt att hålla i minnet – är LSF:s krav på att rättsförhållandet ska vara preciserat.⁴⁹ Denna begränsning gör sig

---

⁴³ Lindskog, *En kommentar på Internet*, I:0-6.2.3. Även Cars, *Skiljeförfarande*, s. 39 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 148.

⁴⁴ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.2.3.

⁴⁵ NJA 1913 s. 415, NJA 1919 s. 396, NJA 1919 s. 497, NJA 1948 s 590, NJA 1976 s 125. Beträffande det senare se Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.2.3 not 6, som anser att ”man möjligen kan av det förhållandet att HD klassificerade den ifrågavarande klausulen såsom varande av ”gängse typ” dra slutsatsen, att man i fråga om skiljeklausuler skall fästa mindre vikt vid med vilka ord skiljeavtalet (i form av skiljeklausul) binds samman med huvudavtalet. Det synsättet bör då botten i, att det avgörande bindningsfaktumet är det förhållandet att skiljeavtalet fått just formen av skiljeklausul i det kontrakt som reglerar huvudavtalet. Denna sammanbindning indikerar så starkt att samtliga tvister som rör huvudavtalet skall avgöras genom skiljeförfarande, att det är motiverat att presumera att ingen begränsning är avsedd med de ordalag varigenom sammanbindningen bekräftas.”

⁴⁶ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 74

⁴⁷ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0:0-6.2.3, jämför dock RH 1994:45 beträffande VD:s brottsliga gärning mot arbetsgivaren. Hovrätten fann det osannolikt att parterna gemensamma avsikt varit att tvister grundade på brott av de nämnda slaget skulle omfattas av skiljeklausulen. Möjligen är detta avgörande överspelat i och med NJA 2007 s. 475, se härom nedan.

⁴⁸ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 74.

⁴⁹ 1 § 1 st. andra meningen.

gällande med särskild styrka beträffande skiljeklausuler, eftersom dessa vanligen förs in i en kontraktshandling i syfte att framtida tvister ska avgöras av skiljenämnd. Hur detta krav förhåller sig till bedömningen av skiljeavtal och skiljeklausulers omfattning diskuteras nedan (2.4). Värt att påpeka redan i detta avsnitt är dock, att fråga är om två teoretiskt, separata bedömningar. Den första syftar till att bestämma skiljeavtalets eller skiljeklausulens omfattning, medan den andra syftar till avgöra om denna omfattning är förenlig med kravet på att rättsförhållandet ska vara preciserat.⁵⁰

2.4 Kravet på att rättsförhållandet ska vara preciserat

Av 1 § 1 st. andra meningen LSF framgår att ett skiljeavtal kan avse framtida tvister *om ett rättsförhållande som är angivet i avtalet*.⁵¹ Av motiven framgår att föremålet för skiljeavtalet måste konkretiseras till ett visst rättsförhållande. Ett skiljeavtal saknar därför verkan om den inte tar sikte på ett bestämt rättsförhållande, utan på olika rättsförhållanden som kan tänkas uppkomma i framtiden.⁵² Syftet med kravet på precisering av rättsförhållandet är att parterna ska kunna överblicka verkningarna av ett ingånget skiljeavtal och veta vilka typer av tvister det avser.⁵³

Någon definition på vad som utgör ett rättsförhållande finns varken i lagtexten eller i förarbetena. För att ett rättsförhållande ska föreligga i lagens mening bör det enligt Lindskog, vara fråga om en subjektivt begränsad rättslig relation. En rätt som gäller mot envar, t.ex. ett patent, skulle följaktligen inte utgöra ett rättsförhållande i lagens mening.⁵⁴ Denna synpunkt framstår enligt min mening som förnuftig – det bör nämligen krävas att det rör sig om ett rättsligen bestämt förhållande mellan olika rättssubjekt som medför viss rättsföljd.⁵⁵

Lindskog exemplifierar med följande situation: Om en patentinnehavare upplåter licens och i samband därmed avtalas att tvister angående framtida patentintrång (dvs. det fallet att licenshavaren utnyttjar patentet i vidare omfattning än licensavtalet ger stöd för) ska avgöras genom skiljeförfarande, torde patenträttigheten som sådan inte vara tillräcklig för att ett rättsförhållande ska vara för handen. Först när intrång skett (eller påstås ha skett) synes en sådan subjektivt begränsad rättslig relation som utgör förutsättning för skiljebundenhet föreligga.⁵⁶

---

⁵⁰ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.2.2.

⁵¹ Kravet överensstämmer med New York-konventionens krav på att det ska röra sig om ett "defined legal relationship".

⁵² Se SOU 1994:81, s. 256 f. och Prop. 1998/99:35, s. 212.

⁵³ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 48 och Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.1.2.

⁵⁴ Lindskog, *Skiljeförfarande. Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.1.3 och not 135.

⁵⁵ Jämför t.ex. hur begreppet tolkats i 13:2 RB. Se härom Fitger, *Kommentaren till 13:2 RB*.

⁵⁶ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.1.3.

Patentexemplet är talande. En rätt som gäller mot envar – exempelvis ägan-derätt, rätten till personlig integritet etc. – utgör inget rättsförhållande. Först sedan ett rättssubjekt agerat på ett vis som medför att viss rättsföljd följer (eller kan följa) i förhållande till ett eller flera andra bestämda rättssubjekt kan ett rättsförhållande anses ha uppstått.

Det är oklart om parterna kan ingå ett bindande skiljeavtal avseende ett rättsförhållande som inte uppkommit då skiljeavtalet ingås, men som allt-jämt kan beskrivas konkret och tydligt (jämför lagtextens lydelse ”ett rättsförhållande som är angivet i avtalet”). Heuman menar att sådana avtalsdispositioner är möjliga och anser att ”[o]m parterna undertecknar ett ramavtal eller ett *letter of intent* som innehåller en skiljeklausul som tar sikte på ett kortfattat beskrivet avtal som förutsätts att parterna skall ingå framledes kan skiljeavtalet omfatta detta senare ingångna avtal.”⁵⁷

Enligt Lindskogs mening är Heumans påstående felaktigt. Att skiljeavtalet i en sådan situation som regel kommer att bli bindande med avseende på ett framtida rättsförhållande har enligt honom sin grund däri, att parterna vid det framtida avtalsslutet *inkorporerar* det tidigare skiljeavtalet. Det skulle således röra sig om tolkning av skiljeavtalets objektiva omfattning. Att skiljeavtalet omfattar ett rättsförhållande som uppstår efter skiljeavtalets ingående skulle därvid kunna vara *underförstått*.⁵⁸

Även Cars är av uppfattningen att skiljeavtalet måste avse ett rättsförhållande som uppkommit före skiljeavtalets ingående.⁵⁹ Olsson & Kvart är av samma uppfattning.⁶⁰

Den aspekt av identifieringskravet som är av särskilt intresse i denna uppsats är kopplingen till skiljeavtalets objektiva omfattning avseende utomobli- gatoriska grunder. Det rättsförhållande som uppstår genom att ett rättssub- jekt exempelvis handlar vårdslöst och ådrar sig skadeståndsskyldighet gent- emot ett annat rättssubjekt, är nämligen svårt – eller rent av omöjligt – att precisera i förväg.

Lindskog är av uppfattningen att omständigheter som inträffat efter ingåen- det av skiljeavtalet och som är av utomobligatorisk art – och således inte heller kan ha inkorporerats eller tagits för underförstådda vid ingåendet av ett senare avtal – svårligen kan uppfylla kravet på precisering av rättsförhål- landet.⁶¹ Han menar följaktligen att utgångspunkten borde vara, att om i ett avtalsförhållande som regleras i en kontraktshandling med skiljeklausul,

---

⁵⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 48.

⁵⁸ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.1.3 not 132, så även Cars, *Skiljeförfarande*, s. 33.

⁵⁹ Cars, *Skiljeförfarande*, s. 33.

⁶⁰ Olsson & Kvart, *Lagen om skiljeförfarande*, s. 37.

⁶¹ Ett undantag bör vara att ett anspråk grundas på en särskild fordringshandling som upp- rättats efter huvudavtalet som givit upphov till fordringen. I ett sådant fall bör skiljeklausu- len i huvudavtalet vara tillämplig, se NJA 1964 s. 2 och 1972 s. 458.

part grundar sin talan på utomobligatorisk grund såsom brott eller immaterialrättsligt intrång, omfattar inte skiljeklausulen anspråket i fråga.⁶²

Heuman är av en annan uppfattning och förespråkar att graden av samband mellan den utomobligatoriska grunden och avtalet i fråga skulle vara avgörande.⁶³ Han tar upp culpa in contrahendo, skadeståndskrav grundade på ett kvarstadsbeslut och obehörig vinst. I samtliga fall anser han att skiljeklausulen bör vara tillämplig.⁶⁴ Lindskog menar att de två senare – såsom utomobligatoriska – faller utanför skiljeavtalet. Beträffande obehörig vinst menar han dock att det kan tänkas att anspråket har sådan kontraktsrättslig karaktär att bedömningen in casu blir den motsatta.⁶⁵

Hjerner, Jarvin och Bagner menar att anspråk på utomkontraktuell grund, såsom krav på skadestånd för rättstridigt handlande eller ersättning för obehörig vinst, om det har samband med avtalet, ska handläggas tillsammans med en tvist som direkt grundar sig på avtalet.⁶⁶ De tycks inte anse att kravet på att rättsförhållande ska vara preciserat innebär några svårigheter i detta hänseende.

Bedömningen av skiljeavtalets objektiva omfattning sammanfaller delvis med bedömningen av om ett rättsförhållande är preciserat i skiljeavtalet (se härom avsnitt 4.6). På ett teoretiskt plan bör det röra sig om två separata bedömningar. Den inledande syftar till att bestämma skiljeavtalets eller skiljeklausulens omfattning, och den efterföljande syftar till att avgöra om denna omfattning är förenlig med kravet på att rättsförhållandet ska vara preciserat.⁶⁷ Dessa bedömningar tycks de facto sammanfalla. Ordningen synes vara att ett rättsförhållande som omfattas av skiljeavtalets objektiva omfattning också ska anses identifierat i den mening som avses i 1 § 1 st. andra meningen LSF.⁶⁸

---

⁶² Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.2.1.

⁶³ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 48 f. och 92 f.

⁶⁴ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 93.

⁶⁵ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.2.1 not 147.

⁶⁶ Hjerner Jarvin & Bagner, s. 19 f.

⁶⁷ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.2.2.

⁶⁸ Jämför Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.2.3 not 153 som skriver ”Vad det handlar om är ett slags identitetsbestämning av det rättsförhållande som anges i skiljeavtalet. Denna identitetsbestämning är av betydelse i två hänseenden. Först skall den tillkommande omständigheten kunna hänföras till det angivna rättsförhållandet sålunda att det kan anses täckas av skiljeavtalets objektiva omfattning. Vidare innebär det i 1 § 1 st. 2 m upptagna identifieringskravet att rättsförhållandet innefattande den tillkommande omständigheten måste ha en bestående identitet. Med utgångspunkten att den ifrågavarande bestämningen följer samma principer (dvs att det rättsförhållande som låter sig uttolkas av skiljeavtalet skall anses vara identifierat i den mening som avses i 1 § 1 st. 2 m) blir det dock fråga om en sammanfallande bedömning”. Se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 49 och Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*, s. 79, som menar att ”utgångspunkten bör vara huruvida det, enligt allmänna civilrättsliga principer, kan sägas ha uppkommit avtalsbindning mellan parterna om att hänskjuta den ifrågavarande tvisten till skiljeförfarande.” Madsen hänvisar härvid till att för att avgöra om skiljebundenhet föreligger, skiljeavtalets objektiva omfattning måste bestämmas med stöd av allmänna avtalsrättsliga principer, se ovan.

NJA 2007 s. 475 har sannolikt stor betydelse för tolkningen av kravet på att rättsförhållande måste vara preciserat (även om fallet primärt tycks handla om skiljeavtalets objektiva omfattning). HD uttalade att skadeståndsanspråk som grundades på brott omfattades av en skiljeklausul i ett nyttjanderättsavtal. Som skäl anförde HD att anspråket omfattades av klausulens ordalydelse, att de åberopade omständigheterna hade en direkt anknytning till huvudavtalet och att de två andra åberopade grunderna omfattades av klausulen (se vidare avsnitt 4.2). HD tycks inte ha ansett att precisionskravet medförde någon begränsning beträffande den tolkning som gjordes av skiljeavtalets objektiva omfattning.

3 Blandad kompetens

3.1 Utgångspunkterna för blandad kompetens

Det förekommer att ett skiljeavtal endast omfattar delar av en tvist och att denna i något avseende måste prövas till viss del av domstol och till viss del av skiljenämnd.⁶⁹ Denna problematik bör tydligt skiljas från bedömningen av skiljeavtalets omfattning och de olika forumens kompetens som följer av den konstaterade omfattningen. Visserligen förekommer ibland argument av det slaget, att skiljeavtalet bör ges en extensiv tolkning och därmed anses omfatta samtliga tvistefrågor, om en motsatt tolkning medför att blandad kompetens uppstår. Även om argument beträffande den första rättsfrågan kan ha viss bäring vid diskussion av den senare, rör det sig om två skilda rättsfrågor som med fördel inte bör blandas ihop.⁷⁰

Skiljedomsutredningen konstaterade i likhet med regeringen att skiljeavtalets verkan som rättegångshinder kan få den opraktiska konsekvensen att en tvist till viss del ska avgöras av skiljenämnd och till viss del av domstol. Likafullt saknar LSF en dylik sammanläggningsbestämmelse. Enligt förarbetena skulle det – den praktiska aspekten till trots – föra alldeles för långt att införa en regel om att skiljeavtalet skulle förfalla eller en föreskrift om att part skulle tvingas in i ett skiljeförfarande utan stöd i ett skiljeavtal som omfattar hela tvisten. Dessutom ansågs att det torde krävas någon form av skönsmässig bedömning av lämpligheten av en sammanläggning i varje enskilt fall. Konflikten mellan skiljenämnds och domstols behörighet överlämnades, liksom tidigare, till rättstillämpningen. Det påtalades härvid att HD i rättsfallen NJA 1982 s. 738 och 1984 s. 229 dragit upp riktlinjerna för hur man praktiskt ska hantera fall då en tvist kan behöva prövas till viss del av skiljemän och till viss del av allmän domstol.⁷¹

I förarbetena påtalades även att skiljenämndens behörighet att pröva en ny tvistefråga, t.ex. en kvittningsinvändning, begränsas av att denna tvistefråga måste omfattas av skiljeavtalet.⁷² Uttalandet belyser att det rent allmänt rör sig om två skilda rättsfrågor. Den första frågan är om tvistefrågan omfattas av skiljeavtalet. Sedan det konstaterats att så inte är fallet, uppstår den andra frågan, nämligen hur problemet med den blandade kompetensen ska lösas.

---

⁶⁹ Utgångspunkten i den fortsatta framställningen är att dessa fora utgörs av allmän domstol och skiljenämnd. Resonemanget blir emellertid även relevant när två skiljeavtal leder till att två olika skiljeförfaranden initieras, exempelvis vid två olika skiljedomsinstitut.

⁷⁰ Se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 188 not 55, som trots att han förespråkar en extensiv tolkning (se s. 82 ff.) håller isär rättsfrågorna. Så även Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6 och I:0-8.

⁷¹ SOU 1994:81, s. 100 och Prop. 1998/99:35, s. 71 f.

⁷² Prop. 1998/99:35, s. 107.

Trots att praktiska skäl talar för en sammanläggning är regeln alltså att en delning mellan de olika forumen ska ske.⁷³ Hur delningen rent praktiskt har skett och hur de turordningsproblem som uppstår har hanterats skiljer sig åt.

I NJA 1973 s. 480 väckte A talan mot B om bättre rätt till en uppfinning. B invände (i) att han var uppfinnare och därför hade bättre rätt än A, samt (ii) att han under alla förhållanden förvärvat A:s rätt genom avtal, vilket även innehöll en skiljeklausul. Med stöd av skiljeklausulen begärde B avvisning. HD uttalade att (i) skulle prövas av domstol och (ii) av skiljenämnd. Beträffande det fallet att A:s talan avseende (i) vann bifall uttalades: ”Föreligger ... ej skiljedom rörande nämnda spörsmål kan domstolen, om den finner att [A] gjort uppfinningen, fastställa endast att denne framför [B] har rätt därtill i den mån ej [B] enligt skiljedom, som kan komma att meddelas, skall anses genom avtalet har förvärvat rätt till uppfinningen.” HD ansåg därför att tingsrätten hade att pröva vem av parterna som var uppfinnare, dvs. ta ställning till (i), och på grundval därav – utan att för egen del ta ställning till (ii) – avgöra målet.

I NJA 1982 s. 738 väckte A talan mot B med yrkande om skadestånd på grund av att B gjort intrång i A:s mönsterrätt. B invände att han enligt ett licensavtal, innehållandes en skiljeklausul, hade rätt att nyttja mönstren. B yrkade med stöd av skiljeklausulen att A:s talan skulle avvisas. HD uttalade att eftersom grunden för A:s talan inte omfattades av skiljeavtalet kunde hans talan inte avvisas. Domstol kunde emellertid inte pröva målet i sin helhet, eftersom B:s grund omfattades av skiljeavtalet. HD förklarade att A såsom kärande skulle föreläggas att, vid äventyr att käromålet avvisades, inom viss tid visa att skiljeförfarande inletts beträffande den fråga som omfattades av skiljeavtalet. Tingsrätten skulle i enlighet med föreläggandet förklara ”målet vilandet i avbidan på att skiljedom meddelas eller att skiljeavtalet förfaller”. Trots att det var svaranden som åberopade omständigheter som omfattades av skiljeavtalet riktades föreläggandet om att inleda skiljeförfarande alltså mot käranden.

I NJA 1984 s. 229 invände ett försäkringsbolag mot en fullgörelsetalan avseende försäkringsersättning, att värderingen av skadan omfattades av skiljeavtal. Mot bakgrund av skiljeklausulen i försäkringsvillkoren fann HD att domstol bort vilandeförklara målet i avvaktan på utgången av skiljeförfarandet.

Min bedömning är att 1973 års fall med en parallell prövning i olika fora inte bör vara överspelat genom 1982 och 1984 års fall, vari HD istället lät

---

⁷³ Se SOU 1994:81, s. 100 och Prop. 1998/99:35, s. 71 f. samt de i det följande nämnda rättsfallen NJA 1973 s. 480, 1982 s. 738 och 1984 s. 229. Se även Cars, *Skiljeförfarande*, s. 57 not 181; Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 81, 164 f. och 188; Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.1; Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*, s. 103 f. samt Wellamson, SvJT 1964 s. 278 ff. Jämför dock RH 1987:66, där det framstår som hovrätten medvetet åsidosatt de på den aktuella punkten entydiga avgörandena NJA 1973 s 480 och 1982 s 738.

vilandeförklara den del av målet som domstolen hade att avgöra.⁷⁴ Skillnaden är nämligen att någon parallell prövning inte var möjlig i 1982 och 1984 års fall, medan grunderna i 1973 års fall medgav en sådan lösning (se avsnitt 3.2 och 3.3).

3.2 Fristående och kedjevis sammansatta grunder

För att möjliggöra att varje grund prövas i rätt forum synes berörda fora ha att styra processen så att grunderna kommer att prövas i relevant ordning.⁷⁵ Det finns anledning att skilja mellan fristående och kedjevis sammansatta grunder. Anledningen är att fristående grunder kan prövas parallellt i två olika fora. Vid kedjevis sammansatta grunder däremot, bör prövningen ske efter successiv relevans.⁷⁶

Heuman använder inte samma terminologi, men konstaterar likafullt att ”turordningen blir olika å ena sidan ifall då svarandens talan kan vinna fullt bifall enligt två alternativa invändningar och å andra sidan ifall då kärandens talan endast kan bifallas om domstolen godtar den utomobligatoriska grunden och skiljemännen ogillar svarandens kontraktsrättsliga invändning.”⁷⁷

Enligt Lindskog är grunderna fristående när varje grund ensam kan leda till framgång för ifrågavarande yrkande eller invändning. Fristående grunder kan således vara alternativa (dvs. möjliga att pröva i valfri ordning) eller successiva (den ena grunden ska prövas framför den andra).⁷⁸ Kedjevis sammansatt grunder innebär att varje grund utgör en länk, på så vis att bifall

---

⁷⁴ Se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 81, som är av en liknande uppfattning. Även Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.2.1.

⁷⁵ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.2.

⁷⁶ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.2.

⁷⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 189 f. Lindskog anser att den av Heuman på s. 192 presenterade principen, innebärande att ”Rätten bör (...) kunna pröva ett mål omgående, om skiljedomsprövningen kan undvikas helt vid viss utgång av målet och denna framstår som den mest sannolika.”, är oantagbar, se Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.2 not 1. Skälet till detta är enligt Lindskog det uppställda sannolikhetskravet. Han anser istället att ”[D]et ligger i sakens natur att om övervägande sannolikhet för viss utgång utgör en prövningsförutsättning, det är synnerligen psykologiskt svårt för en domare att frigöra sig från detta när han valt vägen att ge sig in på en prövning. En utgång i den på förhand såsom sannolikt riktiga bedömda riktningen blir närmast självförverkligande, därför att denna utgång krävs för att legitimera det initiala ställningstagandet. Av det sagda följer att en sannolik utgång som prövningsförutsättning är alldeles oförenlig med principen att en domare skall ha ett förutsättningslöst förhållningssätt till saken fram till dess det är dags att skrida till doms. En rimligare ordning än den Heuman förespråkar synes vara, att en domstol bör kunna pröva vad som faller under dess kompetens om dels domstolsdomen blir slutlig vid viss utgång av målet, dels motsatt utgång åtminstone leder till ett meningsfullt domslut.”

⁷⁸ Domstolen har i princip att pröva alternativa grunder i valfri ordning, se Ekelöf, Edlestam, Boman, *Rättegång V*, s. 209; Westberg, *Domstols officialprövning*, s. 503 och Fitger, Kommentaren till 42:7 RB. Vad Lindskog åsyftar med att en fristående grund kan vara alternativ är något oklart. Successiva fristående grunder skulle alltså vara alternativa grunder som ska prövas i särskild ordning. Möjligen kan det röra sig om t.ex. kvittningsinvändningar, varvid förekomsten av huvudfordran lämpligen prövas förekomsten av motfordran.

krävs till samtliga grunder för att nå framgång med yrkandet eller invändningen. Med grunder menas i detta sammanhang inte bara direkt åberopade grunder, utan också bestridanden och motgrunder, såsom B:s invändning i 1982 års fall.⁷⁹

Om grunderna är fristående föreligger inget problem utan tvisten kan handläggas i två fora parallellt, dvs. som i NJA 1973 s. 480. Om grunderna däremot är kedjevis sammansatta, måste domstolen tillämpa någon slags kriterium för att bestämma vilket forum som ska vara behörigt att slutligt avgöra målet. I NJA 1982 s. 738, där grunderna var kedjevis sammansatta, ansåg HD att domstol var behörigt forum att slutligt meddela ett domslut på fullgörelse. Domstolen skulle således förelägga kändanden att inom viss frist inleda skiljeförfarande för att få svarandens invändning prövad. Därefter skulle målet avgöras slutligt i domstol.

3.3 Primära och finala grunder

Enligt Lindskog är det *den finala grunden* som bör styra vilket forum som har behörighet att bifalla en fullgörelsetalan. En grund är final om domslutet sist och ytterst vilar på denna.⁸⁰

En tillämpning av resonemanget på 1982 års fall innebär följande. För bifall till kändandens skadeståndsyrkande krävdes (i) att mönsterintrång förelåg och (ii) att intrånget inte omfattades av licensavtalet, vilket var svarandens invändning (denna grund kan även uttryckas som att intrånget var rättstridigt). Härvid skulle (i) prövas i allmän domstol och (ii) i skiljeförfarande. Den finala grunden skulle med Lindskogs terminologi ha varit (i). Även om utfallet beträffande grund (ii) är avgörande för talans framgång, är det grund (i) som leder till ett för mönsterrättshavaren framgångsrikt domslut på fullgörelse.⁸¹

På liknande vis har HD även resonerat i NJA 1984 s. 229, vari skiljenämnden var behörig att avgöra värdet på försäkringsersättningen. Denna grund var alltså primär i förhållande till frågan om försäkringsfall inträffat, vilken enligt Lindskogs princip var den finala grunden.

Om HD i dessa fall inte ansåg att det fanns något hinder för skiljenämnd att meddela ett domslut på fullgörelse, tycks lösningen med att vilandeförklara målet i allmän domstol onödig. Detta talar enligt min mening för att HD resonerat på ett vis som liknar den utav Lindskog uppställda principen, även om begreppet *final grund* naturligtvis är en innovation.

Även i RH 1991:16 hade hovrätten att ta ställning till den ifrågavarande problematiken. Kändanden, en borgenär till ett konkursbolag, yrkade utfärsättning från två styrelseledamöter i konkursbolaget. Grunden var (i) att

---

⁷⁹ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.2 not 2 och 3.

⁸⁰ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.3.

⁸¹ Jämför Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.2.1.

konkursbolaget ådragit sig betalningsskyldighet gentemot käranden och (ii) att personligt betalningsansvar för styrelseledamöterna förelåg. Grund (i) skulle prövas av skiljenämnd, medan grund (ii) skulle prövas av allmän domstol. Även om bifall till grund (i) krävdes för att käranden skulle ha framgång med sin talan, bedömdes grund (ii) vara den finala. Tingsrätten skulle följaktligen vilandeförklara målet i väntan på skiljenämndens ställningstagande till grund (i), och därefter avgöra målet.⁸² Det är på sin plats med en reservation; hovrätten tycks nämligen ha fäst visst avseende vid att styrelseledamöterna haft kännedom om skiljeklausulen. Rättsfallet handlar därför delvis om frågor som angränsar till skiljeavtalets *subjektiva omfattning*, vilken i övrigt inte behandlas här.

Den av Lindskog presenterade principen ger upphov till ett stort mått av skönsmässighet, vilket visserligen påtalades redan i förarbetena till LSF (se 3.1). Vad som enligt Lindskog kännetecknar en final är grund är att *domslutet sist och ytterst vilar på denna*. Problemet med kedjevis sammansatta grunder är att domslutet naturligtvis vilar på samtliga grunder. Vilken av dessa som domslutet *sist och ytterst* vilar på är inte alltid gott att säga. Det går möjligen att urskilja vissa hållpunkter beträffande bedömningen. Nedanstående ska uppfattas som sådana spekulationer från min sida.

När svaranden åberopar ett motfaktum, t.ex. licensavtalet i 1982 års fall, tycks detta vara en primär grund. Även om domslutet vilar på icke-förekomsten av de rättsfakta som svaranden åberopar, är denna grund primär i förhållande till kärandens grund. En annan ordning än att domslutet sist och ytterst vilar på någon grund som käranden åberopar framstår märklig.

Mot bakgrund av HD:s ställningstagande i NJA 1984 s. 229 bör även värderingen av försäkringsersättningen vara en primär grund i förhållande till frågan om försäkringsfall har inträffat, vilket bedömdes som den finala av HD. Analogt är det möjligt att utfallet skulle bli detsamma om skiljenämnd hade att värdera skadans omfattning, samtidigt som domstol hade att ta ställning till om skadeståndsskyldighet förelåg. Det senare skulle i sådant fall vara den finala grunden.⁸³ På liknande vis tycks det personliga ansvaret för bolagsmän och styrelseledamöter förhålla sig till frågan om konkursbolaget ådragit sig betalningsansvar över huvud taget.⁸⁴

I vissa fall har en skiljenämnd att ta ställning till prejudiciella frågor, t.ex. ogiltigheten av ett patent eller om äganderätten till en fastighet eller annan egendom.⁸⁵ Frågor av prejudiciell natur bör genomgående vara att betrakta

---

⁸² Lindskog använder ett liknande exempel för att beskriva sin princip om den finala grunden, se Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.3.

⁸³ Så Cars, *Lagen om skiljeförfarande*, s. 59, som även talar om bedömningen av faktiska förhållanden som utgör förutsättning för domstolens avgörande, exempelvis huruvida invaliditet orsakats av ett olycksfall.

⁸⁴ Så RH 1991:16 och Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.3.

⁸⁵ Cars, *Lagen om skiljeförfarande*, s. 59 och not 188.

som primära grunder. Domslutet vilar ju knappast sist och ytterst på en prejudiciell fråga.

Det finns inget som tyder på att bedömningen av om en grund är final eller primär beror på tvistefrågornas omfattning. I 1982 års fall borde utgången ha varit förhållandevis uppenbar om svarandens invändning om licensavtalet föll. Att svarandens agerande utgjort intrång i kärandens rättigheter, för det fall svaranden inte innehaft den erforderliga licensen, borde ha varit en *mindre omfattande tvistefråga* än den om licensavtalet alltså varit gällande.

Det är högst oklart hur principen förhåller sig till HD:s avgörande i NJA 2007 s. 475. Lindskog uttalar att det rättsfallet möjligen ska förstås så, att under vissa förhållanden kan ett skiljeavtal utsträckas så att det omfattar en utomobligatorisk grund för att möjliggöra en sammanhållen prövning. Han menar härvid att om en viss rättslig grund omfattas av skiljeavtalet och tvisten rymmer en kvalificerat närliggande ytterligare grund som i princip faller utanför, skall likväl en sammanhållen prövning i skiljeförfarandet ske. Typfallet är enligt Lindskog att de olika rättsgrunderna leder till samma rättsföljd. Av 2008 års rättsfall måste enligt Lindskog under alla förhållanden den slutsatsen dras, att 2007 års rättsfall vad gäller den grundläggande kompetensfördelningen mellan rättegång och skiljeförfarande inte innebär någon förändring av rättsläget.⁸⁶

3.4 Den praktiska hanteringen

Om fullgörelsetalan har väckts i domstol och domstolen har konstaterat att blandad kompetens föreligger, bör domstolen först pröva om det rör sig om fristående eller kedjevis sammansatta grunder. Rör det sig om fristående grunder finns inget hinder mot en parallell prövning. Om det däremot rör sig om kedjevis sammansatta grunder har domstolen att ta ställning till om den finala grunden omfattas av domstolens kompetens. Om domstolen finner att så är fallet bör domstolen förelägga käranden att inom viss frist inleda skiljeförfarande för att få omständigheten prövad, vid äventyr att käromålet avvisas. Under förutsättning att käranden efterkommer föreläggande bör målet vilandeförklaras i väntan på att skiljedomen meddelas eller skiljeavtalet skulle befinnas förfallet.⁸⁷

Den ovanstående ordningen får den något onaturliga följd, att föreläggandet riktas mot käranden även om det är svaranden som grundar sin invändning på omständigheter som omfattas av skiljeavtalet. HD framhöll emellertid i NJA 1982 s. 738, att om föreläggandet riktades mot svaranden, som inte efterkom föreläggande, skulle problemet kvarstå. Skiljeavtalet kunde nämligen inte anses förlora sin verkan som rättegångshinder enbart på grund av att svaranden inte efterkom föreläggandet.

---

⁸⁶ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.1 och not 8.

⁸⁷ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.2.1.

HD uttalade härvid att "[ä]ven om en sådan påföljd kan anses i och för sig rimlig kan den inte accepteras, eftersom lagstiftningen inte erbjuder stöd för att ett skiljeavtal kan av sådan anledning som nu nämnts i visst fall betagas sin verkan som rättegångshinder." Den enda möjlighet som stod till buds var att rikta föreläggandet mot käranden.⁸⁸

I mina ögon är den utav HD valda lösningen uppseendeväckande. Enligt HD saknades stöd för att låta skiljeavtalet förfalla om svaranden inte efterkom ett föreläggande om att inleda skiljeförfarande. Jag har emellertid svårt att se vilket stöd HD ansåg sig ha för att avvisa kärandens talan i den uppkomna situationen. Käromålet uppfyllde de formella krav som kan ställas och grundades uteslutande på omständigheter som inte föll under skiljeavtalet. Jag ställer mig tveksam till om en sådan lösning är förenlig med artikel 6 i Europakonventionen.⁸⁹ För att inte beskäras rätten till domstolsprövning var käranden nämligen tvungen att inleda skiljeförfarande *för att få svarandens invändning* prövad. Enligt min mening hade en mer pragmatisk och lämplig lösning varit att rikta föreläggandet mot svaranden. Om svaranden inte inleder skiljeförfaranden i syfte att få sin invändning prövad inom viss tid anses skiljeavtalet förfallet. Ett sådant föreläggande kan svårligen anses mer långtgående än ett dylikt föreläggande riktat mot käranden. Det framstår dessutom mer naturligt att rikta föreläggandet mot den part som åberopar de omständigheterna som omöjliggör prövning i allmän domstol, och som således har ett befogat intresse av att få omständigheterna prövade.

Om käranden inleder skiljeförfarande bör skiljenämnden ha att agera på samma sätt som domstol.⁹⁰ Det sagda innebär att om svaranden gör en invändning som inte omfattas av skiljeavtalet, skiljenämnden har att förelägga käranden att inom viss tid visa att han vid domstol väckt talan för att få omständigheten prövad. Mot bakgrund av vad som konstaterats avseende domstols hantering, framstår det märkligt om skiljenämnden omvänt kunde förelägga svaranden att väcka talan. I NJA 1982 s. 738 omnämner HD överhuvudtaget inte att rätten att åberopa invändningen skulle gå förlorad. Enligt Lindskog beror detta knappast på något förbiseende, utan bör snarast ha sin grund i att en sådan ordning ansetts alltför långtgående.⁹¹

Om käranden inte efterkommer föreläggandet bör skiljeförfarandet fortsättas, men härvid bör svarandens invändning godtas om det inte är uppenbart att den är ogrundad (se 3.5). Enligt Lindskog är skiljenämnden inte behörig att meddela ett föreläggande av innebörd att käranden har att väcka talan vid allmän domstol vid äventyr av att hans talan i skiljeförfarandet avvisas.

---

⁸⁸ Ett alternativ till avvisning är enligt Lindskog att domstolen ogillar käromålet. Motiveringen skulle i så fall vara att käranden inte styrkt sin rätt. Problem uppstår emellertid om käranden inleder skiljeförfarande och vinner framgång. Lindskog menar att skiljedomen i sådant fall måste utgöra ett *factum superveniens* som möjliggör för käranden att väcka ny talan i domstol. Ogillande är därför tämligen meningslöst. Se Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.2.1 not 7.

⁸⁹ Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

⁹⁰ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.2.1.

⁹¹ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.2.2 not 3.

Kärandens underlåtenhet att efterkomma föreläggandet bör istället tillmätas avgörande bevisbetydelse vid sakprövningen.⁹²

Heuman anser att domstolarna inte bör begränsa sig till att göra en snäv prövning och låta enbart statsverkets processekonomiska intresse bli utslagsgivande. Domstolen bör även beakta parternas processekonomiska intresse av att snarast möjligt och på enklaste vis få slut på tvisten. Det är mot bakgrund av den ståndpunkten Heuman förespråkar att domstol prövar mål omgående, om skiljedomsprövningen kan undvikas helt vid en viss utgång av målet och denna utgång framstår som den mest sannolika. Om domstolen finner det svårt att avgöra denna förhandsfråga, finns det enligt Heuman inget hinder mot att samtidigt prövning äger rum i båda instanserna.⁹³

En sådan handläggning skulle emellertid, enligt min mening, vara oförenligt med de principer HD tillämpat i NJA 1982 s. 738.⁹⁴ Heuman grundar sitt resonemang på att bestämmelsen om vilandeförklaring i RB 32:5 är fakultatív, men HD:s rättstillämpning i 1982 års fall tyder såvitt jag kan förstå på att HD signalerat vad som är en lämplig handläggning det aktuella fallet. Att 1982 års fall alltså är prejudicerande framgår av HD:s motivering i NJA 2008 s. 120.

3.5 Undantag i uppenbara fall

Doktrinen tycks enig om att ett undantag från att uppdelning mellan skiljeförfarande och rättegång vid blandad kompetens ska gälla.⁹⁵ Om den bedömning som ska göras i ett annat forum framstår som *uppenbar*, bör en uppdelning inte vara nödvändig.⁹⁶ HD tycks även resonerat på detta vis i NJA 1982 s. 738. HD konstaterade att eftersom invändningen som omfattades av skiljeavtalet inte ”uppenbart saknade fog” var det inte möjligt att fränkänna skiljeavtalet betydelse. Motsvarande bör gälla i den omvända situationen, dvs. då svaranden gör en invändning som inte omfattas av skiljeavtalet.⁹⁷

---

⁹² Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.2.2, not 3 och 25-4.5.2.

⁹³ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 192.

⁹⁴ Vilket Heuman även påpekar själv, se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 193.

⁹⁵ Schöldström tycks mena att det av HD i 1982 års fall uppställda uppenbarhetsrekvisitet (eller rättare sagt frånvaron av det) avser påståendedoktrinen. Han menar härvid att rekvisitet tar sikte på det fallet åberopandet av skiljeavtalet uppenbart saknar fog. Härvid skulle domstol kunna bortse från åberopandet av skiljeavtalet. Se Schöldström, *Kärandens påstående som grund*, s. 182 ff. Även Heuman tycks vara av uppfattningen att undantaget avser påståendedoktrinen, se Heuman, JT 2009-10, s. 340. Lindskog påpekar dock att HD i 1982 års fall uttalade att åberopandet av *huvudavtalet* inte uppenbart saknade fog. ”Skiljeklausulen [kunde] därför inte fränkännas betydelse för tvistefrågorna i målet.” Se Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.5 not 2 in fine.

⁹⁶ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.5; Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 77 och Heuman, *Current issues in Swedish Arbitration*, s. 70.

⁹⁷ Som Lindskog påpekar bör dock ett misstag beträffande bedömningen utgöra klandergrund jämlikt 34 § 1 st. 2 p. LSF, se Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.5 not 2.

Undantaget är motiverat av såväl processekonomiska skäl som risken för att part annars med framgång skulle kunna obstruera ett skiljeförfarande genom att hitta på en invändning som ligger utanför skiljeavtalet.⁹⁸

---

⁹⁸ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.5 not 1.

4 Utvecklingen av anknytningsdoktrinen

4.1 Bakgrund

Som framgått av de föregående avsnitten har det funnits såväl förespråkare som motståndare till en svensk utveckling där skiljeavtalet ges en mer vidsträckt tillämpning beträffande sambandsfrågor. Uppfattning beträffande sambandsfrågor tenderar att inte enbart påverka tolkningen av skiljeavtalets objektiva omfattning, utan även synen på kravet att rättsförhållande ska vara preciserat och uppfattningen kring hur problem med blandad kompetens ska lösas. Författare som förespråkar en vidsträckt tolkning av skiljeavtalet tycks följaktligen förespråka en mer liberal syn på kravet på att rättsförhållandet ska vara preciserat samt att blandad kompetens endast i undantagsfall ska leda till en uppdelning av tvisten.

I mönsterrättsfallet från 1982 (NJA 1982 s. 738, se härom även avsnitt 2.2.3) avsåg käromålet utomobligatoriskt skadestånd pga. påstått intrång i kärandens mönsterrätt enligt mönsterskyddslagen. Käranden gjorde för det första gällande att intrånget skett efter det att licensavtalet upphört att gälla. För det andra gjorde käranden gällande att tillverkning för utlandsförsäljning inte omfattades av licensavtalet. Svaranden hävdade att licensavtalet alltså var gällande under tiden då intrånget påstods ha ägt rum enligt käranden och att de påstådda handlingarna inte utgjorde intrång eftersom de omfattades av licensavtalet.

Inför HD gjorde käranden gällande att tillverkning för försäljning utomlands inte hade *sådan anknytning till licensavtalet att skiljeklausulen kunde tillämnas någon betydelse* för kärandens talan i den delen. HD konstaterade att det var väsentligt att hålla för ögonen att käranden inte i någon mån stödde sin talan på licensavtalet. Skiljeklausulen berörde sålunda inte grunden för käromålet, utan hänförde sig enbart till svarandens invändning. Kärandens grund var följaktligen utomobligatorisk och svarandens invändning var kontraktsrättslig. Under dessa förhållanden kunde åberopandet av skiljeklausulen inte få leda till att käromålet omedelbart avvisades. Det av käranden framförda argumentet om avtalsanknytning berördes således inte av HD.⁹⁹ Beslutsskälens innehåller inget som tyder på att HD övervägde om den utomobligatoriska grunden hade *en så nära anknytning* till licensavtalet att dess skiljeklausul var tillämplig. Istället uttalade HD att det var väsentligt att hålla för ögonen att käranden inte i någon mån stödde sin talan på licensavtalet.

---

⁹⁹ Heuman tycks, vilket är felaktigt, uppfatta det som att det är *svaranden* som hävdar att anknytning mellan huvudavtalet och grunden saknades. Heuman, JT 2009-10, s. 356. Det är omvänt käranden (Nykvarn) som gör gällande att sådan anknytning inte föreligger, se NJA 1982 s. 741.

Precis som Heuman påpekat, tycks HD i 1982 års fall *indirekt* tagit ställning till att ett nära samband mellan en utomobligatorisk grund och en kontraktsrättslig invändning inte medför att skiljeklausulen omfattar den uppkomna tvisten.¹⁰⁰

Någon sammanläggningsbestämmelse har inte heller införts i LSF. Som påtalats ovan ansågs vid förarbetena att en sådan bestämmelse skulle vara alltför långtgående och att någon form av skönsmässig bedömning av lämpligheten av en sammanläggning skulle krävas i varje enskilt fall. Konflikten mellan skiljenämnds och domstols behörighet överlämnades istället till rättstillämpningen.

Rättsläget beträffande tolkning av skiljeavtalets objektiva omfattning, kravet att rättsförhållandet ska vara preciserat samt utgångspunkterna för blandad kompetens har förändrats genom NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120. I de nedanstående avsnitten kommer jag inledningsvis att referera rättsfallen (4.2 och 4.3), därefter redogöra för de synpunkter som kommit till uttryck i doktrinen beträffande de båda avgörandena (4.4 och 4.5) och avslutningsvis kort analysera det rådande rättsläget (4.6).

4.2 NJA 2007 s. 475

Enligt ett avtal hade A rätt att ta ut grus, sten och andra väghållningsämnen från ett angivet markområde som tillhörde B. Avtalet innehöll bl.a. följande föreskrift: ”Eventuella tvister avgörs enligt lag om skiljedom.”

A väckte talan i allmän domstol och åberopade i första hand att parterna fortfarande befann sig i ett avtalsförhållande och att B genom att bryta mot sin lojalitetsplikt mot A, hade ådragit sig skadeståndsskyldighet gentemot denne. I andra hand gjorde A gällande att det förelåg ett avtalsliknande förhållande som medförde skadeståndsskyldighet. Som en tredje grund åberopade A att den representant för B som hade ansökt om täktillstånd hade gjort sig skyldig till oredligt förfarande och att B i egenskap av arbetsgivare var skadeståndsskyldig. Det rörde sig således om två kontraktsrättsliga grunder och en utomobligatorisk grund (principalansvar för arbetstagarens brottsliga handlande).¹⁰¹

B yrkade att domstolen skulle avvisa käromålet, eftersom parterna hade avtalat att tvister skulle avgöras av skiljenämnd. Samtliga instanser fann att skiljeklausulen utgjorde rättegångshinder för kärandens talan i sin helhet.

Tingsrätten konstaterade att ”[h]ela tvisten har sin rot i det avtalsförhållande som rådde mellan parterna enligt [huvudavtalet]. Hade inte avtalet funnits, hade heller inte tvisten kunnat uppkomma, oavsett vilken av de av [kärän-

¹⁰⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 82 ff. och Heuman, JT 2009-10, s. 351 ff.

¹⁰¹ Det går visserligen att diskutera huruvida de två första grunderna (brott mot lojalitetsplikten och brott mot den avtalsliknande situationen) de facto är kontraktsrättsliga. Hovrätten fann emellertid att de två första grunderna onekligen omfattades av skiljeavtalet. HD meddelade ej PT beträffande de beslutet utan endast beträffande den tredje grunden.

den] åberopade grunder som läggs till grund för bedömningen. Således är skiljeklausulen i och för sig gällande i tvisten.”

Hovrätten konstaterade att kärandens grunder hade ett sådant omedelbart samband med nyttjanderättsavtalet att dess skiljeklausul måste anses tillämplig på tvistefrågorna. Beträffande den utomobligatoriska grunden uttalade hovrätten, att även denna grund hade sådant samband med nyttjanderättsavtalet att skiljeklausulen fick anses tillämplig.

HD meddelade prövningstillstånd enbart i fråga om skiljeklausulen omfattade den utomobligatoriska grunden för käromålet. HD fann att så var fallet och motiveringen lyder i sin helhet: ”Skiljeklausulen kan läsas så att alla tvister som har anknytning till nyttjanderättsavtalet skall avgöras av skiljemän. Även om [käranden] påstått att ersättningsanspråket inte grundar sig på avtalet utan avser ett anspråk grundat på vållande genom brott, har de faktiska omständigheter som åberopats direkt anknytning till nyttjanderättsavtalet. Med hänsyn härtill och då de två övriga grunderna enligt lagakraftvunnet beslut skall prövas av skiljemän bör även den tredje grunden anses omfattad av skiljeklausulen.”

4.3 NJA 2008 s. 120

Ett kommunalt hamnbolag i Ystad hade slutit ett investeringsavtal med en dansk färjeoperatör. Investeringsavtalet reglerade bl.a. hamnavgifter som färjeoperatören hade att erlægga. I avtalet fanns även en skiljeklausul med följande lydelse: "Ev. tvist skall avgöras i Skiljedomstol enligt svensk lag."

Käranden (färjeoperatören) yrkade – utan att åberopa investeringsavtalet – nedsättning och återbetalning av avgifter som erlagts enligt investeringsavtalet, bl.a. på grund av missbruk av dominerande ställning och brott mot den kommunala självkostnadsprincipen. Svaranden (hamnbolaget) invände mot domstolens behörighet med hänvisning till skiljeavtalet.

Hovrätten – som inte delade tingsrättens bedömning – ansåg att skiljeavtalet utgjorde hinder mot att pröva anspråket.

HD ansåg att yrkandet hade så stark anknytning till investeringsavtalet att talan i den delen måste anses omfattad av skiljeklausulen. Motiveringen lyder: ”[Kärandens] talan i målet går ut på att beloppet av de sammanlagda hamnavgifter som [svaranden] tog ut under år 2001 skall sättas ned. Till den del den yrkade nedsättningen avser avgifter som regleras i investeringsavtalet har yrkandet så stark anknytning till avtalet att talan i den delen måste anses vara omfattad av skiljeklausulen.”

Därefter klargjorde HD – med hänvisning till NJA 1982 s. 738 – att det faktum att käranden utformat sin talan så att investeringsavtalet inte åberopades som grund inte medförde att käranden mot svarandens bestridande kunde komma ifrån sitt åtagande om skiljeförfarande när det gällde en tvist som rörde avgifterna som reglerades i investeringsavtalet. Talan skulle därför,

som hovrätten funnit, avvisas till den del den avsåg återbetalning av vad käranden betalat till följd av investeringsavtalet.

4.4 Synpunkter i doktrinen

4.4.1 Schöldström, Forsell och Wallin

Schöldström har kommenterat NJA 2007 s. 475 och därtill anslutande frågor i två artiklar.¹⁰² Schöldström är skeptisk till anknytning som kriterium och anser att kriteriet är för vagt. Han förespråkar istället att HD – i enlighet med tidigare praxis, däribland NJA 2005 s. 586 – bort tillämpa påstående-doktrinen. Schöldströms kritik består vidare i att han anser att HD tolkat skiljeklausulen alltför extensivt och därigenom ruckat på kravet att skiljeklausulen ska avse ett bestämt rättsförhållande.¹⁰³ Rekvisitet kan knappast vara uppfyllt om en talan på utomobligatorisk grund (brottslig handling och principalansvar) innefattas, menar Schöldström. Mot bakgrund av dessa synpunkter samt HD:s knapphändiga motivering, menar Schöldström att det vore en förhastad slutsats att HD slutgiltigt fastslagit ett anknytningskriterium ska användas istället för påståendedoktrinen.

Forsell och Wallin har kommenterat Schöldströms analys av NJA 2007 s. 475.¹⁰⁴ De tror att Schöldström övertolkar rättsfallet. Forsell och Wallin menar att det avgörande hindret mot att dela upp processen bör ha varit att en dom över någon av grunderna måste ha inneburit ett rättskraftigt avgörande beträffande de övriga. Anknytning skulle enligt författarna kunna betyda att HD gett uttryck för att det rört sig om ”samma sak”. Rättskraftens omfattning skulle därmed ha beaktats vid bedömningen av skiljeklausulens omfattning.

Enligt Forsell och Wallin kan rättskraftsresonemanget förklara hur NJA 2007 s. 475 förhåller sig till NJA 1973 s. 480. Schöldström ger nämligen uttryck för att det senare eventuellt är överspelat genom 2007 års fall. I NJA 1973 s. 480 var det inte fråga om ”samma sak”; frågan om vem som gjort uppfinningen var klart skild från frågan om svaranden hade rätt till kärandens uppfinning på grund av avtalet, skriver Forsell och Wallin. De påtalar även till att deras synpunkter är väl förenliga med NJA 2008 s. 120.

Schöldström, som replikerat på Forsell och Wallins synpunkter, menar att rättskraften av ett forums avgörande är begränsad till forumets sakliga behörighet.¹⁰⁵ Han menar således att en skiljedom över de två första grunderna i 2007 års fall inte skulle ha omfattat den tredje grunden just därför att skiljenämnden inte skulle ha haft saklig behörighet att pröva den tredje grunden. Schöldström menar även att en domstols dom över den tredje grunden om-

---

¹⁰² JT 2007-08, s. 467 ff. och JT 2008-09, s. 689 ff.

¹⁰³ Jämför 1 § 1 st. andra meningen LSF.

¹⁰⁴ JT 2007-08, s. 943 ff..

¹⁰⁵ JT 2008-09, s. 689 ff. Schöldström hänvisar till Ekelöf, Bylund & Edelstam, *Rättegång III*, s. 173.

vänt inte skulle ha omfattat de två första grunderna eftersom domstolen, på grund av skiljeklausulen, inte skulle ha haft sådan saklig behörighet.

Enligt Schöldström saknas bärande skäl att göra undantag från påstående-doktrinen när de konkurrerande fora är allmän domstol och skiljenämnd. Han vidgår dock att HD tycks ha slagit fast anknytningsdoktrinen i NJA 2008 s. 120.

4.4.2 Lindskog

Lindskog berör NJA 2007 s. 475 på flera ställen i sin kommentar till LSF. Han är genomgående kritisk till avgörandet, eftersom han anser att det ökar rättsosäkerheten på ett flertal punkter där rättsläget redan från början har varit ovisst. Lindskog menar att motiveringen är exceptionellt knapphändig och att fallet närmast är att betrakta som ”rättsförstörande”.¹⁰⁶

Målet aktualiserade flera skiljerättsliga frågor. En var om en skiljeklausul omfattar ett utomobligatoriskt anspråk som uppkommer i anslutning till skiljeavtalet. Lindskog menar att ”[m]öjligen skall avgörandet förstås så, att om samma rättsfakta kan läggas till grund för såväl inom- som utomobligatoriskt ansvar, så får båda ansvarsgrunderna prövas i samma skiljeförfarande.”¹⁰⁷ Om samma rättsfakta kan leda till ansvar på såväl inom- som utomobligatoriska grunder, menar Lindskog att en domstol har att pröva båda ansvarsgrunderna efter principen *jura novit curia*. Han menar härvid att det får antas, att en prövning av ifrågavarande rättsfakta leder till ett rättskraftigt avgörande. Part skulle således inte kunna sätta en utomobligatorisk etikett på rättsfakta som han tidigare hänfört till en inomobligatorisk grund som ogillats genom en lagkraftvunnen dom. Denna preklusionsverkan talar enligt Lindskog för en sammanhållen prövning. Om det inomobligatoriska rättsförhållandet omfattas av ett skiljeavtal, borde dock koordineringen ske efter samma principer som annars gäller vid blandad kompetens.¹⁰⁸

Lindskog menar att fallet under alla förhållande inte kan förstås så, att när en och samma rättsföljd kan grundas på såväl utomobligatorisk rättsregel, en utomobligatorisk grundad talan *alltid* omfattas av skiljeavtalet. Denna tolkning av skiljeavtalet bör endast göras i undantagsfall och då förutsätta goda processekonomiska skäl.¹⁰⁹ Huvudregeln är som bekant att uppdelning ska ske vid blandad kompetens (se ovan). Mot bakgrund av NJA 2008 s. 120 drar Lindskog nämligen slutsatsen, att 2007 års fall inte innebär någon ändring av rättsläget beträffande den grundläggande kompetensfördelningen mellan rättegång och skiljeförfarande.

HD:s avgörande tyder dock på att det finns en möjlighet till sammanläggning i vissa fall vid blandad kompetens, trots att huvudregeln är motsatsen. Lindskog menar att fallet möjligen ska tolkas så att ett skiljeavtal ska ut-

---

¹⁰⁶ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.2.1.

¹⁰⁷ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.2.1.

¹⁰⁸ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.2.1 not 149.

¹⁰⁹ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.2.1.

sträckas till att omfatta utomobligatorisk grund för att möjliggöra en sammanhållen prövning.¹¹⁰ Enligt Lindskog bör rättsfallet tolkas så, att om en viss rättslig grund omfattas av skiljeavtalet och tvisten rymmer en kvalificerat närliggande ytterligare grund som i princip faller utanför, ska likväl en sammanhållen prövning i skiljeförfarandet ske.¹¹¹ Som anmärkts ovan anser Lindskog att typfallet bör vara att de olika rättsgrunderna leder till samma rättsföljd.

NJA 2007 s. 475 aktualiserade även frågan om påståendedoktrinen innehåll och tillämpning. Käranden påstod sig inte vara skiljebunden, eftersom hans talan vilade på utomobligatorisk grund. Han återopade härvid ett annat rättsförhållande än huvudavtalet. Trots att parten inte stöddes sig på rättsfakta som omfattades av huvudavtalet ansågs han skiljebunden. Enligt Lindskog är det oklart vilken rättsprincip HD menat sig tillämpa.¹¹²

En tredje rättsfråga var om ett skiljeavtal ska tolkas inskränkande. Som anmärkts ovan är det enligt Lindskog oklart om rättsfallet vilar på en tolkning av skiljeavtalet.¹¹³ Om en tolkning skett av skiljeavtalet, ger avgörandet inget stöd för att skiljeavtalet ska tolkas restriktivt – snarare tvärtom.¹¹⁴

Lindskog anser att det grundläggande problemet med HD:s motivering är ”att det inte är klart om HD avsåg att ta avstånd från den här hävdade principen att utomobligatoriskt ansvar inte omfattas av skiljeavtalet till följd av identifikationskravet, eller om HD underkände påståendedoktrinen, eller om HD avsåg ge utrymme för en vid tolkningsansats i frågan om skiljeavtal, eller om HD tänkt sig knäsetta ett undantag från huvudregeln vid blandad kompetens.”¹¹⁵ Detta medför enligt Lindskog en ökad rättsosäkerhet beträffande de fyra ovanstående avseendena.¹¹⁶

4.4.3 Madsen

Madsen skriver att kravet på att tvisten ska hänföras till ett specifikt rättsförhållande inte bör hindra en skiljeklausul – vari parterna har kommit överens om att hänvisa till skiljetvister i anledning av huvudavtalet eller tvister som sammanhänger med avtalet – från att vara tillämplig i en tvist gällande icke avtalsenliga anspråk, under förutsättning att den avtalade anknytningen finns. Detta följer enligt Madsen av NJA 2007 s. 475.¹¹⁷

Madsen tycks uppfatta rättsfallet som ett undantag från påståendedoktrinen.¹¹⁸ Han skriver att ”[o]m parterna är oense om skiljeavtalets omfattning,

---

¹¹⁰ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.1.

¹¹¹ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-8.1.1 not 8.

¹¹² Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.1.2 not 4.

¹¹³ Jämför HD:s motivering, ” Skiljeklausulen kan läsas så att alla tvister som har anknytning till nyttjanderättsavtalet skall avgöras av skiljemän.”

¹¹⁴ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-3.2.1 not 3.

¹¹⁵ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5-2-1 not 148.

¹¹⁶ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5-2-1 not 148.

¹¹⁷ Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*, s. 79 och not 211.

¹¹⁸ Jämför Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*, s. 101 och not 279 på samma s.

kan den tvisten inte lösas med hjälp av påståendedoktrinen, utan omfattningen måste också bestämmas vid behörighetsprövningen. Skulle det vara tvistigt om skiljeavtal överhuvudtaget föreligger skall skiljenämnden tillika pröva denna fråga när den avgör sin behörighet.”¹¹⁹

Jag förstår Madsens ståndpunkt som att fallet utgör ett undantag från att skiljenämnden har att utgå från att de rättsfakta som åberopas utav käranden föreligger vid behörighetsprövningen. Om det således åberopas en tredje grund som inte är kontraktuell, omfattas denna grund av skiljeavtal om skiljeavtalet kan tolkas så att alla tvister som har anknytning till skiljeavtalet ska avgöras av skiljenämnd och de faktiska omständigheterna som åberopas har direkt anknytning till huvudavtalet.

4.4.4 Heuman

Heuman konstaterar i sin artikel att två förutsättningar uppställs för att anknytningsdoktrinen ska tillämpas. För det första krävs att de faktiska omständigheterna som käranden åberopar som en självständig grund och som inte täcks av avtalet, måste ha direkt anknytning till avtalet. För det andra krävs det att käranden åberopar andra alternativa grunder till stöd för sitt yrkande och att dessa enligt ett rättskraftigt avgörande ska prövas av skiljemän.¹²⁰ Den rättsprincip som lanseras genom avgörandet står enligt Heuman i direkt strid med domskälen i NJA 1982 s. 738. Avgörandet i 2007 års fall borde därför ha skett i plenum.¹²¹

Heuman tar avstånd från att ett rättskraftsresonemang skulle ha varit avgörande för utgången i målet. Han menar istället att det avgörande torde ha varit om svarandens påstådda handlande och passivitet hänför sig till tiden då avtalet alltjämt gällde eller till tiden därefter. Eftersom de omständigheter som käranden åberopade hänförde sig till båda dessa perioder menar Heuman att HD borde ha tillämpat ett *väsentlighetsresonemang* istället för kravet på direkt anknytning. Han menar att rekvisitet är för vagt och att det är svårt att skilja direkt anknytning från indirekt anknytning.¹²²

Beträffande NJA 2008 s. 120 konstaterar Heuman att anknytningsdoktrinen tillämpats utan att det uppställdes något krav på att den skulle leda till att tvisten i dess helhet blev prövad av skiljemän. Han menar att 2008 års fall således avsevärt utvidgat anknytningsdoktrинens tillämpningsområde.¹²³

Heuman tar även fasta på att HD tillämpat två olika definitioner i 2007 och 2008 års fall; *direkt anknytning* (2007 års fall) och *stark anknytning* (2008 års fall). Han menar att det rör sig om två alternativa krav som kan ha olika innebörd. Heuman menar att det kan vara lämpligt att HD överger det oklara kravet på en direkt anknytning och i stället bygger behörighetsbedömningen

¹¹⁹ Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*, s. 101.

¹²⁰ Heuman, JT 2009-10, s. 352.

¹²¹ Heuman, JT 2009-10, s. 352 f.

¹²² Heuman, JT 2009-10, s. 354 f.

¹²³ Heuman, JT 2009-10, s. 359.

på att klart övervägande skäl ska tala för en avtalsanknytning. HD skulle därvid hålla fast vid det underliggande kravet på en stark anknytning.¹²⁴

4.5 Förespråkare för en anknytningsdoktrin före 2007 års fall

Det har funnits förespråkare för en anknytningsdoktrin långt före 2007 års fall. I de kommande avsnitten (4.5.1 och 4.5.2) redovisas synpunkter och argument som före NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120 snarast varit att betrakta som uttalanden de lege ferenda.

4.5.1 Heuman

Heuman har utmärkt sig som en stark förespråkare för att de processekonomiska fördelarna av att samtliga sammanhängande tvistefrågor ska prövas i en och samma instans bör vara utslagsgivande. Samtliga sammanhängande frågor bör enligt honom prövas i en och samma ordning och inom ramen för ett och samma skiljeförfarande.¹²⁵

Ibland åberopas ett enda saksammanhang till stöd för talan då flera rättsregler alternativt är tillämpliga och kändanden grundar sin talan både utomobligatoriska och kontraktuella grunder. Till denna kategori hänför Heuman även mål då kändandens grund och svarandens motfaktum bygger på gemensamma fakta i väsentliga delar. Även om huvudregeln i dessa avseenden är att domstol ska pröva den utomobligatoriska grunden och skiljenämnden den kontraktuella, innebär en sådan lösning processekonomiska nackdelar. De HD-fall som föregått 2007 och 2008 års fall har enligt Heuman inte varit av denna art och det kan därför inte uteslutas att HD skulle kunna utvidga skiljemännens kompetens och anse dem behöriga att i alla avseenden pröva sådana tvister.¹²⁶

Heuman hämtar ett ytterligare argument för anknytningsdoktrinen från den utländska skiljemannadoktrinen. Det går i huvudsak ut på att part inte ska kunna omintetgöra verkningarna av en skiljeklausul genom att framställa utomobligatoriska grunder som kunnat uttryckas som kontraktsrättsliga.¹²⁷

Enligt Heuman går utvecklingen inom den internationella skiljedomsrätten mot en extensiv tolkning och fall som aktualiserar utomobligatoriskt ansvar av den typ som hävdades i 1982 års fall bedöms ofta så att skiljemännen är behöriga att pröva samtliga tvistefrågor.¹²⁸ Som exempel anför Heuman en köparens krav på ersättning för att han blivit skadeståndsskyldig mot tredje

---

¹²⁴ Heuman, JT 2009-10, s. 360 f.

¹²⁵ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 72 och 80 där Heuman skriver att ”Det avgörande skälet för att utsträcka skiljemännens behörighet är att processekonomiska vinster kan göras om man anser att en uppdelning endast bör ske undantagsvis.”

¹²⁶ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 79.

¹²⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 80 och där gjorda hänvisningar.

¹²⁸ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 83.

man på grund av en produktskada.¹²⁹ Eftersom LSF bygger på att den internationella harmoniseringen ska främjas, känner sig måhända HD obunden av vissa äldre rättsfall.¹³⁰ Heuman anser mot denna bakgrund att skiljemän bör kunna pröva frågor rörande culpa in contrahendo och skadeståndskrav grundade på ett hävt kvarstadsbeslut. Han anser även att ersättningsanspråk som grundas på obehörig vinst bör kunna prövas av skiljemännen.¹³¹

4.5.2 Runesson

Även Runesson får betecknas som en tidig förespråkare för en anknytningsdoktrin. I sin artikel från 2002 menar Runesson att det i brist på ytterligare rättspraxis (annat än 1982 års fall) *de lege lata* är ovisst om en talan kan grundas direkt på en immaterialrättslig lag (patentlagen i Runessons exempel) när en solid kontraktuell grund för skadeståndsanspråk inte kan byggas på bestämmelser i licensavtalet. Parterna kan försöka reducera osäkerheten genom att försöka formulera skiljeklausulen så att även andra rättsförhållanden än tvister grundade på huvudavtalet ska avgöras genom skiljeförfarande. Problemet med en sådan klausul är emellertid att den inte kan anses avse ett bestämt rättsförhållande. Bekymret består enligt Runesson främst i att rättsförhållandet kan bestämmas först vid ett senare intrång. Rättsförhållande kan nämligen inte beskrivas med den grad av och tydlighet som krävs enligt svensk rätt för att skiljeklausulen ska bli giltig med avseende på utomobligatoriska anspråk.¹³²

De lege ferenda förespråkar Runesson att hithörande problem löses genom att uttrycket ”tvister i anledning av detta avtal” ges en vidare tolkning i svensk rätt. Uttrycket skulle innefatta dels utomobligatoriska anspråk som förutsätter existensen av huvudavtalet, dels anspråk som skulle ha kunnat ges en ”kontraktuell överbyggnad”, såsom skada på grund av intrång i immateriella rättigheter.¹³³

4.6 Analys av det nya rättsläget

2007 års fall aktualiserade ett flertal skiljerättsliga frågor: (1) om en skiljeklausul kan omfatta ett utomobligatoriskt anspråk som sammanhänger med huvudavtalet; (2) hur skiljeklausuler ska tolkas; (3) innehållet i och tillämpningen av påståendedoktrinen (part åberopade omständigheter hänförliga till ett utomobligatoriskt rättsförhållande men ansågs ändå skiljebunden); (4) om sammanläggning i vissa fall kan ske vid blandad kompetens; samt (5) vilken inverkan rättskraftsproblematiken haft på utgången.

Den anknytningsdoktrin som HD lanserade genom avgörandet i NJA 2007 s. 475 har i viss mån modifierats genom avgörandet i NJA 2008 s. 120. In-

---

¹²⁹ Se Y B 1986 s. 581 (missil hade vållat skada).

¹³⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 83.

¹³¹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 93.

¹³² Runesson, JT 2002-03, s. 683.

¹³³ Runesson, JT 2002-03, s. 683.

nehållet har blivit mer ovisst. 2008 års fall har visserligen förtydligat att den princip som introducerades i 2007 års fall – och som bygger på anknytningen som kriterium – är rådande. 2008 års fall har emellertid även tydligt utvisat att huvudregeln vid blandad kompetens från NJA 1982 s. 738 – dvs. att sammanläggning inte ska ske – alltså gäller. En ytterligare oklarhet är att HD inte förefaller ha beaktat anknytningsdoktrinen andra moment, dvs. att de andra grunderna enligt lagakraftvunnet beslut ska prövas av skiljemän, vid avgörandet i 2008 års fall.

Det är vidare oklart hur rättsprincipen från 2007 års fall förhåller sig till mönsterrättsfallet från 1982. I det äldre fallet ansåg HD att en, åtminstone vid anblicken, lika stark anknytning mellan grund och huvudavtal inte medförde att skiljeavtalet omfattade den utomobligatoriska grunden.¹³⁴ Med tanke på att domskälen i NJA 1982 s. 738 och avgörandet i NJA 2007 s. 475 tycks stå i strid med varandra borde möjligen 2007 års fall ha avgjorts i plenum.¹³⁵ HD ansåg sig emellertid inte nödgade till ett sådant avgörande utan tillskapade anknytningsundantaget i ett vanligt prejudikat.

Det är följaktligen ovisst hur NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120 förhåller sig dels till varandra, dels till NJA 1982 s. 738.

4.6.1 Skiljeklausulen omfattar ett utomobligatoriskt anspråk som sammanhänger med huvudavtalet

Två omständigheter tycks ha varit avgörande för att även den utomobligatoriska grunden omfattades av skiljeklausulen i 2007 års fall: (i) de faktiska omständigheter som åberopades hade direkt anknytning till huvudavtalet och (ii) de två övriga grunderna skulle enligt lagakraftvunnet beslut prövas av skiljemän. En rimlig tolkning av HD:s domskäl är enligt mig, att förekomsten av dessa omständigheter *i förening* medförde att den tredje grunden ansågs omfattad av skiljeklausulen. Om käranden enbart grundat sin talan på den utomobligatoriska grunden borde skiljeklausulen rimligen inte ansetts ha omfattat denna.

Anknytningskriteriet utgör därför endast det första momentet i HD:s lanserade princip. För att det första momentet ska vara uppfyllt krävs att de faktiska omständigheter som åberopas till stöd för ett utomobligatoriskt anspråk har en direkt anknytning till huvudavtalet. HD förklarar inte vilka omständigheter som endast utgör en *indirekt anknytning* och som därför inte är behörighetsgrundande. Hur gränsen ska dras mellan direkt och indirekt anknytning är därför ovisst.

En direkt anknytning tycks åtminstone föreligga om ett enda saksammanhang åberopas till stöd för såväl inom- som utomobligatoriska grunder. Vad

---

¹³⁴ Se Heuman, JT 2009-10, s. 356 f. som menar att anknytningen i 1982 års fall var starkare än i 2007 års.

¹³⁵ Heuman, JT 2009-10, s. 352 f.

käranden åberopar är ett antal rättsfakta (A-E). Dessa rättsfakta applicerar käranden olika juridiska etiketter på – vissa inomobligatoriska och vissa utomobligatoriska.¹³⁶ I enlighet med principen *jura novit curia* skulle domstolen i allt fall självant ha att pröva om de åberopade omständigheterna kunde subsumeras under en inom- eller utomobligatorisk rättsregel.¹³⁷

Anknytningen kan naturligtvis vara svagare. Om käranden åberopar omständigheterna (A-C) till stöd för en inomobligatorisk grund, men däremot åberopar (A-C + X och Y) till stöd för en utomobligatorisk grund, bör enligt min mening en svagare anknytning föreligga. Rättsläget är som sagt ovisst. Heuman anser att en indirekt anknytning skulle kunna föreligga om de åberopade faktiska omständigheterna som utgör ett rättsfaktum inte kan hänföras till avtalet utan att man för in ytterligare moment, t.ex. ett annat avtal mellan samma eller andra parter.¹³⁸ Jag delar Heumans uppfattning om gränsdragningen mellan direkt och indirekt anknytning – *anknytningen bör uppfattas som indirekt om part åberopar faktiska omständigheter som inte uteslutande är hänförliga till huvudavtalet.*

Vad avses då med att omständigheterna är *hänförliga* till huvudavtalet? De åberopade omständigheterna i 2007 års fall var följande. En anställd hos bolaget hade gjort sig skyldig till brott (oredligt förfarande) genom att under avtalstiden ansöka om täktillstånd avseende tiden efter det att avtalet löpt ut, att bolaget inte återkallade ansökan och inte heller överlät tillståndet till käranden på villkor som han kunde godta. HD ansåg att dessa faktiska omständigheter hade direkt anknytning till nyttjanderättsavtalet. Tydligt är att de omständigheter som åberopades inte hade betraktats som *skadeståndsgrundade* om inte huvudavtalet hade existerat. Någon allmän skyldighet för svaranden att inte handla på det påstådda viset hade nämligen inte förelegat om parterna inte ingått huvudavtalet. Sätillvida utgör huvudavtalet en nödvändig förutsättning för bifall av yrkandet, trots att det inte åberopats av käranden. De omständigheter som tillkommer – och som saknar koppling till huvudavtalet – är närmast att käranden agerat brottsligt. Det tillkommer följaktligen vissa rättsfakta (t.ex. krav på uppsåt). Trots dessa tillkommande moment ansågs anknytningen direkt. Ett möjligt skäl härtill är att de tillkommande momenten inte bestod av faktiska omständigheter, utan snarare bestod av att nya rättsfakta åberopades i förhållande till de inomobligatoriska grunderna. Beträffande anknytningsdoktrinen räckvidd se vidare (avsnitt 6.2).

Utöver en direkt anknytning krävdes i 2007 års fall emellertid även att de två övriga grunderna enligt ett lagakraftvunnet beslut skulle prövas av skiljemän. Anknytningen var följaktligen inte ensamt utslagsgivande i 2007 års fall. Jag återkommer till det andra momentet nedan, eftersom det har tydliga kopplingar till frågan om blandad kompetens.

---

¹³⁶ Denna inställning tycks överensstämma med Lindskogs (se 4.4.2) och Heumans (se 4.5.1) inställning.

¹³⁷ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:1-5.2.1 not 149.

¹³⁸ Heuman, JT 2009-10, s. 354 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 84.

Som Heuman påpekat (se avsnitt 4.4.4) använder sig HD av olika begreppet i 2007 och 2008 års fall; *direkt anknytning* (2007 års fall) respektive *stark anknytning* (2008 års fall). Heuman menar att det rör sig om två alternativa krav som kan ha olika innebörd. Rättsläget är oklart. Olika förklaringar till denna begreppsskillnad är tänkbara.

Min bedömning är följande. I 2007 års fall använde sig HD visserligen av *direkt anknytning*. Av domskälen framgår dock att "[s]kiljeklausulen kan läsas så att alla tvister som har anknytning till nyttjanderättsavtalet skall avgöras av skiljemän." I det enskilda fallet ansågs visserligen anknytningen vara direkt, men den först formulerade principen om skiljeklausulens objektiva omfattning uppställer inget krav på att anknytningen måste vara just *direkt*. Min bedömning är att tillräcklig grad av anknytning kan föreligga utan att anknytningen är *direkt* (i enlighet med resonemanget ovan). En sådan slutsats får även visst stöd av HD:s domskäl i NJA 2008 s. 120, vari HD istället använde *stark anknytning* som behörighetsgrundande moment. Olika omständigheter kan medföra att tillräcklig grad av anknytning föreligger. Bedömningen faller återigen tillbaka på andra, med den objektiva omfattningen, sammanflätade frågor. I 2007 års fall var en sådan omständighet att de två övriga grunderna skulle avgöras av skiljemän. I 2008 års fall bedömdes anknytningen vara tillräcklig trots att stora delar av tvisten skulle prövas av allmän domstol (se vidare 4.6.4).

4.6.2 Tolkningen av skiljeklausuler

Skiljeklausulen i 2007 års fall löd: "Eventuella tvister avgörs enligt lag om skiljedom."

HD konstaterar att "[s]kiljeklausulen kan läsas så att alla tvister som har anknytning till [huvudavtalet] skall avgöras av skiljemän." HD:s tolkning ("läsning") av skiljeklausulen ger åtminstone inte uttryck för någon restriktiv tolkning av den förhållandevis standardutformade klausulen. Den talar snarare för den härskande uppfattningen i doktrinen, nämligen att liten vikt bör fästas vid semantiska skillnader och att parterna in dubio anses ha haft för avsikt att eventuella tvister med anledning av kontraktet ska avgöras av skiljemän (se avsnitt 2.1 och 2.3).

Några omständigheter som kunde ge HD ledning beträffande den gemensamma partsviljan tycks inte ha funnits. HD förefaller inte ha laborerat med några hypotetiska partsviljor. Om en sådan tolkningsoperation hade företagits verkar det konstigt att parterna hypotetiskt tänkt sig att en framtida tvist om skadestånd på grund av brottsligt agerande skulle avgöras av skiljemän. Klausulens lydelse tycks inte heller ha lämnat någon närmare anvisning om parternas avsikter beträffande tvister med anknytning till huvudavtalet.

HD tycks istället ha bedrivit en *avtalsutfyllning* under avtalstolkningens täckmantel. Enligt Adlercreutz föredrar domstolarna att – om än fiktivt – förankra ett avgörande i partsviljan framför att fälla avgörandet på grundval

av allmänna rättsliga överväganden.¹³⁹ Utfyllning – i motsats till tolkning – gäller tillämpningen av objektiva – inte nödvändigtvis av partsviljan täckta – normer till skillnad från för avtalssituationen specifika normer grundande på föreliggande tolkningsdata.¹⁴⁰ HD tycks i förevarande fall ha skapat och tillämpat en sådan utfyllande regel, vilken närmast grundats på rättsliga överväganden om den lämpligaste lösningen. Författarna påpekar i den senaste upplagan av *Avtalsrätt II* just att domstolarna i mindre grad än tidigare laborerar med en fingerad partsvilja. Istället hänvisar domstolarna till objektiva, allmänna rättsliga överväganden.¹⁴¹ I så måtto är väl, enligt min uppfattning, anknytningsdoktrinen närmast att uppfatta som en *naturalia negotii*, dvs. en regel som hör naturligt samman med skiljeavtalet och som därför gäller även utan uttrycklig överenskommelse härom mellan parterna.¹⁴² Innehållet i denna *naturalia negotii* är närmast vad som sägs under 4.6.1 och 4.6.4. Se vidare härom i avsnitt 6.

Att HD tycks ha intagit ett avslappnat förhållningssätt till precisionskravet är väl närmast en underdrift. Skiljeklausulen lydelse (”[e]ventuella tvister avgörs genom lag om skiljedom.”) uppfyllde precisionskravet, trots att den tredje grunden vilade på det rättsförhållande som uppstått till följd av att en anställd hos svaranden agerat brottsligt och ådragit svaranden skadeståndsskyldighet gentemot käranden.

4.6.3 Påståendedoktrinen innehåll och tillämpning

Käranden ansågs skiljebunden trots att han åberopade en utomobligatorisk grund till stöd för sin talan. Jag har emellertid svårt att se att rättsfallet skulle ha ändrat påståendedoktrinen innehåll. Någon uttrycklig hänvisning eller några andra uttalanden som kan hänföras till påståendedoktrinen finns inte heller i rättsfallet.

Kärnan i påståendedoktrinen får anses vara att skiljenämnden, när den prövar sin behörighet, inte ska ta ställning till existensen av de rättsfakta som skiljekäranden påstår omfattas av ett rättsförhållande som täcks av skiljeavtalet.¹⁴³ Vid behörighetsprövningen ska skiljenämnden utgå från parternas påståenden och avgöra sin behörighet *som om* de åberopade rättsfaktumen förelåg.

Om parterna är oense om skiljeavtalets omfattning – vilket var fallet i NJA 2007 s. 475, vari svaranden gjorde invändning om rättegångshinder även beträffande den tredje grunden – kan den tvisten inte lösas med hjälp av

---

¹³⁹ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 21.

¹⁴⁰ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 22.

¹⁴¹ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 21.

¹⁴² Jämför Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 23. Även Heuman förespråkar att anknytningsdoktrinen närmast är att uppfatta som en avtalsutfyllande regel dispositiv natur, se Heuman, JT 2009-10, s. 337.

¹⁴³ Se avsnitt 2.2 ovan.

påståendedoktrinen.¹⁴⁴ Istället måste omfattningen bestämmas vid behörighetsprövningen, såsom i NJA 2007 s. 475; HD konstaterade att skiljeavtalet omfattade även den tredje grunden.

4.6.4 Sammanläggning i vissa fall vid blandad kompetens

Huvudregeln är som berörts ovan (se avsnitt 3) att utomobligatoriska grunder ska prövas av allmän domstol och kontraktuella av skiljemän (vilket HD återigen förtydligar i NJA 2008 s. 120). NJA 2007 s. 475 tycks ha skapat ett undantag från denna huvudregel och tillåter sammanläggning om anknytningsdoktrinen båda moment är uppfyllda. Det andra momentet i anknytningsdoktrinen förefaller vara att de övriga grunderna, enligt lagakraftvunnet beslut, ska prövas av skiljemän. HD:s avgörande vittnar emellertid inte om hur många till antalet (i 2007 års fall var de två) dessa övriga grunder ska vara för att, i förening med en direkt anknytning, medföra att skiljeklausulen omfattar en utomobligatorisk grund.

Klart är dock att en utslagsgivande omständighet vid bedömningen av skiljeavtalets objektiva omfattning är huruvida en delning av tvisten är lämplig. Det olämpliga i att en delning sker påverkar således skiljeavtalets omfattning. Dessa bedömningar – dvs. (i) om grunden har en direkt anknytning till huvudavtalet och (ii) om det finns övriga grunder som medför att blandad kompetens föreligger – är följaktligen sammanflätade.

Bedömningen av rättsläget försvåras emellertid av att HD inte berört anknytningsdoktrinen andra moment i NJA 2008 s. 120. Jag delar Heumans uppfattning (se avsnitt 4.4.4 ovan) att 2008 års fall utvidgar anknytningsdoktrinen – tillräcklig grad av anknytning kan tydligen föreligga trots att domstolen inte genom sin utfyllning uppnår en sammanhållen prövning. Troligen ska anknytningsdoktrinen kompletteras med principen från 2008 års fall; om anknytningen är tillräckligt stark omfattas en utomobligatorisk grund trots att en sammanhållen prövning inte uppnås.

Jag tror att HD ansett att andra skäl än intresset av sammanhållen prövning talade för att utsträcka skiljeavtalets omfattning i 2008 års fall. Vad jag åsyftar är inte omständigheterna i det enskilda fallet, utan snarare att HD ansett att parterna *i allmänhet har ett intresse av att frågor som nära sammanhänger med huvudavtalet löses av en och samma instans – skiljenämnd*. HD skulle härvid ha utgått från att den lämpligaste lösningen för rationella affärsparter är att ett forum ska avgöra tvister som uppstår till följd av deras kontraktsförhållande. I det enskilda fallet (dvs. i NJA 2008 s. 120) blev resultatet emellertid en partiell prövning av skiljemän. Värt att påpeka är också att skiljenämnden kan ha att pröva frågor som otvivelaktigt omfattas av skiljeavtalet, t.ex. brott mot investeringsavtalet, utan att domstolen känner till att så är fallet. Möjligen kan HD ha ansett att skiljemän, som i övrigt är behöriga att pröva frågor om huvudavtalet, är bäst lämpade att pröva därmed

---

¹⁴⁴ Se avsnitt 2.2 ovan.

sammanhängande frågor (såsom yrkandet om nedsättning av de avgifter som reglerades i investeringsavtalet i 2008 års fall).

Slutsatsen blir i sådant fall att 2008 års fall belyser att det de facto rör sig om en sammanflätad prövning, där den lämpligaste lösningen – utifrån en rad okända parametrar, varav den processekonomiska enligt 2007 års fall är en – blir avgörande.

4.6.5 Rättskraftens inverkan på utgången

Forsell och Wallin (se avsnitt 4.4.1) menar att det avgörande hindret mot att dela upp processen bör ha varit att en dom över någon av grunderna måste ha inneburit ett rättskraftigt avgörande beträffande de övriga. Anknytning skulle enligt författarna kunna betyda att HD gett uttryck för att det rört sig om ”samma sak”. Rättskraftens omfattning skulle därmed ha beaktats vid bedömningen av skiljeklausulens omfattning.

Flera författare har uppmärksammat det särskilda rättskraftsproblem som aktualiseras när två självständiga rättsgrunder – varav en omfattas av skiljeavtal och en faller under allmän domstol – kan anföras till stöd för samma rättsföljd.¹⁴⁵ Som huvudregel ska prövningen av de olika grunderna ske i enlighet med reglerna om blandad kompetens (se avsnitt 3). Fråga uppstår härvid om skiljedomens rättskraft hindrar en prövning av den omständighet som omfattas av domstolens behörighet (och vice versa). Enligt Schöldström är så inte fallet, eftersom rättsverkan av ett forums avgörande är begränsat till dess sakliga behörighet (se avsnitt 4.4.1).

Argumentet är förnuftigt. Om en situation aktualiseras där sammanläggning inte är möjlig, kan ju inte rättskraften förhindra en prövning av de anspråk som inte kunde framställas inför respektive forum. Resultatet skulle i sådant fall bli att käranden tappade den andra grunden om han väckte talan beträffande den första.¹⁴⁶ Det tycks ovisst om kärandens möjlighet att återropa den alternativa grunden i en ny process i ett annat forum är beroende av huruvida käranden *nämnt grunden och därvid gjort någon slags förbehåll* för möjligheten att föra talan med stöd av denna.¹⁴⁷

Vilka slutsatser kan då dras beträffande rättskraftens inverkan på avgörandet i NJA 2007 s. 475? Min bedömning är följande. Om samma rättsfakta kan läggas till grund för såväl inom- som utomobligatoriskt ansvar (samma rättsföljd), talar detta för en sammanhållen prövning i skiljeförfarandet. Det finns följaktligen en koppling mellan rättskraftsproblematiken och det andra

---

¹⁴⁵ Se bl.a. Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet.*, IV:0-5.2.2; Lindell, *Alternativ tvistelösning*, s. 183 f.; Hassler och Cars, *Skiljeförfarande*, s. 51 och Welamson, SvJT 1964 s 283.

¹⁴⁶ Se Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet.*, IV:0-5.2.2 och not 5 och Hassler och Cars, *Skiljeförfarande*, s. 51. Se även Welamson, SvJT 1964 s. 283.

¹⁴⁷ Så möjligen Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet.*, IV:0-5.2.2, jämför dock not 5. Welamson av sådan uppfattning i SvJT, 1964 s. 283. Se Lindell, *Alternativ tvistelösning*, s. 184 f. som anser att kärandens processföring inför skiljenämnden bör vara avgörande.

momentet i anknytningsdoktrinen (att om flera grunder åberopas, vilket medför att blandad kompetens föreligger, talar detta för en sammanhållen prövning). De problem som uppstår till följd av rättskraftsverkningarna av en dom från något av forumen beträffande den ena grunden, är följaktligen en av flera omständigheter som motiverat en sammanhållen prövning. Det kan emellertid finnas andra skäl som starkt talar emot en uppdelning i det enskilda fallet, t.ex. processkostnaderna och tidsaspekten. Vilka skäl som ytterst varit avgörande i NJA 2007 s. 475 framgår inte. Huvudregeln vid blandad kompetens – att en uppdelning ska ske – kvarstår dock. Detta framgår av NJA 2008 s. 120.

4.6.6 Räckvidd och prejudikatvärde

2007 års falls rubrik lyder:

”Käranden har som en tredje grund påstått att hans skadeståndstalan inte stöds på det rättsförhållande som regleras i ett nyttjanderättsavtal med en skiljeklausul utan avser ett anspråk som grundas på vållande genom brott. De faktiska omständigheter som åberopats har bedömts ha direkt anknytning till nyttjanderättsavtalet. Med hänsyn härtill och då de två övriga grunderna enligt lagakraftvunnet beslut skall prövas av skiljemän har allmän domstol ansetts vara obehörig att pröva den tredje grunden.”

Den angivna rubriken ger en förhållandevis tydlig bild av vad de dömande justitieråden ansåg sig ta ställning till.¹⁴⁸ Domskälen innefattar inte heller någon ytterligare information som försvårar tolkningen av prejudikatet. Den tillskapade regeln framstår egentligen som enkel och tydlig: Domstol är obehörig att pröva en utomobligatorisk grund som (i) har direkt anknytning till huvudavtalet, om (ii) de två övriga grunderna enligt lagakraftvunnet beslut ska prövas av skiljemän.

Regeln är begriplig; rekvisiten är ganska få, tydligt markerade och uppenbarligen kumulativa (”Med hänsyn härtill och då (...”). Vidare har den tillskapade regeln ett betydande mått av generalitet, vilket framgår av rubrikformuleringen. Det hade naturligtvis varit önskvärt att regelns bärande motiv (regelns ratio) hade redovisats på ett tydligare vis. Vilka avgörande skäl fanns vid tillskapandet av regeln – varför upprätthölls inte huvudregeln om uppdelning vid blandad kompetens? En redovisning av de bärande motiven hade givetvis medfört att prejudikatet lättare kunnat värderas. Min bedömning är dock att prejudikatet – denna nackdel till trots – har ett förhållandevis högt prejudikatvärde. Räckvidden är god och omfattar samtliga fall då käranden åberopar utomobligatoriska grunder vid sidan av kontraktuella. Om det finns en direkt anknytning och de övriga grunderna enligt lagakraftvunnet beslut ska prövas av skiljemän, ska även den utomobligatoriska grunden prövas av skiljemän.

---

¹⁴⁸ Rubriken är (numer) författad av just de domare som avgjorde prejudikatet. Se Westberg, *Prejudikattolkningens ABC*, s. 598 ff.

Prejudikatvärdet av 2007 års fall har blivit mer oklart genom NJA 2008 s. 120 (se 4.6.1 och 4.6.4 ovan). Visserligen kan sägas att anknytningsdoktrinen befästs, såtillvida att HD återigen tillämpat ett anknytningsresonemang för att fastställa skiljeavtalets objektiva omfattning. Å andra sidan kan invändas att det andra momentet från 2007 års fall slopats och att HD använt ett annat begrepp – stark anknytning – för att åskådliggöra att anknytningen varit tillräcklig. Det är dessutom märkligt att HD:s avgörande från 2008, helt utan hänvisning till 2007 års fall, tycks bygga vidare på principen från det tidigare fallet. En möjlig anledning till att HD inte valt att hänvisa till 2007 års fall vid avgörandet i 2008 års fall, är att domstolen härvid fått det andra momentet i anknytningsdoktrinen ”på halsen”. Istället tillskapades ett nytt prejudikat som med största sannolikhet utvidgar anknytningsdoktrinen.

En ytterligare oklarhet är att avgörandet i NJA 2007 s. 475 tycks stå i direkt strid med domskälen i NJA 1982 s. 738. Om 2007 års fall avgjorts i plenum hade osäkerheten minimerats och prejudikatvärdets stärkts.¹⁴⁹ Jag tror att skälet till att HD inte valde ett avgörande i plenum är att man inte avsåg ändra den princip som NJA 1982 s. 738 ger uttryck för, nämligen att huvudregeln vid blandad kompetens är en uppdelning på två fora. Avgörandet i 2007 års fall innebär istället att HD – genom tillskapandet av anknytningsdoktrinen – lanserar ett undantag från huvudregeln. Förmodligen ansågs tillskapandet av ett sådant undantag inte stå i strid med det närmast indirekta ställningstagande emot en anknytningsdoktrin som gjordes i NJA 1982 s. 738.

---

¹⁴⁹ Jämför Heuman, JT 2009-10, s. 352 f.

5 Den internationella utvecklingen

5.1 Allmänt om skiljemannarätten i ett internationella perspektiv

När ett internationellt skiljeförfarande äger rum i Sverige styrs skiljeförfarandet av svensk rätt.¹⁵⁰ Om parterna inte träffat något avtal om tillämplig lag på skiljeavtalet tillämpas enligt 48 § LSF lagen i det land där förfarandet med stöd av parternas avtal har ägt rum eller ska äga rum.¹⁵¹ Av förarbetena framgår att LSF bygger på att den internationella harmoniseringen ska främjas, vilket bl.a. syftar till att de avtalsslutande parternas förväntningar på den svenska skiljemannarättsliga lagstiftningens innehåll och effektivitet ska infrias. Det konstaterades härvid att det även finns ett svenskt intresse av att regleringen av skiljeförfarandet i olika länder följer enhetliga riktlinjer.¹⁵²

Den ståndpunkt som kommer till uttryck i förarbetena sammanhänger med det andra skälet till att den internationella utvecklingen är av intresse i denna uppsats. Ofta förespråkas nämligen en ny, uniform och genuint internationell utveckling av den internationella skiljemannarätten.¹⁵³

Oberoende av var skiljeförfarandet äger rum vilar dess tvistelösande funktion på parternas avtal. Skiljemännens behörighet att avgöra tvister genom exigibela domar såväl som skiljeavtalets verkan som rättegångshinder rättfärdigas uteslutande genom skiljeavtalet. Frågor om skiljeavtalets objektiva omfattning är en komplex fråga under konstant utveckling. Utvecklingen inom den internationella skiljemannarätten går mot en extensiv tolkning av skiljeklausuler där skiljemännen befinner behöriga att pröva samtliga tvistefrågor som har tillräcklig anknytning med huvudavtalet.¹⁵⁴ Utvecklingen innebär att skiljemännens behörighet omfattar såväl kontraktuella anspråk som inte är av central eller primär betydelse – exempelvis obehörig vinst –

---

¹⁵⁰ Den svenska lagen tillämpas när parterna valt att förlägga skiljeförfarandet i Sverige eller när skiljemännen eller ett skiljedomsinstitut bestämt att förfarandet ska äga rum i Sverige. Lex arbitri – den på skiljeförfarandet tillämpliga lagen – bestäms således av territorialitetsprincipen, såtillvida att platsen för skiljeförfarandet är avgörande, se 46 § LSF. Se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 675 f. och särskilt not 3 angående territorialitetsprincipen.

¹⁵¹ Denna princip – dvs. att lagen i det land där förfarandet äger rum tillämpas på skiljeavtalet – är emellertid inte självklar i alla rättsordningar, se Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 168 ff.

¹⁵² Prop. 1998/99:35 s. 44 f.

¹⁵³ Se t.ex. Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 81 och för svenskt vidkommande Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 83.

¹⁵⁴ Se Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 83 och Craig, Park & Paulson, *ICC Arbitration*, s. 60.

som utomkontraktuella anspråk ("claims in tort")¹⁵⁵ som har anknytning till huvudavtalet.¹⁵⁶

Avgörande för om ett utomobligatoriskt anspråk omfattas av skiljeavtalet är skiljeavtalets ordalydelse samt huruvida anspråket har tillräcklig anknytning med anspråk som framställs under kontraktet.¹⁵⁷ Generellt kan sägas att ordalydelsen tillmätts större betydelse internationellt, även om trenden möjligen är att bortse från semantiska skillnader i de ofta standardiserade skiljeklausulerna (se avsnitt 5.9).

Frågan om ett visst anspråk omfattas av skiljeavtalet bör åtskiljas från frågan om en viss tvist är skiljedomsässig ("arbitrable"). Det senare begreppet används emellertid i praktiken också beträffande frågor om skiljeavtalets omfattning.¹⁵⁸ Att en tvist är skiljedomsässig innebär att den – enligt den tillämpliga lagen – är tillåten att lösa genom skiljeförfarande. En tvist kan följaktligen omfattas av skiljeavtalet, men samtidigt anses icke skiljedomsässig. Det rör sig nämligen om två separata bedömningar.¹⁵⁹ Huruvida en tvist är skiljedomsässig är avhängigt av om *tvister av det slaget* – exempelvis konkurrensrättsliga tvister – på ett generellt plan är av sådan natur att de kan avgöras genom skiljedom. Det tycks härvid inte råda något tvivel om att utomobligatoriska anspråk är skiljedomsässiga. Redfern and Hunter påtalar att det är viktigt att ha i åtanke att merparten av alla kommersiella tvister numer är skiljedomsässiga i de flesta länder.¹⁶⁰ Den intrikata frågan är istället om ett utomkontraktuellt anspråk omfattas av skiljeavtalet i det enskilda fallet och vilken grad av anknytning som härvid krävs.¹⁶¹

Frågor beträffande skiljeavtalets omfattning kan uppstå då tvisten hänskjuts till skiljeförfarande; skiljemännens behörighet grundas ju på parternas skiljeavtal. Frågor kring omfattningen kan även uppstå då skiljedomen ska verkställas; om skiljedomen går utanför skiljeavtalets omfattning kan skiljedomen komma att vägras verkställighet, eftersom skiljemännen överskridit sin behörighet.

New York-konventionen stadgar exempelvis att en skiljedom inte ska erkännas eller verkställas "[i]f the award deals with a difference not contemplated by or not falling within the terms of the submission to arbitration,

---

¹⁵⁵ Claim in tort syftar snarast på ett "civil wrongdoing" som medför att den skadelidande har rätt till ersättning. Ett utomobligatoriskt anspråk förutsätter inte någon slags rättstridigt handlande, utan bör endast innebära att anspråket inte vilar på kontraktuell grund (jämför t.ex. *condictio indebiti*). Termerna används dock synonymt.

¹⁵⁶ Se Mustill & Boyd, *Commercial Arbitration in England*, s. 117 och Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 107.

¹⁵⁷ Se t.ex. Y B, 1996, s. 415 ff.

¹⁵⁸ Se t.ex. Y B, 1991, s. 451; Craig, Park & Paulsson, *ICC Arbitration*, s. 60 ff.

¹⁵⁹ Se t.ex. Y B, 1996, s. 415 ff.

¹⁶⁰ Redfern and Hunter on International Arbitration, Fifth Edition, 2009, s. 135.

¹⁶¹ Jämför Craig, Park, Paulsson, *ICC Arbitration*, s. 65 f., som intar en liknande ståndpunkt.

or if it contains decisions on matters beyond the scope of submission to arbitration(...)"¹⁶².

Modellagen innehåller en nära nog identisk bestämmelse, med innebörden att en skiljedom ska undanröjas av domstol och vägras erkännande och verkställighet om den "(...) deals with a dispute not contemplated by or not falling within the terms of the submission to arbitration or contains decisions on matters beyond the scope of the submission to arbitration."¹⁶³

I de följande avsnitten gör jag ett försök att beskriva den internationella utvecklingen beträffande skiljeavtalets objektiva omfattning. Utan att göra något som helst anspråk på att vara heltäckande, är beskrivningen förhoppningsvis god nog för att utgöra ett avstamp för en givande diskussion och en probleminventering beträffande det svenska rättsläget och den svenska utvecklingen.

5.2 Kaverit Steel v. Kone

Ett avgörande som illustrerar utvecklingen och som uppmärksammas i den internationella litteraturen är det kanadensiska avgörandet *Kaverit Steel & Crane Ltd v. Kone Corporation*.¹⁶⁴ Kaverit och Kone hade ingått licens- och distributionsavtal som innebar att Kaverit hade vissa exklusiva och icke-exklusiva rättigheter att tillverka, förändra och använda Kones produkter (kranar). Tvist uppstod och Kaverit hävdade att Kone hade – antingen direkt eller indirekt genom dotterbolag – brutit mot avtalen och börjat konkurrera med en annan distributör i västra Kanada. Kaverit väckte talan i domstol mot Kone under åberopande av att Kone brutit mot licens- och återförsäljaravtalen som träffats mellan parterna. Kone invände att huvudavtalen innehöll en skiljeklausul som stadgade att alla tvister i anledning av avtalet ("arising out of or in connection with this contract") skulle avgöras av skiljemän i Stockholm.

Alberta Court of Appeal (andra instans) ansåg att klausulens ordalydelse var vid nog att omfatta anspråk som var beroende av att en avtalsrelation existerade, även om kraven som sådana var utomobligatoriska. Skiljeklausulen ansågs gälla om "the existence of the contract is germane either to the claim or the defence". De anspråk som inte baserades på förekomsten av ett avtalsförhållande skulle emellertid handläggas av domstolen och en uppdelning av tvistefrågorna skedde följaktligen.

Kaverit åberopade bl.a. konspiration (unlawful conspiracy), vilket var beroende av förekomsten av ett avtalsförhållande. Konspirationsgrunden förutsatte nämligen ett avtalsbrott – avtalsbrottet gjorde konspirationen "unlawful" och ingick således som ett moment i grunden. Konspirationsgrunden hänsköts därför till skiljemän. Domstolen hade dock att pröva de övriga

---

¹⁶² Art V (1) (c).

¹⁶³ Modellagen art 34 (2) (iii) och 36 (i) (a) (iii).

¹⁶⁴87 DLR 4th, s. 129. Se Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 93 f.

grunderna, bl.a. anstiftan till avtalsbrott (inducement of breach of contract), eftersom dessa inte ansågs bygga på förekomsten av ett avtalsförhållande mellan parterna.

Redfern and Hunter menar att domstolar världen över har gjort ännu vidare tolkningar av skiljeklausuler, men att de underliggande principerna är liknande.¹⁶⁵

5.3 Australien

Australiensiska domstolar har genom avgörandet i *Walter Rau Neusser Oel Und Fett AG v. Cross Pacific Trading Ltd.*¹⁶⁶ intagit en liberal ställning beträffande skiljeavtalets objektiva omfattning.¹⁶⁷ Mellan parterna fanns ett köpeavtal som innehöll en skiljeklausul som stadgade att ”any dispute arising out of this contract” skulle avgöras av skiljemän. The Federal Court of Australia fann att en ”liberal” inställning skulle tillämpas i förhållande till vitt formulerade skiljeklausuler. Uttrycket ”arising out of this contract” visade enligt domstolen på parternas intentioner att icke-kontraktuella frågor, såsom konkurrensrättsliga (hänförliga under Trade Practices Act, 1974) och bolagsrättsliga (hänförliga under Corporations Act, 2001) spörsmål kunde ha tillräcklig grad av anknytning till skiljeavtalet för att omfattas av dess tillämpningsområde.

I *ABI Group Contractors Pty v. Transfield Pty Ltd*¹⁶⁸ fann den australiensiska domstolen under förberedande förhandlingar (”interlocutory proceedings on affidavit”) att frågorna var så sammanflätade – i såväl subjektivt (parterna) som objektivt (tvistefrågorna) hänseende – att praktiska skäl starkt talade emot en uppdelning av tvisten. De praktiska skäl som anfördes var primärt två: risken att de olika instanserna skulle komma till olika slutsatser; och de ökade rättegångskostnaderna.

Denna inställning har ytterligare bekräftats i senare avgöranden.¹⁶⁹ I *Paharpur Cooling Towers Ltd v. Paramount Ltd*¹⁷⁰ slog domstolen, genom hänvisningar till bl.a. engelska House of Lords avgörande i *Fiona Trust* (se avsnitt 5.8) och *Walter Rau*, fast den australiensiska inställningen; om parterna valt att inkludera en skiljeklausul i sitt avtal, är det troligt att de avsett att samtliga tvister mellan dem ska avgöras av skiljemän. Domstolarna har därför att presumera att parterna inte avsett den besvärliga lösningen att en potentiell tvist handläggs i både domstol och skiljeförfarande. Denna pre-

---

¹⁶⁵ Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 94 och not 43 med där gjorda hänvisningar.

¹⁶⁶ [2005] FCA 1102.

¹⁶⁷ Kommenterat av Morrison, Journal of International Arbitration 2005, s. 569 ff.

¹⁶⁸ Rapporterad i Y B, 1999, s. 591 – 602.

¹⁶⁹ Se t.ex. *Pan Australia Shipping Pty Ltd v. The Ship Comandate*, Federal Court of Australia, New South Wales District Registry, 22 augusti 2006 och 20 december 2006; rapporterad i Y B, 2007, s. 224 ff.

¹⁷⁰ Supreme Court of Western Australia, Court of Appeal, 13 maj 2008, nr CACV 139 of 2007, rapporterad i Y B, 2008, s. 342 ff.

sumtion gör sig gällande med särskild styrka när anspråken kan ges olika etiketter eller placeras i olika juridiska kategorier.

5.4 USA

Amerikanska domstolar har i kölvattnet av bl.a. *Sherk v. Alberto-Culver Co*¹⁷¹ och *Mitsubishi Motors Corp v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc*¹⁷² gått ännu längre. Vid bedömningen av om skiljeavtalet omfattar ett visst anspråk råder en presumtion – som är särskilt stark i internationella, kommersiella förhållande – för skiljeförfarande. Endast om det står klart att parterna avsett att vissa frågor ska undantas skiljeförfarande, ska dessa upptas av domstol.¹⁷³

The U.S. Supreme Courts avgörande i *Mitsubishi Motors* är även starten på den s.k. ”touch matters’ terminology”, vilken innebär att om anspråket tangerar frågor (”touch matters”) som täcks av kontraktsvillkoren, ska presumptionen för skiljeförfarande gälla.

I likhet med den kanadensiska domstolens uppfattning i *Kaverit Steel*, tycks amerikanska domstolar inte fästa avgörande vikt vid hur parterna valt att etikettera sina grunder. Istället är det kopplingen mellan huvudavtalet och de åberopade omständigheternas eller händelserna som anspråket vilar på som är avgörande.¹⁷⁴

Det finns åtskilliga amerikanska rättsfall från lägre instanser där domstolarna funnit att icke-kontraktuella anspråk såsom bedrägeri (”fraud”), bedräglig påverkan (”fraudulent inducement”), förtal (”defamation”) och brott mot s.k. fiduciary duties, omfattats av skiljeklausuler.¹⁷⁵

5.5 Tyskland

Tyskland tycks ha intagit en inställning som innebär att skiljeklausuler tolkas liberalt. Om parterna avsett att en restriktiv tolkning ska göras, måste skiljeavtalet identifiera de tvistefrågor som inte är avsedda att avgöras av skiljemän.¹⁷⁶

¹⁷¹ 417 U.S. 506 (1974). Rapporterad i Y B, 1976, s. 203.

¹⁷² 473 U.S. 614 (1985). Rapporterad i Y B, 1986, s. 555. För en svenskspråkig kommentar av rättsfallet, se Jarvin, SvJT 1986, s. 156 – 166.

¹⁷³ Se the Supreme Courts avgörande i *AT & T Technologies Inc v. Communications Workers of America*, 475 US 643 (1986), 650. Se vidare rättsfallskommentarerna av Van den Berg i Y B, 1987, s. 424; Y B, 1989, s. 543 ff.; Y B, 1994, s. 501 ff; och Y B, 1996, s. 415 ff. Den liberala inställning till skiljeavtal (”pro-arbitration approach”) som kommer till uttryck i bl.a. *Mitsubishi Motors* är även tillämplig beträffande frågan om skiljeavtalet omfattar utomobligatoriska anspråk (”common law tort claims”), se Born, *International Commercial Arbitration*, s. 322 not 20 och där gjorda rättsfallshänvisningar.

¹⁷⁴ Born, *International Commercial Arbitration*, s. 322 not 20.

¹⁷⁵ Se Born, *International Commercial Arbitration*, s. 322 not 20 (c) med där hänvisade underrättsfall.

¹⁷⁶ Oberlandesgerichtshof Munich, 8 februari 1991; för en engelskt utdrag, se Born, *Commercial Arbitration*, s. 310 f.

Den tyska högsta instansen (Bundesgerichtshof) uttalade redan 1970, att det finns goda skäl att presumera att förnuftiga parter vill att de mellanhavanden som följer av huvudavtalet och de anspråk som härrör därur, avgörs av en och samma instans – oberoende av om skiljeavtalet är giltigt eller ej.¹⁷⁷ Avgörandet har bl.a. hänvisats till av engelska House of Lords i *Fiona Trust* (se nedan).

I ett avgörande från en tysk överrätt ansågs en talan som byggde på obehörig vinst omfattas av en skiljeklausul i huvudavtalet (ett avtal om byggnation av en hiss). Tvisten handlade i huvudsak om att käranden ställt ut en bankgaranti som svaranden utnyttjat under förevändningen att byggnadsarbetena var bristfälliga. Käranden, som menade att byggnadsarbetena inte var bristfälliga, riktade ett krav mot svaranden motsvarande det belopp som bankgarantin löd på. Domstolen ansåg att den koppling som fanns mellan skiljeavtalet och tvistefrågorna var tillräckligt stark för att anspråket skulle omfattas av skiljeklausulen. Grunden för anspråket härrörde från huvudavtalet och tvistens lösning var avhängig av om de arbeten som avtalats om i huvudavtalet utförts korrekt.¹⁷⁸

I ett annat intressant, tyskt överrättsavgörande hade ett tyskt skeppsrederi beställt ett fartyg från en japansk skeppstillverkare. I köpeavtalet fanns en skiljeklausul som stadgade att "[a]ll disputes arising out of or in connection with this Contract" skulle avgöras av skiljemän i Tokyo. Det tyska skeppsrederiets uppdragsinnehavare/beställare ("assignee") stämde emellertid den japanska skeppstillverkaren i tysk domstol och gjorde därvid gällande att priset hade blåsts upp, eftersom det inkluderade en stor provision som betalats till ett företag i Liberia. Käranden gjorde vidare gällande att den ränta som svaranden erhöll på köpesumman var alldeles för hög. Käranden grundade sin talan på vårdslöst handlande hos svaranden och stödde sig härvid på den tyska skadeståndslagen. Den tyska överrätten konstaterade beträffande skiljeklausulens objektiva omfattning att "[i]t is indisputable that the falsification of the building price and the manipulation of interest are connected with the shipbuilding contract. Without the shipbuilding contract they would not have happened." Domstolen avslutade med att påminna om att denna slutsats korresponderade med den generella uppfattningen att skiljeklausuler ska tolkas extensivt snarare än restriktivt.¹⁷⁹

Bundesgerichtshof fann emellertid att skiljeklausulen inte omfattade de aktuella tvistefrågorna och återförvisade målet till första instans. Skälet till att skiljeklausulen inte omfattade anspråket berodde på klausulens räckvidd i subjektivt hänseende. Skeppstillverkaren kunde inte åberopa skiljeklausulen

---

¹⁷⁷ Bundesgerichtshof, 27 februari 1970, engelskt referat i *Arbitration International* 1990, vol 6, nr 1, s. 79.

¹⁷⁸ Se det i ovanstående not anvisade rättsfallet.

¹⁷⁹ Oberlandesgericht Hamburg, 17 februari 1989; engelsk kommentar och översättning i *Y B*, 1990, s. 455 ff.

– som fanns i avtalet mellan skeppstillverkaren och rederiet - gentemot uppdragsinnehavarna/beställarna.¹⁸⁰

5.6 Italien

Italiens högsta instans (Corte di Cassazione) har tillämpat ett synsätt där skiljeavtalet omfattar även tvister som inte direkt härrör från huvudavtalet, men som är en följd av kontraktets verkställande – t.ex. anspråk grundade på obehörig vinst.¹⁸¹

Domstolen har även ansett att en skiljeklausul i ett certeparti omöjliggjorde för italiensk domstol att ta ställning till en begäran om en preliminär expertrapport ("preliminary expert report", varmed avsågs en speciell form av bevisupptagning). Domstolen menade att "[s]uch a request gives rise to proceedings of jurisdictional nature, which are closely connected with the proceedings on the merits and which are in fact an anticipated taking of evidence to be inserted *ex post* in the proceedings on the merits."¹⁸²

I samma tvist framställde käranden även en begäran om att interimistiskt återfå besittningen till fartyget ("possessory request for reacquisition"). Domstolen ansåg att skiljeklausulen i certepartiet inte hindrade italiensk domstol från att pröva denna begäran. Besittningsbegäran syftade nämligen endast till att avgöra besittningen tillfälligt och beslutet kunde följaktligen bli nullifierat genom det slutliga avgörandet i saken. Denna tvistefråga hade därför inte tillräcklig anknytning till det kontraktsförhållande som skiljeklausulen reglerade och inte heller sitt ursprung däri.¹⁸³

Chamber of National and International Arbitration of Milan konstaterade i en intressant skiljedom, att en talan som grundades på att svaranden bedrägligt fått käranden att tro att en viss produkt var patenterade, omfattades av en skiljeklausul i ett licensavtal som träffats mellan parterna. Skiljemännen påtalade härvid att "[a] dispute concerning pre-contractual liability is a dispute in connection with the agreement."¹⁸⁴ Avgörandet, som bl.a. hänvisade till ovanstående praxis, innebär att skiljeklausulen omfattade omständigheter som inträffat *före* ingåendet av skiljeavtalet.

Den italienska inställningen har blivit ännu tydligare genom ett pleniavgörande från högsta instansen.¹⁸⁵ Tvisten avsåg konstruktion och leverans av ett fartyg. Ett syndikat av franska investerare beställde fartyget från en italiensk skeppstillverkare. Fartyget skulle levereras i enlighet med the American Bureau of Shipping's (ABS) standard. Ett särskilt avtal beträffande att

---

¹⁸⁰ Bundesgerichtshof, 12 november 1990, II ZR 249/89; kommenterat i Y B, 1992, s. 510 ff.

¹⁸¹ Corte di Cassazione, 16 november 1987, nr 8375, rapporterad i Y B, 1991, s. 585 ff.

¹⁸² Corte di Cassazione, 7 augusti 1992, nr 9380, rapporterad i Y B, 1994, s. 680 ff.

¹⁸³ Corte di Cassazione, 7 augusti 1992, nr 9381, rapporterad i Y B, 1994, s. 680 ff.

¹⁸⁴ Skiljedomen är publicerad i Y B, 2000, s. 382 ff.

¹⁸⁵ Corte di Cassazione, Plenary Session, 26 juni 2001, nr 8744, rapporterad i Y B, 2002, s. 509 ff.

fartyget skulle konstrueras i enlighet med denna standard träffades mellan skeppstillverkaren och ABS. Detta avtal innehöll en skiljeklausul.

Fartyget, *the Tag Heuer*, ådrogs emellertid vissa skador, varvid beställarna påstod att dessa uppstått till följd av skeppstillverkarens bristfälliga utförande konstruktion. Ett flertal processer inleddes i bl.a. Frankrike, USA och Italien.

Skeppstillverkaren väckte talan i Italien och yrkade erhålla en s.k. indemnification (en slags skadeersättningsgaranti) från ABS mot alla anspråk som framstälts och skulle framställas av de franska beställarna. ABS gjorde gällande att den skiljeklausul som fanns i huvudavtalet (kontraktet om att fartyget skulle byggas i enlighet med ABS:s standard) förhindrade italiensk domstolsprövning när talan grundades på utomobligatoriskt ansvar. Den utomobligatoriska grunden gick i huvudsak ut på att ABS brustit i sin *duty of care* (It. *neminen laedere*) genom att tillämpa felaktiga byggnadskriterier.

Den italienska högsta instansen konstaterade beträffande skiljeklausulens räckvidd i den förevarande tvisten, att även om skeppstillverkarens talan grundades på utomobligatoriskt ansvar, omfattades denna av skiljeklausulen i huvudavtalet. Domstolen menade att parterna ingått ett rättsförhållande av kontraktuell natur och att yrkandet från skeppstillverkaren relaterade till ABS:s felaktiga utförande av dess skyldigheter under kontraktet.¹⁸⁶

5.7 England

Den engelska inställningen har klargjorts genom House of Lords avgörande i *Premium Nafta Products Ltd v. Fili Shipping Ltd*.¹⁸⁷ House of Lords ogillade därvid ett överklagande av *Fiona Trust & Holding Corp v. Privalov*.¹⁸⁸

Fiona Trust och sju andra dotterbolag till Sovcomflot, ett statligt ryskt bolag (redarna), ingick åtta olika certepartier med tre befraktningsföretag (befraktarna). I kontraktsvillkoren fanns en klausul som stadgade att engelsk rätt skulle tillämpas på avtalet och att alla tvister ”arising under” och ”arising out of” certepartiet skulle avgöras genom skiljeförfarande i London. Fiona Trust och de andra redarna väckte talan i engelsk domstol och yrkade att utfå skadestånd. Den rättsliga grunden var att de hävt certepartierna på grund av att flera personer mutats, varvid kontraktsvillkoren hade utformats på ett ofördelaktigt vis (”bribery claim”). Befraktarna invände att den engelska domstolen saknade jurisdiktion p.g.a. skiljeklausulen i certepartierna.

The Court of Appeal förespråkade en extensiv tolkning av skiljeklausulen i fråga och menade att det var dags att överge ordalydelsens avgörande betydelse vid tolkningen av skiljeklausuler i en internationell, kommersiell kon-

¹⁸⁶ Se Y B, 2002, s 513 paragraf 12 och 13.

¹⁸⁷ [2007] UKHL 40; rapporterad i Y B, 2007, s. 654 ff.

¹⁸⁸ [2007] 2 Lloyd’s Rep. 2007, som tillät ett överklagande av [2007] 1 All ER (Comm.) 81. Fallet tycks oftast refereras till som *Fiona Trust*, även om författaren avser House of Lords avgörande. Jag väljer således att nedan hänvisa till båda avgörandena som *Fiona Trust*.

text. Om kommersiella parter ville exkludera vissa specifika tvister vore det betydligt lättare att uttryckligen avtala om det. Skiljeklausulen utgjorde hinder för att pröva motgrunden.

Denna ståndpunkt tog House of Lords uttryckligen fasta på då de ogillade överklagandet.¹⁸⁹ Lord Hoffmann, som först tog i beaktande tidigare rättspraxis beträffande utformningen av skiljeklausuler, ansåg att "the distinction which they make reflect no credit upon English commercial law".¹⁹⁰

Lord Hoffman ansåg vidare att "[t]he construction of an arbitration clause should start from the assumption that the parties, as rational businessmen, are likely to have intended any dispute arising out of the relationship into which they have entered or purported to enter to be decided by the same tribunal. The clause should be construed in accordance with this presumption unless the language makes it clear that certain questions were intended to be excluded from the arbitrator's jurisdiction."¹⁹¹

Vissa engelska domare har tidigare tillmätt begränsad räckvidd till skiljeklausuler som föreskriver att tvister "under" kontraktet ska hänskjutas till skiljeförfarande, och följaktligen exkluderat utomobligatoriska anspråk ("claims in tort") och anspråk grundande på "misrepresentation" ("claims for misrepresentation"). Dessa tidigare avgöranden är överspelade och ersatta av den presumtion för skiljeförfarande som följer av House of Lords avgörande i *Fiona Trust*.¹⁹²

5.8 Nordisk utveckling

På skiljemannarättens område har, till skillnad från vad som gäller på många andra rättsområden, inte förekommit något nordiskt lagstiftningsarbete. Rättsläget är emellertid numera i stora drag är likartat i de nordiska länderna.¹⁹³

Rättsutvecklingen i Finland svarar i stora drag mot den svenska rättsutvecklingen och den moderna, finska skiljemannalagen (FLSF) motsvarar i princip LSF. Den finska lagen har utövat stort inflytande på den svenska lagstiftaren vid tillkomsten av LSF. FLSF har i sin tur (liksom LSF) tillkommit under stort inflytande av Modellagen.¹⁹⁴ Både Danmark (2005) och Norge (2004) har nyligen antagit nya skiljemannalagar baserade på Modellagen.

Norsk rätt tycks – i enlighet med internationell utveckling – ha utvecklats i riktning mot one-stop adjudication.¹⁹⁵ I Rt 1994 s. 1489 avvisade Højesteret samtliga krav som omfattades av skiljeklausulen och påtalade härvid, att

---

¹⁸⁹ [2007] UKHL 40 paragraph 13.

¹⁹⁰ Paragraf 12.

¹⁹¹ Paragraf 13.

¹⁹² Se t.ex. Gee, *Arbitration International*, Volume 3, Number 3, 2008, s. 467 ff.

¹⁹³ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, 0-1.2.2.

¹⁹⁴ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, 0-2.3.1.

¹⁹⁵ Se Berg (redaktör), *Voldgiftsloven med kommentarer*, s. 137 f.

starka hänsyn talade för att de olika tvisterna som uppstått i anledning av kontraktsförhållandet blev behandlade likartat. Domstolen ansåg även att en sådan bedömning måste anses överensstämma med avsikten bakom skiljeavtalet. Även utomobligatoriskt culpaansvar ("rettsbruddsansvar") kan – beroende på kontraktets utformning – omfattas. Så blev t.ex. utgången i Rt 1993 s. 777.¹⁹⁶

I Danmark tycks råda en allmän uppfattning om att skiljeklausuler ska tolkas restriktivt. En sådan restriktiv tolkning skulle således vara aktuell när det råder tvivel om skiljeavtalets omfång eller innehåll, varvid avtalet tolkas inskränkande eller på så vis att det bara omfattar tvister som klart faller in under det.¹⁹⁷ Utgången tycks dock ha blivit en annan i UfR 2003 s. 885. Ørgaard förespråkar tvärtom en utvidgande tolkning, motiverad av behovet att motverka de problem och nackdelar som uppstår vid blandad kompetens.¹⁹⁸

En skiljeklausul som är brett eller vitt formulerad kan omfatta utomobligatoriska anspråk enligt dansk rätt, även om den allmänna uppfattningen är att sådana krav ska prövas av domstolarna.¹⁹⁹ Ett intressant rättsfall i den riktningen är UfR 1971 s. 772 Ø, där skiljeklausulen i ett fröodlingskontrakt ("Eventuelle stridigheder, der måtte opstå mellem parterne hidrørende fra deres mellemvaerende ifølge denne kontrakt (...)") inte omfattade skador vållade av fel i det levererade godset.

Inom dansk skiljemannarätt finns ingen tendens som tyder på en rättsutveckling i riktning mot one-stop adjudication. Istället är det domstolens behörighet som utsträcks i situationer då det finns ett väsentligt intresse av att samtliga tvistefrågor behandlas i ett sammanhang.²⁰⁰ I UfR 2001 s. 2392 V menade således Landsretten att det var av väsentlig betydelse att saken blev avgjort i ett forum, att processtekniska skäl och ekonomiska hänsyn talade i samma riktning och att en samlad bedömning skulle ske i domstol. Skiljeavtalet bedömdes därför ha upphört ("hævt").²⁰¹

5.9 Ordalydelsens avgörande betydelse

I den internationella doktrinen framhårdas ofta skiljeklausulens ordalydelse som en avgörande faktor vid bedömningen av om av en viss grund omfattas av klausulen.²⁰²

¹⁹⁶ Se kommentar av Berg (redaktör), *Voldgiftsloven med kommentarer*, s. 138.

¹⁹⁷ Ørgaard, *Voldgiftsaftalen*, s. 223; Juul & Thommesen, *Voldgiftsret*, s. 108 f.; och Gormard, *Civilprocessen*, s. 778 f.

¹⁹⁸ Ørgaard, *Voldgiftsaftalen*, s. 223 f. som bl.a. hänvisar till Heumans förespråkande av en extensiv tolkning som omfattar samtliga tvistefrågor.

¹⁹⁹ Juul & Thommesen, *Voldgiftsret*, s. 110 f.

²⁰⁰ Juul & Thommesen, *Voldgiftsret*, s. 114 f.

²⁰¹ Jämför dock Ørgaard, *Voldgiftsaftalen*, s. 50 f. som tycks dra mindre långtgående slutsatser av rättsfallet än Juul & Thommesen (se föregående not).

²⁰² Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 106 ff.; Mustill & Boyd, *Commercial Arbitration in England*, s. 117 ff.

Enligt Redfern and Hunter betraktar nationella domstolar nu skiljeförfarandet som det mest lämpade sättet att lösa internationella, kommersiella tvister. Domstolarna eftersträvar följaktligen att ge skiljeavtal en vidsträckt tillämpning, snarare än att försöka begränsa dess objektiva räckvidd.²⁰³ Som ett exempel anför författarna the English Court of Appeal som hänvisade till en ”presumption of one-stop arbitration” vid tolkningen av det i tvisten förevarande skiljeavtalet.²⁰⁴ Denna liberala inställning till skiljeförfarandets roll fick även stöd av House of Lords.²⁰⁵

Engelska domstolar har ansett generella termer som ”claims”, ”differences” och ”disputes” ge skiljeklausulen en vid omfattning.²⁰⁶ I USA har uttryck som ”controversies or claims” på liknande sätt ansetts ge upphov till en vid omfattning. Om parterna valt andra termer eller uttryck har detta uppfattats som att de avsett att begränsa skiljeklausulens omfattning.²⁰⁷ Sammankopplande uttryck, såsom ”in connection with”, ”in relation to”, ”in respect of”, ”with regard to”, ”under” och ”arising out of” har tidigare också uppfattats som viktiga vid bedömningen av skiljeavtalets objektiva omfattning.²⁰⁸

Redfern and Hunter menar att terminologiska skillnader blir mindre betydelsefulla, om domstolar världen över rättar sig efter den uppfattning som de engelska domstolarna har givit uttryck för i *Fiona Trust*.²⁰⁹ Denna inställning tycks överensstämma med andra författares.²¹⁰

5.10 Avslutande och sammanfattande synpunkter

Det råder ingen tvekan om att utvecklingen på det internationella planet gått mot en liberal eller extensiv tolkning av skiljeavtalets objektiva omfattning. Om det utomobligatoriska anspråket grundas på omständigheter som inte existerat om parterna inte befunnit sig ett avtalsförhållande, tycks anknytningen vara tillräckligt stark. Den danska rättsutvecklingen verkar avvika och förefaller omvänt gå mot att bredda domstolens behörighet om en samlad behandling anses väsentlig för part.

Risken för blandad kompetens och parallella prövningar lyfts ofta fram som ett argument för att skiljeklausulen ska anses omfatta en utomobligatorisk grund. Risken för blandad kompetens påverkar alltså synsättet på skiljeavta-

---

²⁰³ Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 108 och särskilt not 106.

²⁰⁴ Se *Fiona Trust & Holding Corp v. Yuri Privalov* [2007] EWCA Civ 20 at [19].

²⁰⁵ Se *Fiona Trust & Holding Corp v. Yuri Privalov* [2007] UKHL 40.

²⁰⁶ Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 109 och not 109 med där gjorda hänvisningar.

²⁰⁷ Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 109 och not 110 med där gjorda hänvisningar.

²⁰⁸ Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 109 och not 111 och 112 med där gjorda hänvisningar.

²⁰⁹ Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 109 f.

²¹⁰ Se Samuel, *Arbitration International*, Volume 3, Number 3, 2008, s. 489 ff. och Style & Knowles, *Arbitration International*, Volume 3, Number 3, 2008, s. 499 ff.

lets objektiva omfattning (oavsett vilket forums behörighet som utvidgas). Detta betraktelsesätt rättfärdigas inte sällan av att parterna – *as rational businessmen* – rimligen haft avsikten att samtliga tvister som uppkommer i anledning av rättsförhållandet ska avgöras i en och samma instans. Presumtionen tycks i flertalet rättsordningar därför vara att parterna avsett en sammanhållen prövning, vilken uppnås genom att skiljeklausulen befinns omfatta även utomobligatoriska grunder.

Redfern and Hunter konstaterar att det generellt sett finns tre kategorier av anspråk som potentiellt kan omfattas av skiljeavtalet: (i) kontraktuella anspråk (inklusive anspråk av underordnad eller icke-central betydelse i förhållande till avtalet, såsom obehörig vinst); (ii) utomobligatoriska anspråk ("claims in tort"); och (iii) anspråk grundade på lagstiftning ("statutory claims").²¹¹ Den sistnämnda kategorin innefattar bl.a. anspråk grundade på värdepappers- och konkurrensrättslig lagstiftning. Jag har härvid svårt att se att det finns någon kategori av anspråk som potentiellt inte kan omfattas av en skiljeklausul.

Den avgörande faktorn tycks vara huruvida de sakomständigheter som åberopas hade existerat oberoende av om huvudavtalet existerat. Om vissa sakomständigheter inte skulle ha uppkommit för det fall parterna inte ingått huvudavtalet, kan dessa sakomständigheter sägas ha sådan anknytning till huvudavtalet att dess skiljeklausul blir tillämplig.

En fråga som inte uttryckligen ägnats någon behandling är kravet på att rättsförhållandet ska vara preciserat. Både New York-konventionen och Modellagen uppställer nämligen, precis som svenska LSF, ett krav på att skiljeavtalet måste avse "a defined legal relationship".²¹² Eftersom det inte finns något krav på att rättsförhållande måste vara kontraktuellt, utan således även kan avse utomobligatoriska rättsförhållanden, tycks denna fråga sammanfalla med bedömningen av skiljeavtalets objektiva omfattning.²¹³

---

²¹¹ Redfern and Hunter on International Arbitration, s 107.

²¹² Se Modellagen art 7 (1) och New York-konventionen art II (1).

²¹³ Se t.ex. Redfern and Hunter on International Arbitration, s 93 f., som bl.a. redovisar avgörandet i *Kaverit Steel v Kone* i sitt avsnitt beträffande "A defined legal relationship".

6 Probleminventering

6.1 Rättfärdigande av anknytningsdoktrinen

Alla utvidgningar av skiljemännens kompetens måste – för det fall parterna inte samtycker – naturligen ske genom en tolkning av skiljeavtalet. Som diskuteras ovan (se avsnitt 3.3) utgörs skiljeavtalet emellertid vanligen av en kortfattad och standardutformad skiljeklausul som inte medger några djupare eller mer långtgående resonemang kring den underliggande partsavsikten beträffande omfattningen av skiljemännens behörighet. Dessutom tycks uppfattningen i såväl svensk praxis som doktrin – vilken även överensstämmer med den utveckling som kan skönjas i House of Lords avgörande i *Fiona Trust* (se avsnitt 6.1.8 och 6.1.9) – vara att semantiska skillnader inte bör tillmätas någon avgörande betydelse.

Som beskrivits i avsnitt 4.6.2 är min bedömning att HD utfyllt skiljeavtalet med en skiljemannarättslig regel som närmast grundats på rättsliga överväganden om den lämpligaste lösningen.²¹⁴ Anknytningsdoktrinen skulle följaktligen rättfärdigas såsom varande en *naturalia negotii*, dvs. en regel som hör naturligt samman med skiljeavtalet och som är grundad på den allmänna rättsuppfattningen att parterna avsett att ett forum har att lösa tvister som uppkommer i anslutning till det kontraktsförhållande de ingått. En *naturalia negotii* gäller även utan uttrycklig överenskommelse härom mellan parterna.²¹⁵ Utfyllningen av skiljeavtalet i NJA 2007 s. 475 skulle således ha skett efter skönsmässiga överväganden. Vid utformningen av sådana utfyllande rättsprinciper eller rättsregler tas vanligen hänsyn till vad som genomsnittligt sett bäst främjar båda parternas intressen vid den ifrågavarande avtalstypen. Vid utfyllningen kan också mer allmänna hänsyn – t.ex. behovet av att driva utvecklingen framåt på visst område – tillmätas betydelse. Bedömningen tillåter nämligen att de synpunkter som är de bästa ur allmänt hänseende tränger igenom, om inte parternas intressen klart och tydligt kräver en annan ordning.²¹⁶

En sådan slutsats förefaller, enligt min mening, stämma väl överens med de överväganden som HD:s tycks ha gjort i NJA 2007 s. 475. Jag kan åtminstone inte se att det förelåg några speciella skäl eller tolkningsdata som föranledde en avtalstolkning eller utfyllning av mer *individuell natur* (skiljeklausulen var t.ex. av synnerligen enkel karaktär), utan HD tycks snarare ha tillskapat en utfyllande regel som är allmänt knuten till skiljeavtalet.²¹⁷

---

²¹⁴ NJA 2007 s. 475.

²¹⁵ Jämför Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 23.

²¹⁶ Ussing, *Aftaler*, s. 437.

²¹⁷ Jämför Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 22 och s. 64 (kommentaren till NJA 1974 s. 526) och Lehrberg, *Avtalstolkning*, s. 213 ff.

I NJA 1974 s. 526 tillämpade HD en liknande lösning för att uppnå ett lämpligt resultat. I rättsfallet förklarade HD att syftet med ett handpenningsavtal knappast kunde uppnås, om inte avtalet också medförde förverkande av handpenningen i det fall då det med handpenningavtalet åsyftade avtalet inte skulle komma till stånd. HD uttalade att parterna fick antagas ha ”utgått från” och att det fick ”anses underförstått mellan parterna” att förverkande skulle kunna bli följden om avtalet inte fullföljdes. Adlercreutz uttalar att det ”realistiskt sett är fråga om en utfyllande till handpenningsavtalet i allmänhet knuten regel (ett *naturalia negotii*), som inte motsagts av några särskilda tolkningsdata.”²¹⁸

Det är härvid värt att påpeka att tillskapandet av en sådan utfyllande regel inte grundar sig på hypotetiska partsviljor beträffande tvister av olika slag, utan snarare utgår från att den lämpligaste lösningen för rationella affärsparter är att ett forum ska avgöra tvister som uppstår till följd av deras kontraktsförhållande.

Innehållet i denna skiljemannarättsliga *naturalia negotii* bör i enlighet med NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120 vara följande. Skiljeklausulen omfattar som utgångspunkt alla tvister som har tillräckligt hög grad av anknytning med huvudavtalet, om inte annat klart måste anses vara avsett till följd av skiljeklausulens ordalydelse eller andra tolkningsdata. Det bakomliggande skälet är att parterna som utgångspunkt får anses ha avsett att samtliga tvister som kan komma att uppstå till följd av huvudavtalet ska lösas av ett och samma forum, nämligen skiljenämnd. Det är härvid av vikt att skilja innehållet i den utfyllande regeln från de bakomliggande skäl som den vilar på. Av NJA 2008 s. 120 framgår ju som bekant att anknytningsdoktrinen kan tillämpas även i fall då den inte leder till en sammanhållen prövning.

I NJA 2007 s. 475 blev frågan om den utomobligatoriska grunden skulle omfattas av skiljeavtalet, beroende av att det i samma tvist åberopades kontraktsrättsliga grunder som skulle prövas av skiljemän enligt lagkraftvunnet beslut. Anknytningen utgjorde inte ensamt tillräckligt skäl för att låta skiljeavtalet omfatta den utomobligatoriska grunden; det krävdes där jämte att de två andra grunderna enligt lagkraftvunnet beslut skulle prövas av skiljemän. I NJA 2008 s. 120 ansåg HD däremot att anknytningen ensamt utgjorde skäl för att låta skiljeavtalet omfatta den utomobligatoriska grunden. Trots att en sammanhållen prövning inte uppnåddes ansågs skiljemännen behöriga att pröva den utomobligatoriska grunden.

Som konstaterats ovan (se avsnitt 4.6.1, 4.6.4 och 4.6.6) är anknytningsdoktrinen närmare innehåll oklart i väntan på ytterligare prejudikat. 2008 års fall talar enligt min mening närmast i riktning mot att anknytningsdoktrinen kan tillämpas som en utfyllande regel trots att en sammanhållen prövning inte uppnås. Härvid krävs enligt prejudikatet att *stark anknytning* föreligger. Min bedömning är, såsom framgått i avsnitt 4.6.4 ovan, att HD tycks ha gjort en mer skönsässig bedömning och ansett att andra skäl än intresset

---

²¹⁸ Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 64.

av sammanhållen prövning talat för att utsträcka skiljeavtalets omfattning i 2008 års fall. Möjligen har mer allmänna intressen – såsom att parterna *i allmänhet har ett intresse av att frågor som nära sammanhänger med huvudavtalet löses av en och samma instans* – tillåtits bli styrande. HD skulle i sådant fall ha utgått från att den lämpligaste lösningen för rationella affärsparter är att ett forum ska avgöra tvister som uppstår till följd av deras kontraktsförhållande. Som påpekats ovan kan skiljenämnden ha att pröva frågor som otvivelaktigt omfattas av skiljeavtalet, t.ex. brott mot huvudavtalet, utan att domstolen känner till att så är fallet.

Emellanåt förekommer åsikten att utvecklingen bör gå i riktning mot att stärka skiljeförfarandets ställning, t.ex. sträva efter att stärka skiljenämndens behörighet genom att tolka skiljeavtalet extensivt.²¹⁹ Lindskog har riktat stark kritik mot en sådan inställning och menar att han har svårt att se skälen för en sådan utveckling. Han anser att rättsordningen i stället bör värna om att den som inte har underkastat sig ett skiljeförfarande inte heller ska behöva bli indragen i ett sådant.²²⁰

Som ett inlägg i denna debatt anser jag att NJA 2007 s. 475 ger ett tydligt stöd för att tolka skiljeavtalet på så vis, att det olämpliga i att en delning av tvisten sker, är en utslagsgivande omständighet vid bedömningen av skiljeavtalets objektiva omfattning. Om en utomobligatorisk grund har direkt anknytning till huvudavtalet och det finns övriga grunder som medför att blandad kompetens föreligger, kan skiljeavtalet utfyllas (med anknytningsdoktrinen) så att det omfattar den utomobligatoriska grunden. I enlighet med NJA 2008 s. 120 är en sådan utfyllning möjlig även när stark anknytning föreligger, trots att en sammanhållen prövning inte uppnås. I slutändan handlar det trots allt om att förena de mer praktiskt lämpliga lösningarna med den mer ortodoxa inställningen om att en part som inte ingått ett skiljeavtal inte kan anses skiljebunden. Viss försiktighet är naturligtvis påkallad, allra helst mot bakgrund av de uttalanden som gjordes i propositionen (se avsnitt 3.1). Skälet till att LSF inte försågs med en sammanläggningsbestämmelse var bl.a. att det ansågs för långtgående att tvinga in en icke skiljebunden part i ett skiljeförfarande under rättfärdigandet av de praktiska fördelarna.²²¹

6.2 Anknytningsdoktrinen räckvidd

Anknytningsdoktrinen enligt 2007 års fall innebär en uppdelning av olika rättsliga grunder i två kategorier. Den första kategorin utgörs av frågor som otvivelaktigt omfattas av skiljeavtalet, t.ex. de två första grunderna i NJA 2007 s. 475. När kan en grund sägas vara av sådan beskaffenhet att den *otvivelaktigt* omfattas av skiljeklausulen? Vad jag åsyftar är kontraktsrättsliga anspråk som direkt grundar sig på huvudavtalet såtillvida att huvudavtalet

---

²¹⁹ Se t.ex. Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 42; Kadelburger, SAR 2000:2, s. 19 f. och Runesson, JT 2002-03, s. 683.

²²⁰ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, 0:0-2.2.7.

²²¹ Se SOU 1994:81, s. 100 och Prop. 1998/99:35, s. 71 f.

vanligen utgör ett av de rättsfakta som grunden vilar på. HD valde att uppställa ett tämligen högt krav; först sedan det genom lagkraftvunnet beslut fastställts att grunderna omfattas är de av sådan beskaffenhet att de sorterar i den första kategorin. Betydelsen av att beslutet ska ha vunnit laga kraft kan naturligtvis ifrågasättas. Resonemanget borde kunna tillämpas om det står helt klart att grunden omfattas; t.ex. då käranden gör gällande att det föreligger fel i den sålda varan och huvudavtalet regler överlåtelsen.

Den andra kategorin utgörs av frågor som inte på egen hand har så stark anknytning till huvudavtalet att de omfattas av dess skiljeklausul. För att en grund i den andra kategorin ska omfattas av skiljeavtalet krävs enligt 2007 års fall, dels att den har tillräcklig anknytning till huvudavtalet, dels att den åberopas tillsammans med en grund från den första kategorin. Av domskälen framgår inte det måste vara samma part som åberopar samtliga grunder. Mot bakgrund av att den processekonomiska aspekten gör sig gällande med samma styrka oberoende av vem som *åberopar den ytterligare grunden*, bör avgörande betydelse inte fästas vid partsställningen eller vid vem som åberopar den utomobligatoriska grunden.

Med största sannolikhet ska anknytningsdoktrinen kompletteras med principen från 2008 års fall; om anknytningen är tillräckligt stark omfattas en utomobligatorisk grund trots att en sammanhållen prövning inte uppnås. Vilka skäl som medförde att tillräckligt stark anknytning förelåg framgår inte av NJA 2008 s. 120. Rimligen ansåg HD att det fanns tillräckligt starka skäl för att anse den lämpligaste lösningen vara att låta skiljemännen pröva den utomobligatoriska grunden, trots att detta inte innebar en sammanhållen prövning (se avsnitt 6.1 ovan).

Ett lämpligt sätt att avgränsa anknytningsdoktrinen är enligt min uppfattning, att låta förekomsten av avtalsförhållandet utgöra den yttersta gränsen för skiljeklausulens objektiva omfattning. Denna uppfattning tycks vara den ledande i andra rättsordningar (se avsnitt 5.2 och de efterföljande avsnitten). Istället för att fokusera på om en viss rättslig grund är inom- eller utomobligatorisk, bör det avgörande vara om de händelser som åberopas hade uppstått om parterna inte ingått huvudavtalet. *Om huvudavtalet – oberoende av hur parten utformat sin talan – är en nödvändig förutsättning för prövningen av en viss grund är anknytningen tillräckligt stark.* Denna lösning förespråkades *de lege ferenda* av Runesson redan före NJA 2007 s. 475.²²² När kan huvudavtalet sägas vara en nödvändig förutsättning för grunden? Enligt min uppfattning, om grunden *huvudsakligen* bygger på omständigheter som inte hade existerat om inte parterna ingått huvudavtalet.

Vart gränsen ska dras i detta avseende är svårt att säga. Det typfall där anknytningsdoktrinen förmodligen har störst praktiskt effekt, är då ett och samma saksammanhang (omständigheterna A – C) åberopas till stöd för såväl inom- som utomobligatoriska anspråk. Det handlar närmast om att sätta olika juridiska etiketter på detta saksammanhang. För det första fram-

---

²²² Runesson, *The Arbitration Agreement as a Matter of Swedish Contract Law*, s. 28.

står anknytningen mellan den utomobligatoriska grunden och huvudavtalet som stark. För det andra framstår en uppdelning som mindre lämplig, bl.a. med hänsyn till rättskraftsproblemen (se avsnitt 4.6.5) och risken för osamstämmiga avgöranden. Att detta typfall omfattas är tämligen klart.

Varken anknytningen eller lämplighetsaspekterna gör sig gällande med samma styrka om de omständigheter som åberopas skiljer sig åt mellan de anförda grunderna. Om käranden exempelvis åberopar A – C till stöd för en inomobligatorisk grund och A – C + X och Y (som saknar koppling till huvudavtalet) till stöd för en utomobligatorisk grund är anknytningen inte lika stark. Lämplighetsaspekterna talar inte heller med samma styrka för en sammanläggning. Huruvida detta typfall omfattas är ovisst. Klart är dock att HD:s motivering i NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120 inte begränsar anknytningsdoktrinen till fall då samma omständigheter åberopas.

Om grunden till stora delar bygger på omständigheter som inte hade inträffat om parterna inte hade ingått huvudavtalet, men det därtill åberopas vissa omständigheter utan koppling till huvudavtalet, bör enligt min mening bedömning bli avhängig av hur *essentiella* de tillkommande omständigheterna är för grunden. Om X och Y (i exemplet ovan) är av *perifer betydelse* bör anknytningen anses tillräcklig. I fall då det omvänt rör sig om två nya omständigheter av *central betydelse* för den utomobligatoriska grunden bör anknytningen inte anses vara tillräcklig.

Blir då slutsatsen att anspråk grundade på culpa in contrahendo, ett hävt kvarstadsbeslut eller obehörig vinst omfattas av en skiljeklausul i huvudavtalet? Som argumenterats för ovan bör inte de juridiska etiketterna (och inte heller parternas åberopande av rättsfakta!) vara styrande för skiljeavtalets omfattning i objektivet hänseende. Istället bör avgörande vikt fästas vid vilka *faktiska omständigheter* som åberopas. Om käranden i första hand åberopar A – C till stöd för att svaranden brutit mot huvudavtalet och i andra hand åberopar A – C + X till stöd för att svaranden gjort en obehörig vinst, bör frågan om den senare grunden omfattas bli beroende av hur essentiell den tillkommande omständigheten (X) är för grunden. Många gånger inbillar jag mig att det de facto rör sig om ett och samma saksammanhang – tydligt hänförligt till huvudavtalet och beroende av dess existens – varvid omfattningen med lätthet bör kunna avgöras.

6.3 Anknytningsdoktrinen och avtalsdispositioner

Om nu anknytningsdoktrinen – på det vis som föreslagits här – skulle utgöra någon slags utfyllande rättsregel, som HD mer eller mindre klart fixerat genom NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120, har detta stor praktiskt betydelse även för avtalshandlandet. Eftersom anknytningsdoktrinen tillämpas utan att parterna har givit uttryck för någon sådan intention, uppstår frågan om parterna omvänt kan undgå att doktrinen tillämpas.

Om något annat kan anses avtalet mellan parterna bör detta ges företräde (vilket följer redan av att anknytningsdoktrinen fyller ut avtalet). Det sagda innebär att anknytningsdoktrinen inte ska tillämpas om parterna utformat sitt skiljeavtal på så vis att utrymmet för en utfyllande regel minimerats. Det bör emellertid inte krävas att denna partsintention framgår av ordalydelsen. Vad som tolkningsvis kan anses avtalat bör också (såsom varande avtalsinnehåll) ges företräde framför en utfyllande regel, tillskapad på grundval av objektiva rättsliga överväganden.²²³

Parterna skulle således kunna avtala bort den utfyllande rättsregeln genom att tydligt ge uttryck för att skiljeavtalet inte ska omfatta sambands- eller anknytningsfrågor. På så vis skulle parterna kunna undgå att avtalet utfylls och att t.ex. utomkontraktuella anspråk ”sugs in” i skiljeförfarandet genom en tillämpning av anknytningsdoktrinen. Det handlar närmast om att föregripa domstolens (eller skiljenämndens) tolknings- eller utfyllningsverksamhet, genom att tydligt exkludera exempelvis anspråk på utomkontraktuell grund.

6.4 Den styrande delen

En intressant fråga vid tillämpningen av anknytningsdoktrinen är vilken del som ska anknytas till vilken. Närmare bestämt, ska den del som ligger utanför skiljeavtalet följa eller styra?

Lindskog anser att huvudregeln bör vara att domstolsprövningen utsträcks till att omfatta även de delar av tvisten som omfattas av skiljeavtalet, men som har tillräckligt stark anknytning med domstolsgrunden. Härvid skulle anknytningsdoktrinen kunna rättfärdigas genom en *jämkning* av skiljeavtalet.²²⁴ Det är följaktligen fråga om en *utvidgning av domstolsbehörigheten* genom en *inskränkning av skiljenämndens behörighet*. På detta vis har hovrätten resonerat i RH 1987:66.²²⁵

Heuman är av motsatt uppfattning och menar således att det är skiljenämndens behörighet som ska utvidgas.²²⁶ På det viset har HD resonerat i NJA 2007 s. 475. De grunder som omfattades av skiljeavtalet blev styrande och skiljenämndens behörighet utsträcktes till att omfatta även den del av tvisten som föll utanför skiljeavtalet.

I NJA 2008 s. 120 valde HD en liknande lösning. De grunder som omfattades av skiljeavtalet blev styrande och skiljenämndens behörighet utsträcktes återigen till att omfatta även den del av tvisten som föll utanför skiljeavtalet. Avgörandet visar tydligt att det är skiljenämndens kompetens som ska ut-

---

²²³ Se Adlercreutz, *Avtalsrätt II*, s. 25.

²²⁴ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-3.4.6 och I:0-8.1.1 not 4.

²²⁵ Hovrätten tycks därvid ha åsidosatt de vid den tidpunkten ledande rättsfallen NJA 1973 s. 480 och NJA 1982 s. 738 (som refererats och kommenterats ovan, se avsnitt 2.2.2, 2.2.3 och 3.1). Något stöd för sammanläggning fanns nämligen inte, vilket tydligt framgår av de två HD-fallen.

²²⁶ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 79 f.

vidgas. I 2008 års fall fanns – till skillnad från 2007 års fall (då resultatet blev en samlad prövning av skiljemän) – vissa delar av tvisten som alltjämt skulle prövas av domstol. Den utomobligatoriska grunden sögs ändå in i skiljeförfarandet. Det är härvid omöjligt att veta om skiljenämnden hade att pröva andra under huvudavtalet fallande frågor eller inte. Samma process-ekonomiska skäl talade således inte för att utvidga skiljeavtalet, även om det processekonomiska argumentet inte med nödvändighet talade för en sammanhållen prövning i domstol (eftersom det var omöjligt att veta om skiljenämnden likväl hade andra frågor att pröva). En utvidgning av skiljemännens behörighet skedde emellertid ändå, vilket tydligt talar för att anknytningsdoktrinen bygger på en utvidgning av skiljemännens kompetens – inte en inskränkning genom jämkning av skiljeavtalet. Slutsatsen måste därför bli att den del av tvisten som omfattas av skiljeavtalet är styrande beträffande frågor som har tillräckligt stark anknytning till skiljeavtalet.

6.5 Anknytningsdoktrinen och kravet på att rättsförhållandet ska vara preciserat

En intressant fråga är naturligtvis hur anknytningsdoktrinen förhåller sig till kravet på att rättsförhållandet ska vara preciserat. Det rättsförhållande som primärt pekades ut i NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120 var naturligtvis det avtalsförhållande som kom till uttryck i huvudavtalet. Även om skiljeavtalet kan tolkas så att det omfattar andra omständigheter än sådana som direkt följer av huvudavtalet, uppstår frågan om parterna kan sägas ha *preciserat* de utomkontraktuella rättsförhållanden som grunderna vilade på i 2007 och 2008 års fall.

Som påpekats ovan sammanfaller bedömningen av skiljeavtalets objektiva omfattning delvis med bedömningen av om ett rättsförhållande är preciserat i skiljeavtalet (se avsnitt 3.4).²²⁷ HD uttalar sig inte om precisionskravet i vare sig 2007 eller 2008 års fall. Det ligger nära till hands att dra slutsatsen, att HD accepterat att skiljeklausuler med typiska skrivningar – t.ex. ”eventuella tvister avgörs av skiljemän” – uppfyller precisionskravet även beträffande rättsförhållanden som inte är direkt utpekade, men som har tillräcklig anknytning till det preciserade rättsförhållandet. Mot bakgrund av 2007 och 2008 års fall synes ordningen vara att ett rättsförhållande som omfattas av skiljeavtalets objektiva omfattning också ska anses identifierat i den mening som avses i 1 § 1 st. andra meningen LSF.

Min bedömning är följaktligen att anknytningsdoktrinen (om än indirekt) medför att precisionskravet är av underordnad betydelse. Om skiljeavtalets objektiva omfattning med stöd av anknytningsdoktrinen konstaterats innefatta en viss grund, tycks följa att det rättsförhållande som grunden härrör från även anses preciserat genom skiljeklausulen i huvudavtalet.

---

²²⁷ Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*, I:0-6.2.2.

7 Konklusion och avslutande synpunkter

7.1 Överensstämmelse med den internationella utvecklingen

HD:s tillskapande av anknytningsdoktrinen har onekligen inneburit att Sverige närmare sig den internationella utvecklingen (möjligen med undantag för den danska utvecklingen, se avsnitt 5.8). Skiljeklausulen utsträcks till att omfatta utomobligatoriska grunder för att minimera riskerna och problemen med blandad kompetens och parallella processer. Någon särskilt stark presumtion vid internationella förhållanden – liknande den som tycks råda i USA (se avsnitt 5.4) – råder emellertid inte i dagsläget. I NJA 2007 s. 475 rörde det sig om svenska parter.

Behovet av internationell samstämmighet på skiljemannarättens område används emellanåt som ett argument för att rättfärdiga ett stärkande av skiljeförfarandet ställning (se 6.1). Det är svårt – rent av omöjligt – att veta om HD ansett att behovet eller önskemålet om internationell samstämmighet varit av avgörande betydelse för tillskapandet av anknytningsdoktrinen. Klart är dock att det redan i förarbetena till LSF påtalades att "[d]et måste anses angeläget att sörja för att de avtalslutande parternas förväntningar på den svenska skiljemannarättsliga lagstiftningens innehåll och effektivitet infrias."²²⁸ Sverige valde visserligen att inte låta Modellagen ligga till grund för LSF vare sig dispositions- eller innehållsmässigt, men det konstaterades likväl att det "givetvis [också är] av svenskt intresse att regleringen av skiljeförfarande i olika länder följer enhetliga riktlinjer."²²⁹ Uttalandena avser visserligen lagregleringen, men speglar trots allt den svenska lagstiftarens önskemål och intresse av en enhetlighet och harmonisering på området.

Min bedömning är att Sverige – genom tillskapandet av anknytningsdoktrinen – reducerat den diskrepans som tidigare funnits beträffande skiljeavtalets omfattning och synen på blandad kompetens. Utländska parter behöver inte längre överraskas av att skiljeavtalets omfattning enligt svensk rätt bedöms snävt eller strikt och att möjligheterna till sammanläggning av olika tvistefrågor för en sammanhållen prövning i princip är obefintliga. Det svenska ombudet behöver med andra ord inte sätta NJA 1982 s. 738 i händerna på det utländska ombudet och förklara att talan först måste väckas i allmän domstol, vilken sedan har att vilandeförklara målet i väntan på att skiljeförfarande påkallats och svarandens invändning ("sic!") däri prövats.

Utvecklingen av anknytningsdoktrinen stämmer vidare väl överens med synen på skiljeförfarandet som en pragmatisk, flexibel och smidig tvistelös-

---

²²⁸ Prop. 1998/99:35, s. 45.

²²⁹ Prop. 1998/99:35, s. 46 f.

ningsform (se avsnitt 7.2). Att skiljeförfaranden ska vara präglade av praktiska hänsyn och således vara flexibelt och smidigt i förhållande till domstolsförfarandet kräver nämligen visst mått av koherens och enighet mellan olika rättsordningar. Ju större enigheten är kring grundläggande frågor – exempelvis skiljeavtalets objektiva omfattning och synen på blandad kompetens – desto smidigare kan skiljeförfaranden med internationella inslag handläggas.²³⁰ Heuman gör ett viktigt påpekande i anslutning till den ifrågavarande synpunkten. Om svenska domstolar anser sig ha en utsträckt behörighet att pröva tvister anhängiggjorda av svenska parter, trots att motparten påkallat skiljeförfarande i ett annat land, kan den svenska rättstillämpningen komma att ses som extremt nationalistisk och diskriminerande mot utländska rättssubjekt.²³¹

7.2 Rättfärdigande och rättssäkerhet kontra pragmatism

Något överdrivet och ironiskt kan möjligen polemiken kring skiljeavtalets objektiva omfattning och synen på blandad kompetens belysas och karikeras med *Puritanen*²³² och *Pragmatikern*.

Puritanen menar att det skulle föra alldeles för långt att tvinga in en part i ett skiljeförfarande och att denna aspekt bör tillmätas avgörande betydelse. Skiljeförfarandet är en frivilligt vald tvistelösningsform och utan tydligt stöd i skiljeavtalet saknas rättsgrund för att tvinga in en part som inte kan betraktas som skiljebunden – hur praktiskt ett sådant tvång än kan vara. Ståndpunkten kan sägas böttna i en rättssäkerhetstanke; utan att part tydligt av sagt sig rätten till domstolsprövning kan denna rätt inte beskäras honom. Än mindre kan han tvingas in i en alternativ tvistelösningsform som gör avkall på de grundläggande rättsäkerhetsgarantier som han är berättigad till genom domstolsförfarandet.²³³ Skiljeavtalet ska följaktligen inte heller ges en vidare omfattning än vad partsavsikten tydligt ger stöd för.

Pragmatikern menar att dessa farhågor – åtminstone beträffande merparten av skiljeförfarandets aktörer – är överdrivna. Istället bör de praktiska fördelarna av sammanläggning och vid omfattning vara avgörande. Hur parterna väljer att etikettera sina grunder och invändningar kan inte tillåtas bli utslagsgivande. Ett sådant synsätt skulle innebära att parterna genom omfor-

---

²³⁰ Se t.ex. Se t.ex. Vicuna, *Lis pendens arbitralis*. In *Parallel State and Arbitral Procedures in International Arbitration*, s. 216.

²³¹ Heuman, *Arbitration Law of Sweden*, s. 53 f.

²³² Jag är medveten om att begreppet är värdeladdat. Vad som åsyftas är väl snarast en rät-trogen uppfattning där rättfärdigande och rättsäkerhet premieras. Jag valde att använda begreppet ”puritan” efter att Stefan Lindskog (i ett mail) uttalat att många nog uppfattar honom som en puritan. Tanken med begreppsparet är därför att spetsa till åsikterna och karaktärerna är, som framgår, närmast att uppfatta som karikatyrer.

²³³ För ett smakprov, se: Lindblom, SvJT 2006, s. 101 ff. och Westberg, *Från statlig till privat rättskipning – reflexioner över frågan om avsägelse av rätten till domstolsprövning*, s. 363 ff.

mulingar av kontraktsrättsliga grunder till utomobligatoriska (och vice versa) tilläts forumshoppa.²³⁴

Dessutom riskerar en strikt tillämpning av principen från NJA 1982 s. 738, utan dynamiska undantag för situationer likt den i NJA 2007 s. 475, att underminera flera av skiljeförfarandets fördelar. Turordningsproblem och parallella processer är inte bara svåra för domstolar och skiljenämnder att hantera på ett praktiskt vis, utan innebär också att skiljeförfarandet berövas sin snabbhet och smidighet. Detta innebär naturligtvis även ökade obstruktionsmöjligheter. Pragmatikern ser även besvärat på hur skiljeförfarandets konfidentiella natur urholkas. Prövning i domstol innebär att såväl tvistens förekomst som den känsliga informationen riskerar att komma till allmänhetens kännedom. Utöver dessa nackdelar menar pragmatikern att olika nära sammanhängande tvistefrågor, som knyter an till ett avtal, bör bedömas i en enhetlig ordning – antingen av skiljemän eller av domstol.

Vilka bärande skäl HD haft vid tillskapandet av anknytningsdoktrinen framgår inte av NJA 2007 s. 475. Klart är dock att HD tillmätt de praktiska aspekterna avgörande betydelse – vilket tydligt framgår av det andra momentet i anknytningsdoktrinen ("och då de två övriga grunderna enligt laga-kraftvunnet beslut skall prövas av skiljemän") – och i viss mån övergivit den puritanska, strikta rättstillämpningen från NJA 1982 s. 738.

Min personliga åsikt är att de argument som går ut på att anknytningsdoktrinen inte kan rättfärdigas inte väger lika tungt i en situation då doktrinen två moment är uppfyllda. Om (i) den utomobligatoriska grunden har direkt anknytning till huvudavtalet och (ii) det åberopas grunder som direkt stödjer sig på huvudavtalet – tvingas ingen part in i skiljeförfarandet. Han befinner sig redan där beträffande de andra åberopade grunderna. Visserligen kan invändas att han inte är intresserad av att processa den utomobligatoriska grunden i det dyra skiljeförfarandet, eller att han inte är intresserad av att bli beskuren sin rättssäkerhetsgaranti. När de inomobligatoriska grunderna obönhörligen ska prövas i skiljeförfarande framstår emellertid dessa invändningar snarare som obstruerande efterhandskonstruktioner. Det är nämligen svårt att se några bärande eller övertygande skäl för att den part som hävdar att han inte är skiljebunden, vid ingåendet av skiljeavtalet skulle ha varit beredd att process inomobligatoriska tvister i skiljenämnd, men inte utomobligatoriska. Visserligen kan invändas att parten tycker sig kunna förutse vilka avtalstvister som kan uppstå, men däremot inte anser sig kunna överblicka vilka utomobligatoriska tvister som kan komma att kopplas till avtalet. Jag har dock svårt att se att förutsebarheten urholkas i allt för hög utsträckning om gränsen, på ett distinkt vis, dras vid utomobligatoriska grunder som har tillräckligt hög grad av anknytning till huvudavtalet. På så vis behöver parten enbart utstå en prövning i skiljeförfarande av sådana utomobligatoriska grunder, vars inomobligatoriska motsvarigheter han ändå har ansett sig kunnat förutse.

---

²³⁴ Se t.ex. Kreindler, *Arbitral forum shopping. In Parallel State and Arbitral Procedures in International Arbitration*, s. 153 ff.

I situationer då tillämpningen av anknytningsdoktrinen inte leder till en sammanhållen prövning – dvs. som i NJA 2008 s. 120 – faller i princip det processekonomiska argumentet. Inte heller undviks de turordningsproblem som uppstår till följd av de parallella processerna. Bland de fördelar som Pragmatikern främst anför märks emellertid fortfarande fördelen med att olika nära sammanhängande tvistefrågor, som knyter an till ett avtal, bör bedömas i en enhetlig ordning. Frågor som *anknyter* till huvudavtalet och frågor som *direkt omfattas* av huvudavtalet kommer följaktligen att prövas av samma instans.

Puritanens främsta argument är att en utsträckning av skiljeavtalet inte kan rättfärdigas, vilket kan sägas böttna i en rättssäkerhetstanke; utan att part tydligt avsagt sig rätten till domstolsprövning kan denna rätt inte beskäras honom. Rättssäkerhetsaspekten kan emellertid också anföras till stöd för den motsatta ståndpunkten. Om en puritansk tolkning av skiljeklausulen medför att tvisten ska prövas av olika fora uppstår nämligen två nackdelar som båda kan sägas böttna i bristande rättssäkerhet. För det första medför uppdelningen risk för att parterna – som ett resultat av vilandeförklaring – tvingas vänta på handläggning av skiljeförfarandet, möjligen även handläggning av klandertalan, innan domstolshandläggningen kan påbörjas beträffande de andra frågorna (eller tvärtom). I ljuset av att affärstvister inte ges någon högre prioritet i de allmänna domstolarna, framstår tidsaspekten kanske som det allra största hindret mot att kommersiella parter får *access to justice*. För det andra ökar risken för rättsförluster, osamstämmiga avgöranden och res judicata-problem när olika grunder hänförliga till samma sakomständigheter prövas av olika tvistelösningsorgan.²³⁵

Så länge anknytningsmomentet inte utsträcks för långt utan stannar vid frågor som har *tillräckligt hög grad av anknytning* till huvudavtalet, ser jag inga problem med precisionskravet heller. Syftet med kravet på precisering av rättsförhållandet är att parterna ska kunna överblicka verkningarna av ett ingånget skiljeavtal och veta vilka typer av tvister avtalet avser (se avsnitt 2.4). Några större problem för parterna att överblicka rättsverkningarna av skiljeavtalet tycks därför inte föreligga så länge tillräckligt hög grad av anknytningen föreligger. Om anknytningsdoktrinen känns besvärande vore det, precis som House of Lords påpekade i *Fiona Trust* (se avsnitt 5.7), enkelt för kommersiella parter att exkludera vissa tvister – exempelvis anspråk baserade på utomobligatoriska grunder.

7.3 Slutord

Huvudregeln från NJA 1982 s. 738 är alltså att sammanläggning inte ska ske vid blandad kompetens. Undantag från denna huvudregel har nu möjliggjorts genom NJA 2007 s. 475. Kriterierna för när undantag kan ske är emellertid högst oklara, främst mot bakgrund av att HD inte motiverat vilka bärande skäl som undantaget bygger på. Det är dessutom oklart hur NJA

---

²³⁵ Se t.ex. Vicuna, *Lis pendens arbitralis*. In *Parallel State and Arbitral Procedures in International Arbitration*, s. 207 ff.

1982 s. 738, NJA 2007 s. 475 och NJA 2008 s. 120 förhåller sig till varandra. När huvudregeln tillämpas och sammanläggning inte ska ske har domstolar och skiljenämnder att tillämpa ytterst oklara kriterier för att avgöra hur de intrikata turordningsproblemen ska handläggas.

Mot bakgrund av dessa problem och svårigheter menade Lindskog redan för femton år sedan att området var i behov av lagreglering.²³⁶ Som framgått av uppsatsen präglas sammanläggningsbedömningarna av ett stort mått skönsmässighet i varje enskilt fall. Problematiken är därför svårreglerad. Det var bl.a. dessa skäl som gjorde att lagstiftaren vid utformningen av LSF, avstod från att införa någon sammanläggningsbestämmelse (se avsnitt 3.1). De konflikter som uppstår mellan domstols och skiljenämnds behörighet överlämnades fortsatt att få sin lösning i rättstillämpningen. HD tycks nu uppmärksammat behovet av sammanläggning i vissa fall och således skapat ett undantag som möjliggör sammanläggning. Förhoppningsvis kan anknytningsdoktrinen och dess rekvisit utvecklas och preciseras genom fortsatt präjudikatbildning. Det är åtminstone den lösning som jag förespråkar.

---

²³⁶ Lindskog, JT 1993–94, s. 829 not 14. Jag har inte funnit något uttryck för denna åsikt i hans senare framställningar.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

SOU 1994:81, *Ny lag om skiljeförfarande*
[Citeras SOU 1994:81]

Proposition 1998/99:35, *Ny lag om skiljeförfarande*
[Citeras: Prop. 1998/99:35]

Litteratur

Böcker och monografier

Adlercreutz, Axel, Gorton, Lars, *Avtalsrätt II*, 6:e uppl., Juristförlaget i Lund, Lund, 2010
[Citeras: Adlercreutz, *Avtalsrätt II*]

Berg, Borgar Høgetveit (redaktör), *Voldgiftsloven med kommentarer*, Gyldendal, Oslo, 2006
[Citeras: Berg (redaktör), *Voldgiftsloven med kommentarer*]

v. den Berg, Albert Jan, *Yearbook of Commercial Arbitration 1976*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 1976

– *Yearbook of Commercial Arbitration 1986*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 1986

– *Yearbook of Commercial Arbitration 1987*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 1987

– *Yearbook of Commercial Arbitration 1989*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 1989

– *Yearbook of Commercial Arbitration 1990*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 1990

– *Yearbook of Commercial Arbitration 1991*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 1991

– *Yearbook of Commercial Arbitration 1992*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 1992

– *Yearbook of Commercial Arbitration 1994*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 1994

– *Yearbook of Commercial Arbitration 1996*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 1996

– *Yearbook of Commercial Arbitration 1999*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag 1999

– *Yearbook of Commercial Arbitration 2007*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 2007

– *Yearbook of Commercial Arbitration 2008*, Kluwer Law och Taxation Publishers, Haag, 2008

[Citeras: Y B ...]

Born, Gary B., *International Commercial Arbitration. Commentary and Materials*, 2nd edition, Kluwer Law International; Transnational Publishers, Ardsley, N. Y, 2001

[Citeras: Born, *International Commercial Arbitration*]

Cars, Torsten, *Lagen om skiljeförfarande. En kommentar*, 3:e uppl., Fakta info direkt, Stockholm, 2001

[Citeras: Cars, *Skiljeförfarande*]

Craig, W. Laurence, Park, W. William, Paulsson, Jan, *International Chamber of Commerce Arbitration*, 3rd edition, Oceana Publications, Inc.; ICC Publishing, SA, Dobbs Ferry, N.Y., 2000

[Citeras: Craig, Park & Paulsson, *ICC Arbitration*]

Ekelöf, Per Olof, Bylund, Torleif & Edelstam, Henrik, *Rättegång III*, 7:e uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2006

[Citeras: Ekelöf, Bylund & Edelstam, *Rättegång III*]

Ekelöf, Per Olof, Edelstam, Henrik & Boman, Robert, *Rättegång V*, 7:e uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 1998

[Citeras: Ekelöf, Edelstam, Boman, *Rättegång V*]

Fitger, Peter, *Rättegångsbalken. En kommentar på Internet*, uppdaterad per den 1 september 2008 (t.o.m. supplement 60), www.zeteo.se

[Citeras: Fitger, kommentaren till ... RB]

Gomard, Bernhard, *Civilprocessen*, Thomson, Köpenhamn, 2007

[Citeras: Gomard, *Civilprocessen*]

Hassler, Åke, Cars, Thorsten, *Skiljeförfarande*, 2:a uppl., Norstedts förlag, Stockholm 1989

[Citeras: Hassler & Cars, *Skiljeförfarande*]

Heuman, Lars, *Skiljemannarätt*, Norstedts Juridik, Stockholm, 1999

[Citeras: Heuman, *Skiljemannarätt*]

– *Current Issues in Swedish Arbitration*, Juristförlaget Deventer : Kluwer, Stockholm, 1990

[Citeras: Heuman, *Current Issues in Swedish Arbitration*]

– *Arbitration Law of Sweden: Practice and Procedure*, Juris Publishing, Huntington, N.Y., 2003

[Citeras: Heuman, *Arbitration Law of Sweden*]

Hjerner, Lars A.E., Jarvin, Sigvard & Bagner, Hans, *Internationella handelskammarens skiljedomsregler*, 2:a uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2001

[Citeras: Hjerner, Jarvin & Bagner]

Juul, Jakob, Thommesen, Peter Fauerholdt, *Voldgiftsret*, Thomson, Köpenhamn, 2008

[Citeras: Juul & Thommesen, *Voldgiftsret*]

Lehrberg, Bert, *Avtalstolkning*, 5:e uppl., Institutet för Bank- och Affärsjuridik AB, Uppsala, 2009

[Citeras: Lehrberg, *Avtalstolkning*]

Lindell, Bengt, *Alternativ tvistelösning. Särskilt medling och skiljeförfarande*, Iustus Förlag AB, Uppsala, 2000

[Citeras: Lindell, *Alternativ tvistelösning*]

Lindskog Stefan, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet.*, uppdaterad per den 1 maj 2008, www.zeteo.se

[Citeras: Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar på Internet*]

Madsen Finn, *Skiljeförfarande i Sverige: en kommentar till lagen (1999:116) om skiljeförfarande och till reglerna för Stockholms handelskammarens skiljedomsinstitut*, 2:a uppl., Jure, Stockholm, 2009

[Citeras: Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*]

Mustill, Michael John, Boyd, Stewart Crawford, *The Law and Practice of Commercial Arbitration in England*, 2nd edition, Butterworths, London, 1989

[Citeras: Mustill & Boyd, *Commercial Arbitration in England*]

Olsson, Bengt, Kvarn, Johan, *Lagen om skiljeförfarande. En kommentar*, Norstedts juridik AB, Stockholm, 2000

[Citeras: Olsson & Kvarn, *Lagen om skiljeförfarande*]

Blackaby, Nigel och Partasides, Constantine (with Alan Redfern and Martin Hunter), *Redfern and Hunter on International Arbitration*, 5th edition, Oxford University Press, Oxford, 2009

[Citeras: Redfern and Hunter on International Arbitration]

Ussing, Henry, *Aftaler paa formurettens omraade*, 3:e uppl., Juristforbundets forlag, Köpenhamn, 1962
[Citeras: Ussing, *Aftaler*]

Westberg, Peter, *Domstols officialprövning: en civilprocessuell studie i anslutning till RB 17:3 p 1*, Juristförlaget, Lund, 1988
[Citeras: Westberg, *Domstols officialprövning*]

Öhrström, Marie, *Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut: en handbok och regelkommentar för skiljeförfarande*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2009
[Citeras: Öhrström, *SHS: handbok och regelkommentar*]

Ørgaard, Anders, *Voldgiftsaftalen*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, Köpenhamn, 2006
[Citeras: Ørgaard, *Voldgiftsaftalen*]

Uppsatser och artiklar

Edlund, Lars och Söderlund, Christer, *A Valid Agreement to Arbitrate?*, Swedish International Arbitration, 1996, s. 8 – 16
[Citeras: Edlund & Söderlund, SAR 1996]

Gee, Steven, *Agora: Agora: Thoughts on Fioina Trust. Jurisdiction: the Validity and Width of Arbitration Agreements, and the House of Lords Decision in Premium Nafta Products Ltd v Fili Shipping Co Ltd*, Arbitration International, Volume 3, Number 3, 2008, s. 467 – 473
[Citeras: Gee, Arbitration International, Volume 3, Number 3, 2008]

Heuman, Lars, *Vilken beviskravs betydelse har separabilitetsprincipen, påståendedoktrinen och anknytningsdoktrinen för bedömningen av behörighetsfrågor inom skiljemannarätten*, Juridisk Tidskrift, 2009-10, s. 335 – 361
[Citeras: Heuman, JT 2009-10]

Jarvin, Sigvard, *Skiljemän behöriga att avgöra antitrustfrågor; Mitsubishi-målet avgjort av USAs Högsta Domstol*, Svensk Juristtidning, 1986 s. 156 – 166
[Citeras: Jarvin, SvJT 1986]

Kadelburger, Final Award and Additional Arbitral Award rendered in 1998 in case 17/1997. Observations by John Kadelburger, Stockholm Arbitration Report 2000:2, s. 7 – 28
[Citeras: Kadelburger, SAR 2000:2]

Kreindler, Richard H, *Arbitral forum shopping. In Parallel State and Arbitral Procedures in International Arbitration*, Cremedes, Bernardo M., Lew, Julian D.M. (editors), ICC Publishing, Paris, 2005
[Citeras: Kreindler, *Arbitral forum shopping. In Parallel State and Arbitral Procedures in International Arbitration*]

Lindblom, Per Henrik, *ADR – opium för rättsväsendet?*, Svensk Juristtidning, 2006, s 101-130
[Citeras: Lindblom, SvJT 2006]

Lindskog, Stefan, *Skiljeklausul i avtal som innebär olovlig kapitalanvändning*, Juridisk Tidskrift, 1993-94, s. 826 – 833
[Citeras: Lindskog, JT 1993-94]

Magnusson, Annette, *Prima facie decisions on jurisdiction*, Stockholm Arbitration Report, 2000:2, s. 171 – 180
[Citeras: Magnusson, SAR 2000:2]

Magnusson, Annette, Larsson, Hanna, *Recent Practice of Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce: Prima Facie Decisions on Jurisdiction and Challenges of Arbitrators*, Stockholm Arbitration Report, 2004:2, s. 47 – 84
[Citeras: Magnusson & Larsson, SAR 2004:2]

Morrison, James, *Defining the Scope of Arbitrable Disputes in Australia: Towards a “Liberal” Approach?*, Journal of International Arbitration, 2005, Volume 22, number 6, s. 569 – 573
[Citeras: Morrison, Journal of International Arbitration 2005]

Ramberg, Jan, *The Arbitration Agreement*, Stockholm Arbitration Report, 1999:1, s. 23 – 32
[Citeras: Ramberg, SAR 1999:1]

Runesson, Eric M., *Licensavtalet, skiljeavtalet och immaterialrätten*, Juridisk Tidskrift, 2002-03, s. 673 – 693
[Citeras: Runesson, JT 2002-03]

– *The Arbitration Agreement as a Matter of Swedish Contract Law. The Swedish Arbitration Act of 1999 : five years on : a critical review of strenghts and weaknesses* (Lars Heuman, Sigvard Jarvin editors), JurisNet, LLC, Huntington, 2006
[Citeras: Runesson, *The Arbitration Agreement as a Matter of Swedish Contract Law*]

Samuel, Adam, *Agora: Thoughts on Fioina Trust. Separability and Construing Arbitration Clauses: the House of Lords’ decision in Premium Nafta and the Fiona Trust*, Arbitration International, Volume 3, Number 3, 2008, s. 489 – 497
[Citeras: Samuel, Arbitration International, Volume 3, Number 3, 2008]

Schöldström, Patrik, *Kärandens påstående som grund för domstols behörighet. Till minnet av Södra Roslags Tingsrätt*, Jure Förlag AB, Stockholm, 2007

[Citeras: Schöldström, *Kärandens påstående som grund*]

– *Skiljeklausul som rättegångshinder för olika rättsliga grunder*, Juridisk Tidskrift, 2007-08, s. 467 – 474

[Citeras Schöldström, JT 2007-08]

– *Påståendedoktrinen och skiljeförfarande*, Juridisk Tidskrift, 2008-09, s. 138 – 142

[Citeras: Schöldström, JT 2008-09]

Seifert Palmlund, Monica, *Skiljeavtalets räckvidd i sammansatta rättsförhållanden*, Juridisk Tidskrift 2005-06, s. 432 – 444

[Citeras: Seifert Palmlund, JT 2005-06]

Style, Christopher, Knowles, Matthew, *Agora: Thoughts on Fiona Trust. Fiona Trust: 10 Years On, the Fresh Start Entrenched*, Arbitration International, Volume 3, Number 3, 2008, s. 499 – 502

[Citeras: Style & Knowles, Arbitration International, Volume 3, Number 3, 2008]

Vicuna, Orrego Francisco, *Lis pendens arbitralis. In Parallel State and Arbitral Procedures in International Arbitration*, Cremedes, Bernardo M., Lew, Julian D.M. (editors), ICC Publishing, Paris, 2005

[Citeras: Vicuna, *Lis pendens arbitralis. In Parallel State and Arbitral Procedures in International Arbitration*]

Welamson, Lars, Anmälan av Per Olof Bolding, *Skiljedom*, Svensk Juristtidning, 1964, s. 276 – 286

[Citeras: Welamson, SvJT 1964]

Westberg, Peter, *Prejudikattolkningens ABC. Festskrift till Anna Christensen*, Juristförlaget i Lund, Lund 2000

[Citeras: Westberg, *Prejudikattolkningens ABC*]

– *Från statlig till privat rättskipning – reflexioner över frågan om avsägelse av rätten till domstolsprövning. Festskrift till Hans Ragnemalm*, Juristförlaget i Lund, Lund, 2005

[Citeras: Westberg, *Från statlig till privat rättskipning – reflexioner över frågan om avsägelse av rätten till domstolsprövning*]

Rättsfallsförteckning

Sverige

NJA 1913 s. 415

NJA 1919 s. 396

NJA 1919 s. 497

NJA 1948 s 590

NJA 1964 s. 2

NJA 1972 s. 458

NJA 1973 s. 620

NJA 1976 s 125

NJA 1982 s. 738

NJA 1984 s. 229

NJA 1995 s. 586

NJA 2007 s. 475

NJA 2008 s. 120

NJA 2008 s. 406

RH 1987:66

RH 1994:45

Danmark

UfR 1971 s. 772 Ø

UfR 2001 s. 2392

UfR 2003 s. 885

Norge

Rt 1993 s. 777

Rt 1994 s. 1489

England

Premium Nafta Products Ltd v. Fili Shipping Co Ltd [2007] UKHL 40

Fiona Trust & Holding Corp v. Privalov [2007] 2 Lloyd's Rep. 2007;
[2007] 1 All ER (Comm.) 81; och [2007] EWCA Civ 20

USA

Sherk v. Alberto-Culver Co 417 U.S. 506 (1974)

Mitsubishi Motors Corp v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc 473 U.S. 614
(1985)

AT & T Technologies Inc v. Communications Workers of America, 475 U.S.
643 (1986)

Australien

Walter Rau Neusser Oel Und Fett AG v. Cross Pacific Trading Ltd [2005]
FCA 1102

ABI Group Contractors Pty v. Transfield Pty Ltd, Supreme Court of Victo-
ria, 16 October 1998

Paharpur Cooling Towers Ltd v. Paramount Ltd, Supreme Court of Western
Australia, Court of Appeal, 13 maj 2008, nr CACV 139 of 2007

Pan Australia Shipping Pty Ltd v. The Ship Comandate, Federal Court of
Australia, New South Wales District Registry, 22 augusti 2006 och 20 de-
cember 2006

Kanada

Kaverit Steel & Crane Ltd v. Kone Corporation 87 DLR 4th, s. 129

Tyskland

Oberlandesgerichtshof Munich, 8 februari 1991

Bundesgerichtshof, 27 februari 1970

Oberlandesgericht Hamburg, 17 februari 1989

Bundesgerichtshof, 12 november 1990, II ZR 249/89

Italien

Corte di Cassazione, 16 november 1987, nr 8375

Corte di Cassazione, 7 augusti 1992, nr 9380

Corte di Cassazione, 7 augusti 1992, nr 9381

Corte di Cassazione, Pleanary Session, 26 juni 2001, nr 8744